

Szakdolgozat

Név: Kiss Dorina

szak: Természetvédelmi mérnök szak

Kaposvár

2025

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Kaposvári Campus
Természetvédelmi mérnöki Szak

Szatymaz és környéke jellegzetes tájképi értékei

Belső konzulens: Dr. Saláta Dénes
egyetemi docens

Külső konzulens: Dr. Lanszki-Széles Gabriella
Edit
egyetemi adjunktus

Készítette: Kiss Dorina
EGGGPH
nappali tagozat

Intézet/tanszék: Vadgazdálkodási és
Természetvédelmi Intézet

Kaposvár

2025

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezetés és célkitűzés	5
2. Szakirodalmi áttekintés	6
2.1. A tájtörténet és a tájképi értékek jelentősége	6
2.2. A tájtörténet szerepe a tervezésben és a tájképi értékek megőrzésében	6
2.3. A kulturális emlékek, mint tájképi értékek megőrzése	7
2.4. A táj arculatát meghatározó elemek: a kunhalmok és a gémeskutak	7
2.5. Az örökség megőrzésének jelentősége a jövő nemzedék számára	8
3. Anyag és módszertan	9
3.1. Szatymaz földrajza	9
3.1.1. Dél-Tisza-völgy.....	9
3.2. Történeti írott források és térképek	12
4. Eredmények	15
4.1. Szatymaz történetének összefoglalása	15
4.2. A tájhasználat változásának követése történeti térképeken.....	16
4.3. Szatymaz lakosságának alakulása	21
4.4. Szatymaz földrajzi neveinek összefoglalása	23
4.5. A kérdőíves adatgyűjtés eredményei.....	24
4.6. Szatymaz kiemelkedő jelentőségű egyedi tájértékei.....	47
4.6.1. Keresztek.....	47
4.6.2. Dűlőutak.....	57
4.6.3. Gémeskutak.....	62
5. Következtetések és javaslatok.....	65
6. Összefoglalás	67
7. Köszönetnyilvánítás.....	68
8. Forrásjegyzék.....	69
9. Mellékletek	73
10. Nyilatkozatok.....	86

*„Itt születtem én, hol homokot szór a szél,
a dűlőutak mentén fáradt szemembe,
hol ismerősként int felém az Enyingi szélmalom
és Barack gördül hűvösen kezembe”*

Kormányos Sándor – Itt születtem én

1. Bevezetés és célkitűzés

Szakedolgozatom témájaként Szatymaz és környéke tájképi értékeit választottam. Választásom egyrészt azért erre a témára esett, mivel ebben a faluban születtem, másrészt azért, mert a Tájhasználat-történet című tantárgyam megmutatta, hogy miért is fontos foglalkozni az ilyen és ehhez hasonló témákkal. Ráébresztett ez a tantárgy arra, hogy foglalkozni kell a tájban megtalálható különleges értékekkel, mivel ezek határozzák meg a múltunkat. Emiatt fontos, hogy ezeket a bizonyos tájképi elemeket megőrizzük és megvédjük attól, hogy az idők során a feledésbe merüljenek. Kíváncsi voltam arra, hogy a község földrajzi nevei mennyire vannak még köztudatban. Dolgozatom jelentős része a szatymazi keresztekéről, dűlőutakról, gémeskutakról fog szólni. Ezeket fogom illusztrálni képek, térképek segítségével. Bemutatom a község történetét és a fellelhető értékek jelenkori állapotát.

Fontosnak tartom, hogy ápoljuk és gondoskodjunk a történelmünket idéző kincsekről, mivel ezek a felmenőinkhez kötnek minket, amikre csodálattal kell tekintenünk. Ezt a csodálatra és védelemre épülő hagyományokat tovább kell adnunk gyermekeinknek mielőtt túl késő lenne, ugyanis, ha nem foglalkozunk ezekkel időben, akkor az idő múlásával eltűnnek ezek a tájképi elemek, amik a múltunkról mesélnek.

Dolgozatom megírása előtt kiindulásképpen kérdéseket tettem fel magamnak, amikre választ szerettem volna kapni. A kérdések képezték a dolgozatom gerincét, ezek alapján kezdtem el információkat gyűjteni. A kérdések a következők:

- Milyen változásokon ment át a község természeti környezete az évszázadok során?
- Mennyire vannak jelen a köztudatban a keresztek, dűlőutak, gémeskutak nevének, történetének ismerete? Továbbá kötődnek-e bármilyen szinten is a község lakói ezekhez?
- Célom még, hogy a lehető legtöbb tájékozódást segítő tereppontot, tereptárgyat (dűlők, keresztek, gémeskutak) felkeresni és azok GPS koordinátáit feljegyezni, ezzel megelőzni a feledésbe merülésüket.

2. Szakirodalmi áttekintés

2.1. A tájtörténet és a tájképi értékek jelentősége

A táj, amiben élünk, nem csak a jelenlegi természetes és épített környezetünk állapotát jelenti, hanem egy komplex történeti leírást is. A tájtörténet abban segít, hogy megértsük, hogyan alakult a táj az emberi tevékenység és a természetes folyamatok következtében az évszázadok, évezredek során. A tájtörténeti vizsgálatok által bepillantunk a múlt tájhasználatába, mint ahogyan Geiger tanulmányában láthatjuk, ahogy fás legelők vizsgálatával fény derül a korábbi gazdálkodási módokra (Geiger et al., 2011). A tájban rejlő történelmi adatok, mint például egy bronzkori földvár és környékének vizsgálata, információt szolgáltat arról, hogy milyen módon használták a területet őseink (Krausz et al., 2014).

A múltbeli tájak megismerése kiemelten fontos. Marc Antrop értekezése szerint a múltbeli tájak ismerete azért fontos a jövő számára, mert az nemcsak a jelenlegi társadalom igényeit képes bemutatni, hanem a korábbi generációk örökségét is megismerhetjük. A jelenlegi tájak a folyamatos változások által alakultak ki olyanná amilyenek. A tájak kialakulásának megismerése tehát segít nekünk abban, hogy a jövőre néző tervek elkészítése során alaposan átgondolt döntéseket hozhassunk (Antrop, 2005).

2.2. A tájtörténet szerepe a tervezésben és a tájképi értékek megőrzésében

A tájtörténet ismerete nemcsak a múlt megértéséhez, hanem a jövőbeli tervezésekhez is elengedhetetlenek, ahogy azt már az előbb is kifejtettem. Daniel J. Marcucci munkájában hangsúlyozza, hogy a tájtörténet jól használható tervezési eszközként is, mivel hozzájárul a tájak jelenlegi állapotának megismeréséhez, segít az értékes területek beazonosításában, és támogatja a fenntartható gazdálkodás elveit (Marcucci D., 2000).

A tájképi értékek megőrzése tehát a tájtervezés egyik alapvető célja. A tájképi értékek egyediek, helyhez kötöttek és összefüggenek az adott terület kulturális örökségével. Fontos feladat a táj egyedi elemeinek kataszteri felmérése és dokumentálása, mint ahogy azt Vászoly példáján látjuk, amely segít azonosítani és megőrizni a helyi, egyedi tájképi sajátosságokat (Tóth et al., 2014).

2.3. A kulturális emlékek, mint tájképi értékek megőrzése

A tájban fellelhető kulturális örökség, mint a vallási vagy akár a történelmi emlékek, felbecsülhetetlen értékkel bírnak. Ezek közé sorolhatjuk például az Árpád-kori temetőket, amiket a régészeti kutatások által megismerhetünk. A feltárások az egykori településszerkezetet és életmódot is bemutatják, mint azt Szatymazon feltárt temető esetében is láthatjuk (Bálint, 1960). Ezek a régészeti kutatások által feltárt leletek fizikai nyomai az emberi jelenlétnek, amelyek a jelenben és jövőben is segítenek megérteni az embereknek a történelmet.

Különösen fontos szerepet töltenek be a vallással kapcsolatos tárgyak, mint a kültéri kereszték. Ezek az emlékek nem csupán vallási jelképek lehetnek, hanem a helyi közösség identitását is képes meghatározni, amint azt John Jeremiah Cronin a drumline-i temető példáján keresztül bemutatja (Cronin, 2024). Ezek a tárgyak és helyszínek a kulturális érték részei, megőrzésük tehát fontos a történelmünk és a kultúránk szempontjából.

2.4. A táj arculatát meghatározó elemek: a kunhalmok és a gémeskutak

A síkvidéki tájakon az ember által létrehozott építmények rendkívül fontos elemei a tájkép karakterének szempontjából. Ilyen építmények a kunhalmok, vagy kurgánok is. Ezek az emberek által mesterségesen létrehozott dombok a temetkezések, vagy őrhelyek maradványai, Rákóczi Attila tanulmánya szerint, nemcsak régészeti szempontból értékesek, hanem fontos tájképet meghatározó elemek is, amelyek megőrzését az Európai Közösség a védelmével támogatja. A kunhalmok kiemelkednek a környezetükből, és vizuálisan jól tagolják a tájat, ezzel egyedivé és felismerhetővé teszi azt (Rákóczi, 2013). A temetődombok Móra Ferenc műveiben is megjelennek, kifejezetten a szatymazi temetődombról is értekeznek, ami rávilágít az ember és a táj közötti mély kapcsolatra. Ez megerősíti bennünk azt, hogy a temetődombok a kultúránk, hiedelemvilágunk és történelemünk szerves részeit képezik, amelyek mai napig különlegessé varázsolják a tájat (Ujváry, 2004).

A vidéki táj arculatának másik szerves részét képezik a gémeskutak jelenléte. A kunhalmokhoz hasonlóan ezek a pásztorkultúra történelmét idéző építmények is a tájhasználat fontos elemei, melyek kiemelik a víz szerepét a táj életében (Rákóczi, 2013).

A bemutatott szakirodalmak által megérthetjük, hogy a gémeskutak és a kunhalmok olyan vizuális értékeket képviselnek, amelyek megmutatják az ember és a táj közötti több ezeréves kapcsolatot.

2.5. Az örökség megőrzésének jelentősége a jövő nemzedék számára

A fent említett tájképi értékek megőrzése fontos feladatunk. Ezek az elemek kézzelfogható bizonyítékai adott területek történelmének, és elengedhetetlen a kulturális identitás fenntartásában. A tájtörténet tanulmányozása segíti a jövő nemzedékeket abban, hogy megértsék, honnan származnak, milyen kulturális és természeti örökségek veszik körül őket a mindennapjaikban.

A jelenkori társadalom felelőssége, hogy megóvja ezeket a tájtörténeti és kulturális értékeket az elpusztulás és az elfelejtés veszélyétől. A megfelelő tervezési eszközök alkalmazásával, mint amit Marcucci is hangsúlyoz a tanulmányában (Marcucci, 2000), és a kulturális értékek kataszteri felmérésével (Tóth et al., 2014) biztosíthatjuk, hogy ezek az elemek sikeresen beépüljenek a modern tájgazdálkodásba és annak fejlesztésbe. Ezeknek az értékeknek a megőrzése biztosítja, hogy a jövő nemzedékei is megismerhessék a táj sokrétű történelmét és saját identitásukat a múlt örökségéhez kapcsolhassák. A múltbeli tájak tanulmányozása és a kulturális emlékek védelme nélkül a jövőbeli tájtervezés megalapozatlan lenne és elveszne az a mélység, amit a történelem ad a tájhoz (Antrop, 2005). A tájképi örökség megóvása tehát nem csak a múltból, hanem sokkal inkább a jövő fenntartható és kulturálisan gazdag környezetének megteremtéséről is szól.

3. Anyag és módszertan

Első lépésként Szatymazt és környezetét megvizsgáltam természetföldrajzi szempontból, melynek legfontosabb forrásait szemléltetni fogom a következőkben.

Dolgozatom elkészítéséhez még nagy segítséget nyújtottak a katonai felmérések alapján készült térképek, családi történetek, helybéliek visszaemlékezései, fényképek, és Google Térképet is használtam, hogy a lényegesebb helyeket rögzíteni tudjam, a KSH népszámlálási adatait is felhasználtam, hogy szemléltetni tudjam a népességszám változását. Ezeket az információkat szakirodalommal tudtam alátámasztani.

Munkámhoz hatalmas segítséget nyújtottak Pálmai József (2018), Péter László (2002), (http1, http2) helytörténeti írásai. Ezek mellett a terepi munkám során szerzett tapasztalatok is hozzásegítettek a dolgozatom elkészültéhez.

Igazán fontosnak véltem, hogy minél több fotódokumentációt készítsék a Google Térképen megjelölt helyekről és ha sikerül régi képeket is keressek róluk.

3.1. Szatymaz földrajza

Vizsgálatom tárgyát Szatymaz község területe képezte, amely Csongrád-Csanád vármegyében található a Dél-Alföld régióhoz tartozik.

Szatymaz község a Duna-Tisza köze délkeleti peremén, a Dorozsma-Majsai-homokhát (Dövényi Z., 2010; Csorba P., 2021.; Deák, 2008) keleti részén, az Alsó-Tiszavidéken helyezkedik el (Iványosi Szabó, 1999). Természeti adottságait alapvetően a Tisza és a Duna hordalékkúpjainak üledékei, az ezekből kialakult homokfelszín, a sekélyen elhelyezkedő talajvízszint, és az Alföldre jellemző mérsékelt száraz, kontinentális éghajlat határozza meg (Mezősi G. 2011; Pécsi, 1989; Kocsis, 2024). A táj jellegét a homokhátság és az egykori árvízi területek találkozási adja (Láng, 1960).

A szatymazi táj domborzatát alapvetően az Alföld hordalékkúpjainak negyedidőszaki fejlődéstörténete határozza meg (Borsy, 1989).

3.1.1. Dél-Tisza-völgy

A Dél-Tisza-völgy lapos, ártéri síkságként írható le (Pécsi, 1989; Kocsis, 2024). A Tisza és a Maros felszíni formái finom szemcséjű ártéri hordalék, amit iszap és agyag alkot. Ezek egykori árterek és morotvák maradványai. A Délkelet-Alföld felszínére jellemző ez az alacsony fekvésű síkság (Láng, 1960). A Marosszög területén a folyószabályozások előtt előntéssel súlytott síkvidék volt a jellemző (Kókai et al., 2024).

Vízrajza

A két kistáj határán található község az Alsó-Tiszavidék vízrajzi szempontjából érzékeny területén fekszik, ahol a felszíni és felszín alatti vizek kölcsönhatása kiemelkedő jelentőségű (Iványosi Szabó, 1999).

Homokháti és szikes vízrajz

A Dorozsma-Majsai-homokháton, legfőképpen annak keleti peremén, Szatymaz közvetlen közelében, található a Szegedi Fehér-tó (Keveiné Bárány et al., 2000). Ez a tó jellegzetes szikes tó (Hoyk, 2008), amely a lefolyástalan mélyedésekben, sekélyen fekvő, magas sótartalmú talajvíz elpárolgása által alakult ki (Molnár, 1990). A Fehér-tó állapotváltozásai jól indikálja a terület hidrológiai sérülékenységet és a klímaváltozásra adott reakcióját (Keveiné Bárány et al., 2000). A terület vízelvezetésében fontos szerepet játszik a Maty-ér és a kapcsolódó vízrendszer, melynek szerepe Szeged településtörténetében is kimutatható (Szalontai, 2014).

Ártéri és belvízi hatások

A Dél-Tisza-völgy felől belvív hatása érzékelhető. A Tisza és a Maros korábbi áradásai, még a folyószabályozások előtti időkben, vizenyős területeket, mocsarakat hagytak maguk után (Blazovich, 1985). A Marosszög síkvidéki területén a vízháztartás szabályozása, amely jelentős változásokat hozott a tájhasználatban (Kókai et al., 2024), a szatymazi táj mélyebben fekvő, völgyi részeire is láthatóan kiterjedt.

Talajok és Vegetáció

Szatymaz környéke kimondottan mozaikos felépítésű, mivel a talajok és a vegetációtípusok rendkívül gyorsan váltakoznak a domborzat és a vízháztartás apró különbségei miatt (Deák, 2008).

A Dorozsma-Majsai-homokháton a domináns talajai a homoktalajok, melyek gyenge vízmegtartó képességgel jellemezhetőek és tápanyagokban szegények (Rakonczay, 1987). A homokhátság keleti, mélyebben fekvő részein és a szikes tavak peremén a talajvíz hatására szoloncsák vagy szolonyec típusú szikes talajok jelentek meg. A Dél-Tisza-völgyben az iszapos ártéri hordalékokon kedvezőbb termőképességű öntéstalajok és réti talajok jöttek létre (Molnár, 1990; Deák és Keveiné Bárány, 2006).

A terület vegetációját megvizsgálva láthatjuk a talajtípusok váltakozását. A Dorozsma-Majsai-homokhát természetes növényzete a homoki gyepek, a nyílt és a zárt homokpusztagyepek (Rakonczay, 1987). A homokhátsági tanyák körül a gazdasági célú telepített erdők, mint például az akácok, és a szőlőültetvények váltak jellemzővé az idők során (Duró et al., 2005; Bálint, 1976). A szikes területek, mint amilyen a Szegedi Fehér-tó is, a szikes növénytakaságoknak adnak otthont. Ezek a növénytakaságok közé sorolhatóak a szikfokok és a sziki gyepek (Bölöni et al., 2011). A Duna-Tisza-közi homokhátság szikes tavainak vegetációváltozása (Hoyk, 2008) a tartós szárazodás hatására következett be. A Tiszavölgyben a korábban még jellemző ártéri ligeterdők és réti gyepek maradványai is fellelhetők (Kókai et al., 2024). A tájváltozás és az antropogén hatások (Deák és Keveiné Bárány, 2006) miatt a természeti értékek az Alsó-Tiszavidéken a megmaradt, védett területekre szorultak (Iványosi Szabó, 1999).

Éghajlat

Szatymaz a Dél-Alföld klímájába tartozik (Mezősi, 2011), amely az egész országra jellemző mérsékelt övi kontinentális klímán belül a szárazabb és melegebb tartományt képviseli (Pécsi, 1989; Kocsis, 2024). A térség éghajlatát a kontinentális hatás határozza meg, aminek köszönhetően nagy az évi hőingás, a nyarak forró és száraz időjárással jellemezhetőek, a telek pedig hidegek (Mezősi, 2011). A csapadékmennyiség jellemzően alacsony, nagyjából 500 és 600 mm/év körüli, ami befolyásolja a homokhátsági talajok vízháztartását. A magas párolgás a szegedi tájra és ugyan csak Szatymaz térségére is jellemző, ez a szikes tavak szárazodásának fő oka (Keveiné Bárány et al., 2000; Hoyk, 2008). A Dorozsma-Majsai-homokháton a szél korábban jelentős geomorfológiai tényező volt, amelynek a homokfelszín kialakításában volt szerepe (Borsy, 1977).

A Dorozsma-Majsai-homokhát a Duna-Tisza közti hátság részét képezi, ahol jellemző az eolikus homok (Borsy, 1977; Kocsis, 2024). A pleisztocén során a szél a hordalékkúpokat átdolgozta, és homokformákat alakított ki, amelyek az egykori homokmozgások nyomait őrzik (Borsy, 1977). A domborzatot alacsony, lankás homokbuckák és a köztük lévő, lefolyástalan mélyedések jellemzik, ezek viszonylag tagolt felszín eredményeznek (Rakonczay, 1987).

3.2. Történeti írott források és térképek

Az szakirodalmak beszerzését a Dankó Pista Művelődési Ház és Könyvtárban kezdtem, ahol kikölcsönöztem a Péter László (2002), ([http1](#), [http2](#)) által szerkesztett Szatymaz földje és népe című monográfiát. Ennek a könyvnek a segítségével átlátható képet kaptam Szatymaz történelméről és természetföldrajzi jellemzőiről. Ezt követően részletesebben elkezdtem felkutatni szakirodalmi forrásokat a történelmi múlttal és a természetföldrajzzal kapcsolatban.

A terület kialakulásának megértéséhez Borsy Zoltán műveit a Duna-Tisza közti hátság homokformáiról és az Alföld hordalékkúpjainak negyedidőszaki fejlődéséről (Borsy, 1977; 1989) használtam fel, amelyek a domborzat és a felszíni üledékek hátterét szolgáltatták. Ezt egészítettem ki a Kistájkataszterekkel és Regionális Áttekintésekkel, pontosabban Dövényi Zoltán kistájkataszterével (2010), Pécsi Márton Magyarország nemzeti atlaszával (1989) és Kocsis Károly Magyarország Nemzeti Atlaszával (2024), amelyek a területi besoroláshoz és az általános földrajzi adatokhoz adtak megfelelő alapot. Keveiné Bárány Ilona és munkatársainak munkáját (Keveiné Bárány et al., 2000) és Hoyk Edit tanulmányát (Hoyk, 2008) használtam a Fehér-tó állapotváltozásainak és a szárazodásának bemutatásához. Szalontai Csaba és Molnár Béla forrásai (Szalontai, 2014; Molnár, 1990) a Maty-ér vízrendszerét és a hipersalin dolomitképződés jelenségét írták le. Deák József Áron és Keveiné Bárány Ilona tanulmányai (Deák, 2008; Deák és Keveiné Bárány, 2006) a Dorozsma-Majsai-homokhát élőhelyi sajátosságainak elemzésében segítettek, míg Magyarország élőhelyeiről szerzett információk (Bölöni et al., 2011) a szikes növénytársulások leírásában volt kulcsfontosságú. Ezt kiegészítettem még a Marosszög és a Dél-Alföld tájhasználatának változásait és a homokhátsági tanyák jellemzőit bemutató forrásokkal (Kókai et al., 2024; Duró et al., 2005).

Szeged Tanyavilágáról és Néprajzáról Bálint Sándornak (1976) a szegedi nagytáj népeletéről, valamint Juhász Antalnak (1974, 1989) a tanyák kialakulásáról és telekelrendezéséről szóló munkái adtak keretet a tanyásodási folyamatok bemutatásához. Huszka Lajos (1975) Szatymaz szőlőhegyeiről, kapásairól, úri birtokosairól és a Gazdakörről szóló munkája, a helytörténeti tanulmányai képezték számomra Szatymaz gazdaságtörténeti alapját. Reizner János (1899-1900) munkája a tágabb szegedi történelmet ismertette meg velem. Senti Tibor (1979) kutatásai a vásárhelyi tanyai birtokviszonyok hátterét világították meg, aminek segítségével bele tudtam látni a szatymazi viszonyokba. Inczeffi Géza (1960)

nyelvészeti értekezése a település nevének eredetét tisztázta. A Régészeti Kutatások Magyarországon 1999-es és 2003-as kiadásai a terület korai lakottságát igazolták.

A vizsgált területről készült katonai felmérések (HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum Térképtára, digitális kiadások: Arcanum, 2004; Tímár et al., 2006; Biszak et al., 2007; Tímár et al., 2008) az Arcanum Adatbázis Kft. honlapjáról származnak, és a község lakónépességéről bemutatott adataimat a KSH weboldalán szereztem.

Miután a szakirodalmakat áttanulmányoztam, nekikezdttem a terepi munkálatoknak, amit azzal kezdtem, hogy Szatymaz Földje és népe című monográfiában a Szabó József által összegyűjtött Szatymaz földrajzi neveit vettem szemügyre (1. melléklet). A számomra releváns dűlőneveket kiválogattam, és egy térképvázlat alapján a Google Térképben rögzítettem ezeket a pontokat. Miután minden szükséges helyszínt megjelöltem a térképen, biciklivel útnak indultam, és felkerestem ezeket a pontokat. A célom az volt, hogy fotódokumentációt készítsék, és a helybéliekkel beszédbe elegyedve információkat gyűjtsék arról, hogyan ítélik meg az utak állapotát, illetve ismerik-e az adott dűlőút nevét. Ezt követően a keresztek pontos elhelyezkedésének rögzítése következett. Nagy segítséget nyújtott ehhez a Dankó Pista Művelődési Ház és Könyvtár egyik munkatársa, aki 2017-ben elkezdte a helyi keresztek összegyűjtését. Fényképeket készített róluk, és a Google Térképen lokalizálta is a helyüket. Ezt a térképet kiegészítettem a saját kutatásom eredményeivel, és az újonnan azonosított keresztekről is fotókat készítem. A község többszöri bejárása során rögzítettem a gémeskutak elhelyezkedését is, ebben szintén mérvadó volt Szabó József munkája a földrajzi nevekkkel kapcsolatban. Végezetül pedig összeállítottam egy kérdőívet, melynek célja az volt, hogy megvilágítsa, milyen szerepet töltenek be a keresztek, a dűlőutak és a gémeskutak a szatymazi lakosság mindennapi életében. A kérdőívek kiosztása során szintén alkalmam nyílt arra, hogy a lakosokkal mélyebben elbeszélgessek az említett tereppontok ismertségéről. Ezeket a kiegészítő információkat is mind dokumentáltam.

A turisztikai és környezeti attitűdkutatásokhoz használt kérdőívek összeállítása módszertani szempontból mindig bizonyos elveket kell követnie, melyek célja az adatok megbízhatóságának és érvényességének biztosítása. A Ferencz-Havel Alexandra és munkatársai által megírt „Két magyarországi erdős terület természeti turizmusának összehasonlítása - látogatói felmérések eredményei” című cikk alapján bemutatom azokat a kulcsfontosságú elveket, amelyek mentén egy tudományos felmérés összeállítása történik. (Ferencz-Havel et al., 2024)

A cikkben látható módszertan szerint egy kérdőív összeállításának első lépése a kutatási célok pontos meghatározása. Mivel a kutatás természeti területek látogatóit célozza

meg, a cél a szubjektív attitűdök, viselkedésminták és demográfiai jellemzők felmérése volt (Ferencz-Havel et al., 2024).

A cikkben a Likert-skálát alkalmazták az attitűdök és elégedettségi szintek mérésére. Ez a Likert-skála egy 5 fokú skálát jelent, aminek mindegyik fokozatának van egy jelentése. Az 1-es érték jelentése, hogy „Egyáltalán nem értek egyet”, az 5-ös érték jelentése pedig, hogy „Teljes mértékben egyetértek”. Ez a módszer lehetővé teszi az attitűdök intenzitásának számszerűsítését (Ferencz-Havel et al., 2024).

A kérdések típusai biztosítják a vizsgált jelenség sokrétű feltárását. Az attitűd kérdések a szubjektív vélemények, értékrendek és morális elkötelezettség feltárására szolgálnak. A viselkedéssel kapcsolatos kérdések a tényleges cselekvési szándékot vagy valós viselkedést mérik. A tudás szintjének felmérésevel kapcsolatos kérdések az elméleti és gyakorlati ismeretek ellenőrzésére adnak lehetőséget (Ferencz-Havel et al., 2024).

A módszertan talán legkritikusabb része az adatgyűjtés helyszíne és módja, amely közvetlenül befolyásolja az adatok torzítását (Ferencz-Havel et al., 2024).

A Szatymazon végzett, tájképi értékek megítélését vizsgáló kutatásom kérdőívének összeállítása a bemutatott módszertant követi. Alapul vettem a „Két magyarországi erdős terület természeti turizmusának összehasonlítása - látogatói felmérések eredményei” című cikkben alkalmazott elveket, különös tekintettel a mintavételre és a skálázásra. A kérdőívem összeállítása a Likert-skála alkalmazásával, a tudásszint és a gyakorlati cselekvési szándék mérésével, valamint az attitűdök intenzitásának vizsgálatával történt, összhangban a fent említett cikkben (Ferencz-Havel et al., 2024) alkalmazott felmérés módszerével.

4. Eredmények

4.1. Szatymaz történetének összefoglalása

Szatymaz területén végzett régészeti feltárások alapján a vidék korai lakottsága több évezredre nyúlik vissza. A Régészeti Kutatások Magyarországon 1999-es és 2003-as kötetei rögzítették azokat a leleteket, amelyek a kora bronzkortól kezdődően, egészen az Árpád-korig bizonyítják a nagyjából folyamatos emberi jelenlétet a tájon (Marton és Kisfaludi, 1999; Kisfaludi, 2003).

A település nevének eredete a helytörténeti kutatások jelentős témája, amit Inczeffi Géza (1960) Szeged környékének földrajzi nevei című munkájában, nyelvészeti szempontból elemez. Feltételezi annak török-kun eredetét, amit a honfoglaláskori vagy a tatárjárás utáni népmozgásokhoz köt (Inczeffi, 1960).

Szatymaz első írásos említése 1213-ban történt, akkor még Zotmaz formában, ami egy vitéznek a neve volt (Pálmai, 2018). Egy másik forrás úgy említi, mint Szegedet Pesttel összekötő postaút egyik állomását és akkor még lóváltóhelyét. Szeged története című műben gyűjtött iratok szolgáltatnak alapot ennek a korai időszaknak a megismeréséhez, amikor a község Szeged külterületeként funkcionált (Reizner J., 1899-1900).

A 18. század első felében, a török kor után indult meg a tanyásodás folyamata. A szegedi polgárok a „szögedi nemzet” részeként (Bálint, 1976) ezen a homokos területen kezdtek állattenyésztés céljából földterületek elfoglalni, ideiglenes szállásokat építve. A szállások lassan állandó lakhelyekké, tanyákká alakultak át. A vásárhelyi tanyákra vonatkozó becsű-jegyzőkönyvek adatai, melyeket Szent Tibor (1979) elemzett, nagyban segítenek Szatymaz korai tanyáinak gazdasági értékét is felmérni.

A tanyásodás nem spontán folyamat volt, hanem rendezett keretek között zajlott. Juhász Antal munkái a szegedi tanyák néprajzára, a településtörténetére és a telekelrendezés módszerére világítanak rá, amely megerősítette a tanyai birtokviszonyokat és elkerülhetlenné tette a tanyavilág fejlődését. A homok megkötésének igénye és a növekvő gazdasági nyomás hatására jött el a változás, amelynek eredményeképpen az állattartás helyett a homoki szőlő- és gyümölcs kultúra terjedt el. (Juhász, 1974; 1989)

Szatymaz történetének legmeghatározóbb mérföldköve a vasútvonal megépülése volt. A Budapest Szegeddel összekötő vasútvonal 1854-től fokozatosan elindította a homoki birtokok felértékelődését. Rákos (1985) is kiemeli munkájában, hogy az új közlekedési lehetőség alapvetően formálta át a térség gazdasági és társadalmi életét.

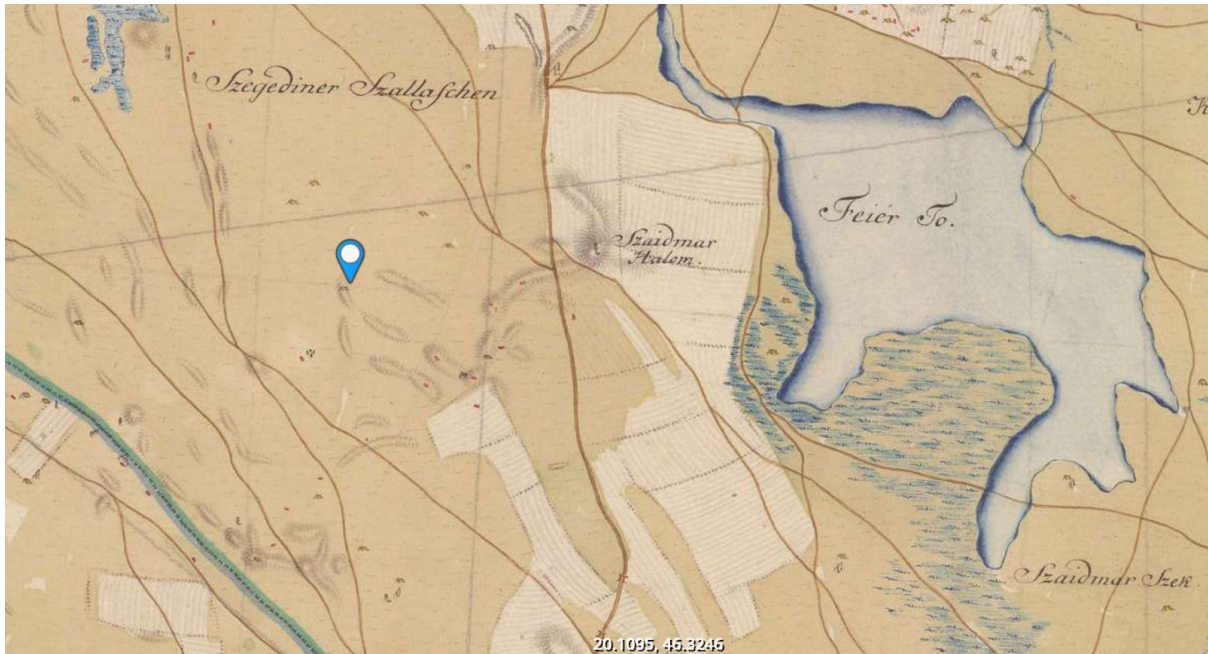
A fellendülő gazdaság és a közösség szükséglete létrehozta a Szeged-Szatymazi Gazdakört. A Gazdakör történetét Huszka Lajos (1975) dolgozta fel, bemutatta, hogy a Gazdakör milyen úton vált a homoki gazdálkodók érdekvédelmi és oktatási központjává. A Gazdakör szerepe a szakértelem kibővítésében, a technológiai innovációban és a településfejlesztésben is kiemelkedő volt, ami egyértelműen megmutatta a tanyai polgárság érettségét (Huszka, 1975).

A vasút és a szőlőültetvények népszerűsége által Szatymaz az 1880-as évektől kezdve a szegedi középosztály és a tehetős úri birtokosok kedvelt nyaralóhelyévé vált. Huszka Lajos (1975) Szatymazi kapások és úri birtokosok című tanulmányában részletesen leírja, hogyan alakult ki ez a kettős társadalmi réteg az úri birtokos és a földeken dolgozó kapások között. A szatymazi szőlőhegyek a polgári nyaralóélet helyszínei, mivel a városi kultúrát ültették át a homoki környezetbe, megalapozva a mai településközpont kialakulását. (Huszka, 1975)

4.2. A tájhasználat változásának követése történeti térképeken

A katonai felmérések térképeinek áttekintése lehetőséget ad arra, hogy megvizsgáljuk a kívánt területek tájhasználatának fejlődését, szemléltetve az emberi beavatkozásokat és a természetes folyamatok okozta változásokat.

A négy katonai felmérés térképeinek (1-4. ábra) kronologikus vizsgálatával szeretném bemutatni Szatymaz település fejlődését, szemléltetve az infrastruktúra megjelenésének tájformáló hatását, emellett feltárnám, ahogy a Fehér-tó a hatalmas, természetes szikes tóból fokozatosan, a szabályozások hatására gátakkal tagolt halastórendszerre alakult át.

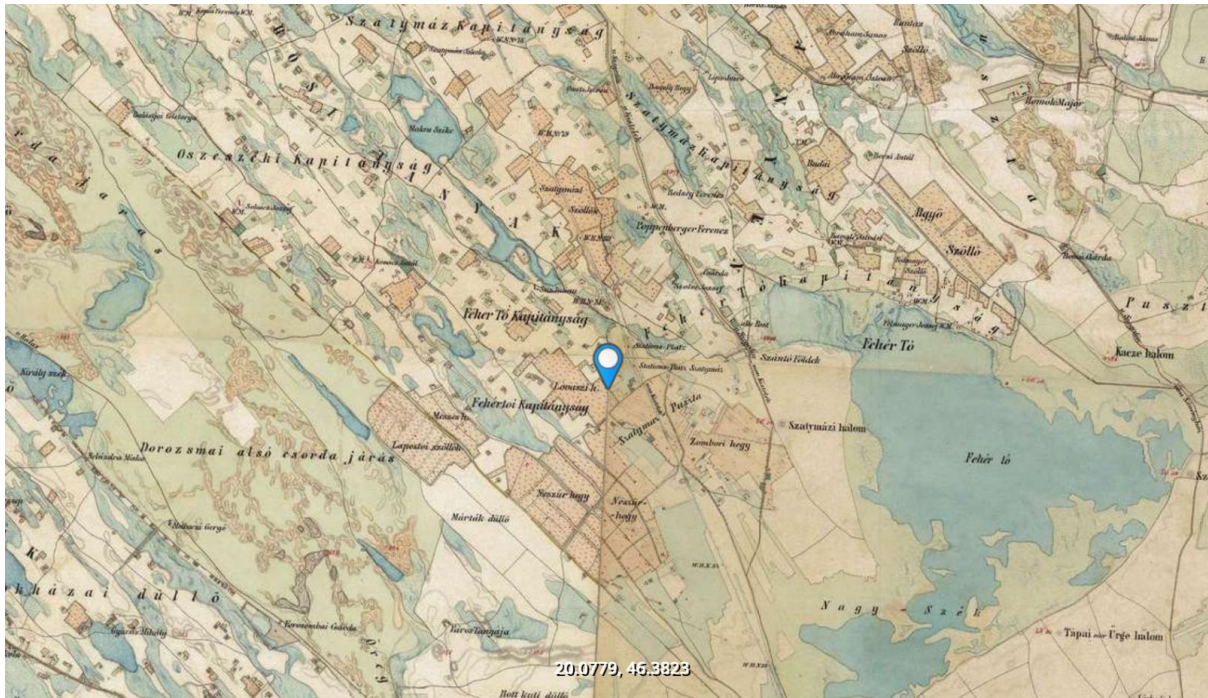
1. ábra: Szatymaz az Első katonai felmérés térképén
(Forrás: HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum térképtár, digitális kiadás: Arcanum, 2004)

Szatymaz a 18. század utolsó harmadában készült térképen (1. ábra) még nem létezik önálló településként, hanem csak egy pusztá Szeged és Kistelek között – szállásokkal tarkított vidék. Nagy kiterjedésű, tagolatlan pusztaként tudnám jellemezni. A Szeged és Kistelek közti út mentén szórványosan láthatóak szállások, amelyek a későbbi tanyák őseink mondhatóak.

Az első katonai felmérés idején a Fehér-tó még a Tiszához kötődik, és hatalmas kiterjedésű, természetes szikes tó volt. A térkép nagy, szabálytalan, kiterjedt mocsárvilágként ábrázolja a területet, melyet még nem határoltak emberi építmények.

„hazánk harmadik legnagyobb természetes tava és legnagyobb összefüggő szikes területe volt. (...) A nyaranta kiszáradt tófenékről a környékbeli lakosság a sziksót összeszedte és tisztítószerként eladta.” (Forrás: <http3>)

Megemlíteném még, hogy a szatymazi halom mellett látható vastagon kiemelt út valószínűleg a mai 5-ös főút őse lehet. Az út kanyarulatai nem követik a maiét, de helyzetük nagyjából megegyezik. Látható néhány feltüntetett gémeskút is, de azok mára már eltűntek.

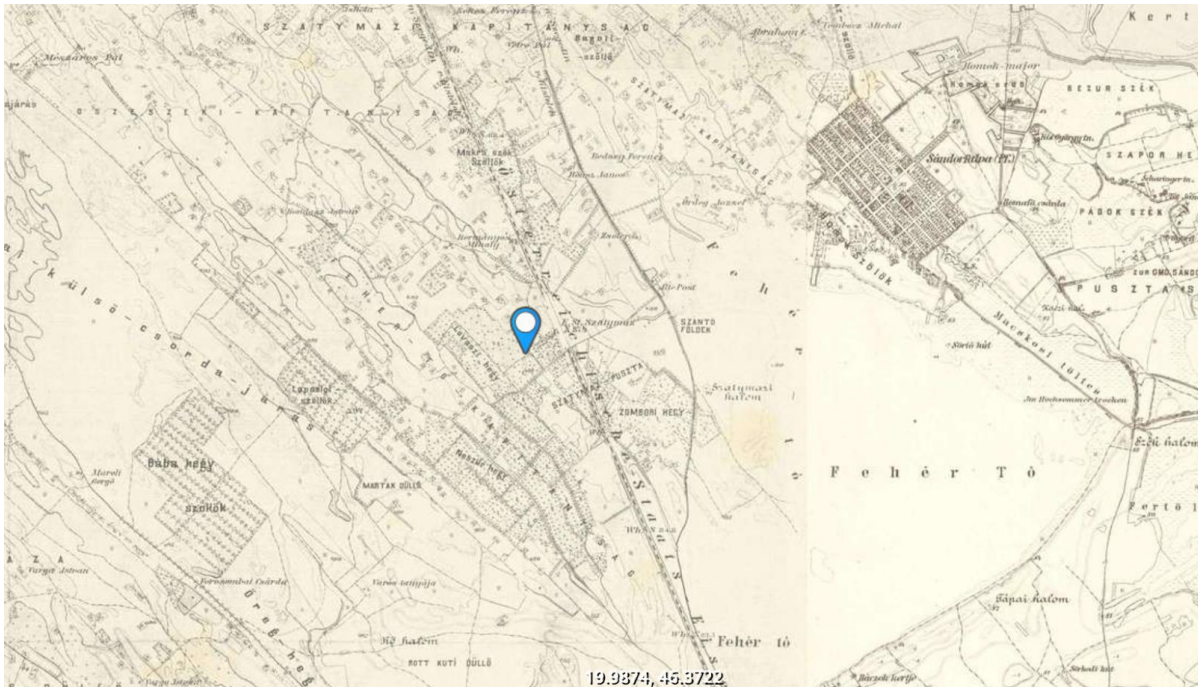
2. ábra: Szatymaz a Második katonai felmérés térképén
(Forrás: HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum térképtár, digitális kiadás: Tímár et al., 2006)

A tanyarendszer fokozatos kiépülése és szőlőtelepítések nyomai már megfigyelhetők ezen a térképrészleten (2. ábra). Megkezdődik a szőlőhegyek – mint például Ádokhegy, Neszűrjhegy, Szűcsök hegye – kiépülése a homokos területeken, ami a táj mozaikosságát növeli. Ezek a hegyek közül mára már csak a Neszűrjhegy található meg a modern térképeken feltüntetve. Megjelenik a földművelés, ami a tájhasználat megváltozásának kezdetét jelenti. A tanyák száma egyre csak nő, de még mindig nincs egységes falumag.

A második felmérés idejére a tó valószínűleg a szikesedés hatására kisebb kiterjedésű lett, de még mindig egybefüggő nagy tómederként van bemutatva.

„Szeged lakosságának a 19. századig is egyik fő foglalkozása és jövedelemforrása a halászat volt a Tiszához és a város határában lévő Fehér-tóhoz kötődően, amelynek területét még a XIX. század elején is rendszeresen elárasztotta a folyó, így a városra nézve egyre veszélyesebbé vált a szikes tó.” (Forrás: [http4](http://4))

A második katonai felmérésben már látható az az út, ami később az 5-ös főút lett szinte teljesen megegyezően olyan formában fut, ahogyan a modern térképeken is látható. Néhány dűlőút helyzete, hossza is szintén megegyezik a mai állapotokkal.

3. ábra: Szatymaz a Harmadik katonai felmérés térképén

(Forrás: HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum térképtár, digitális kiadás: Biszak et al., 2007)

Fordulópont a településfejlődésben és a tájképben – ez látható ezen a katonai felmérésen (3. ábra) – a Budapest-Szeged vasútvonal megépülése okozza. Ez döntő szerepet játszik a falu magjának kialakulásában. A vasútvonal mentén láthatóan elkezd kialakulni a későbbi településmag. A szőlőültetvények egyre jobban elszaporodnak, új épületek és kertek is jelennek meg. A tájképet már nem csak a szétszórt tanyák, de a beépítettség is jellemzi.

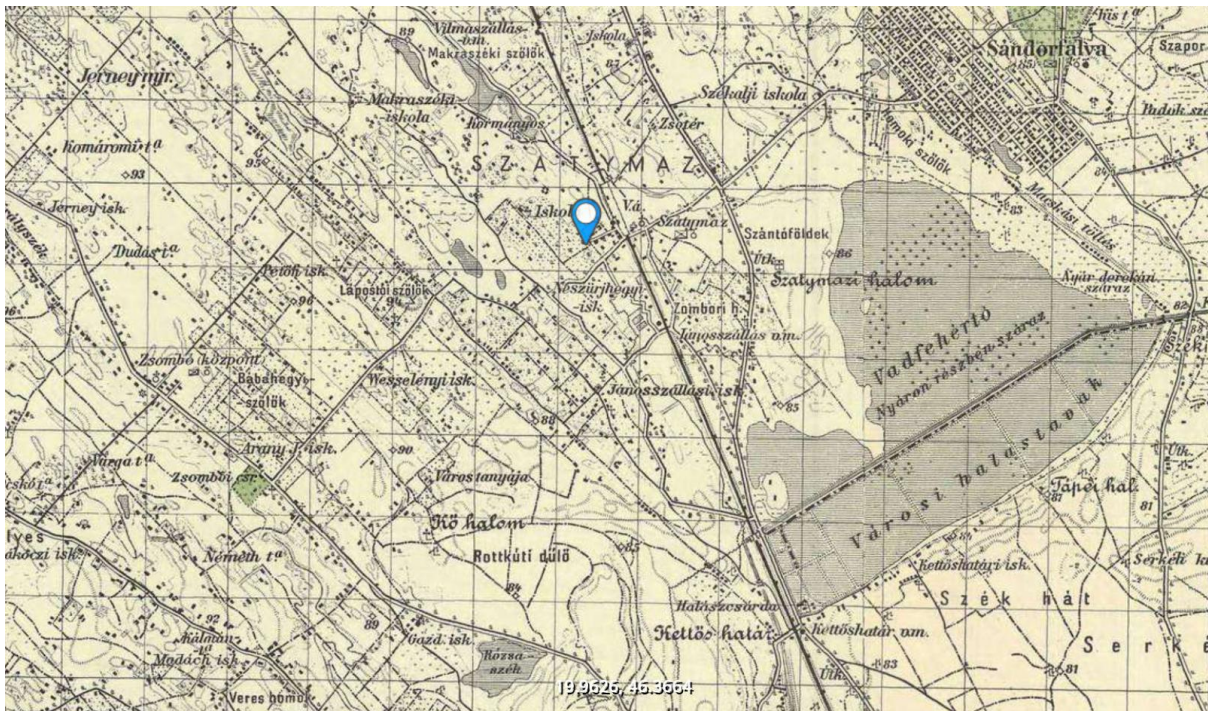
"Szatymaz! Ez a szó paradicsomot jelent ilyenkor nyáron, a földi gyönyörűség helyét azoknak a szerencsés szegedieknek, akiknek ott van kies tanyájuk, fehér házikóval, árnyékos, lombos fákkal, vagy – a még szerencsésebbeknél – modern kényelmű villával." (Forrás: <http5>)

Bálint Sándor „A szögedi nemzet” című munkájában a közlekedési változásokat, a vasút megépülését, a népéletére gyakorolt mélyreható hatásként mutatja be. A vasút volt az a modern technológia, amely először volt képes legyőzni a szegedi homok és pusztá nehéz terepviszonyait, ezzel utat nyitva Szatymaz szőlőhegyeinek és a tanyavilágnak a gyorsabb polgári fejlődésére, valamint a szegedi piaccal való élénkebb kapcsolat felé. (Bálint, 1974-1975)

„1871-ben a vadvíz körülfogta és elöntéssel fenyegette a várost. Ekkor építették meg a Fehér-tói csatornát, mely ismét biztosította a tó nyugati lefolyását.” (Forrás: <http4>)

A Harmadik Katonai Felmérés térképe nem nyújt lehetőséget a tó részletes tanulmányozásához, de amennyi látszik, abból meg lehet állapítani, hogy szabályozottabb a tómeder területe.

A külterület dűlőútjai egyre jobban kiépülnek, de még sokat fognak változni, hogy elérjék a mai állapotukat.

4. ábra: Szatymaz a II. VH idején készült topográfiai térképen
(Forrás: HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum térképtár, digitális kiadás: Tímár et al., 2008)

A községmag kialakulása és a gyümölcskultúra dominanciája már jól látható a térképen (4. ábra). A település már láthatóan tanyaközséggé alakult. Látszik, hogy felépült a templom a belterületen. A térkép mutatja az utcásorok kialakulását a vasút és a templom környékén, ezek valamelyest megegyeznek a mai utcákkal. Láthatóak olyan keresztek megjelölve, amik a mai napig is megtalálhatóak, ilyen például a temetődombnál és az iskolánál található keresztek. A tájképet a tanyás külterület, melyet a szőlő- és gyümölcsösök – főleg barack –, tesznek jellegzetessé, és az egyre jobban kiépülő belterület kettőssége jellemzi. A mezőgazdaság intenzívebbé válik, a táj jóval tagoltabb, mint a korábbi felméréseken.

A II. világháború idején készült topográfiai térkép mutatja a legdrasztikusabb, leglátványosabb változtatást a Fehér-tó medrére nézve. Azt látjuk, hogy megkezdték az átalakítását halastórendszerre a csatornák kialakításával.

„A Fehér-tó mai formáját azonban csak nem egészen száz évvel ezelőtt nyerte el. Az Algyői-főcsatorna megépítése és a gátrendszer kialakítása előtt az ország egyik legnagyobb

természetes állapotú szikes tavaként tartották számon. (...) a halastavakká alakítás alapjaiban változtatta meg a szikes tó addigi arculatát.” (Forrás: http6)

A térképeken ekkor már nem egy nagy, természetes tó szerepel, hanem szabályozott alakú, csatornákkal elválasztott halastavak, amelyek mérete és elhelyezkedése a mesterséges tájformálást tükrözi. A tájban bekövetkező természetvédelmi kezdeményezések csak ezt követően, 1939-ben kezdődött el Beretzk Péter munkássága révén, a megmaradt 350 holdnyi szikes puszta védetté nyilvánításával. (Forrás: http7)

4.3. Szatymaz lakosságának alakulása

1. táblázat: Szatymaz lakosságának alakulása 1870 és 2022 között
(saját szerkesztés, forrás: http8, http9)

Szatymaz népességváltozása (1870–2022)																
Év	1870	1880	1890	1900	1910	1920	1930	1941	1949	1960	1970	1980	1990	2001	2011	2022
Fő	2554	2650	3077	3702	4178	3888	3907	3643	3897	3944	4025	3781	3469	4276	4658	4944

Készítettem egy táblázatot a népszámlálási adatokból (1. táblázat), amiket a KSH oldaláról gyűjtöttem össze. Szatymaz népessége a vizsgált, 1870 és 2022 közötti időszakban jelentős ingadozásokat mutatott, de összességében növekvő tendenciát követett, különösen a 20. század második felétől. Az 1870-es években még csak 2554 fő lakta a település, 2022-es népszámlálási adatok alapján megközelítőleg 5000 fős községgé nőtte ki magát.

Szatymaz története szorosan összefügg a népességi adatok alakulásával.

A Szeged és Kiskunfélegyháza közötti vasúti közlekedés 1854-es megindulása láthatóan nagy lendületet adott a terület fejlődésének. A homokhátsági terület alkalmassága a szőlő- és őszibarack-termesztésre vonzotta a lakosságot, ez jól látszik a népességszám változásán. A korszerű gazdálkodás megjelenése a 1870 és 1910 közötti időszakban dinamikus népességnövekedést eredményezett, 2554 főről 4178 főre nőtt a lakosok száma.

Az első világháború (1914-1918) és az azt követő évtizedek gazdasági és társadalmi kihívásai a népességszámban is megmutatkoztak. A két világháború közötti időszakban (1910-1941) a népesség enyhe, de folyamatos csökkenést mutatott. Az 1960-as és 1970-es években a lakosságszám enyhe növekedést mutatott a község besűrűsödésével és a belterület fejlődésével. Az 1980-as években ismét jelentős csökkenés következett be, 4025 főről 3469 főre esett vissza népességszám.

A rendszerváltást követően, az 1990 és 2001 közötti időszakban ugrásszerű, magas növekedés következett be, ami a népességszámot ismét 4276 főre emelte. Ez a növekedés a

mai napig jellemző trendet tükrözi, mivel Szatymaz Szegedhez való közelsége miatt vonzó lett a városból kiköltözők számára. A 2022-es népszámlálási adatok szerint a lakosságszám 4944 fő, ami a 20. század eleji tartós növekedés jeleként lehet értelmezni.

4.4. Szatymaz földrajzi neveinek összefoglalása

Szatymaz földrajzi neveinek anyaga rendkívül sokszínű, jól elkülönülő bel- és külterületi elnevezéseket tartalmaz, amelyek tükrözik a község történelmét és a helyi közösség sajátos nyelvhasználatát. A földrajzi nevek teljes jegyzékét a terjedelme miatt a mellékletekben közlöm (1. melléklet), de a benne olvasható neveket és azok leírását röviden be szeretném mutatni.

A belterületen a földrajzi nevek jelentős része utca- és épületnevekből áll. Az utcanevekben történelmi személyek, mint Kossuth Lajos és Ady Endre mellett megtalálhatók a helyi jellegzetességek, mint a Vasút utca.

Az épületek elnevezései gyakran utalnak egykori tulajdonosára, ilyen a Báló-kocsma és a Szűcs-kocsma is. Az intézmények is megkapták közösségben elterjedt nevét, mint az Új orvosi rendelő, másnéven Egészségház.

A szegedi tájra jellemző szikes területek a helynevekben is megjelennek. A szék utótag, mint például a Fehér-tó közelében lévő Győri-szék, szikes területet jelöl. A Fehér-tó a térségében található nevek, Fehér-tó-dűlő, a tó közelségére utalnak.

A szőlőtermesztés hagyományát őrzik a „högy” utótaggal ellátott nevek, amelyeket általában egy-egy helyi, szőlőtelepítő családról kapták a nevüket, mint az Ádok-högy.

Az iskoláknál megfigyelhető, hogy a nevük az iskola helyét – Ószeszéki iskola –, és tanyáknál az egykori tulajdonosok ragadványnevét – Rücskös-tanya –, őrzi (1. melléklet).

A külterületi nevek egy átfogó képet fest a tanyai életről és a helyi közösség nyelvi gazdagságáról.

4.5. A kérdőíves adatgyűjtés eredményei

Annak érdekében, hogy behatóbban és módszeresen feltérképezzem a szatymazi polgárok ismereteit és álláspontját a természeti értékek kapcsán, különös tekintettel a keresztekre, a gémeskutakra és a dűlőutakra, egy kérdőív elkészítésére szántam el magam. A felmérést 122 fő töltötte ki. A kitöltéseket részben Facebook megosztás által és vasárnapi szentmisék utáni személyes felkérés által gyűjtöttem be. Az első két állítástól eltekintve, a többi állítás úgy került megfogalmazásra, hogy a megkérdezettek egy egytől ötig terjedő skálán tudják rögzíteni válaszaikat. Az egyes értékek a következő jelentéssel bírnak: 1: Egyáltalán nem értek egyet, 2: Inkább nem értek egyet, 3: Semleges, 4: Inkább egyetértek, 5: Teljes mértékben egyetértek. Az állításokra adott válaszok értékeit táblázatos formában ábrázoltam. Az eredményeket elemeztem és következtetéseket vontam le belőlük. A kérdőívem főbb témáira az értékelések és következtetések után javaslatokat fogalmaztam meg, amikkel meg lehetne őrizni a község tájképi értékeit.

2. táblázat: A kérdőívet kitöltők neme

Forrás: saját forrás

Kategória	Gyakoriság (fő)	Gyakoriság (%)
Nő	100	81,97%
Férfi	22	18,03%
Összesen	122	100,00%

A 2. táblázat szerint a válaszadók többsége, 81,97%-a nő, a fennmaradó kisebb rész, 18,03%-a férfi. Az elemzés alapján megállapítható, hogy a felmérésben résztvevők között a nők aránya domináns volt, több mint négyszer annyian válaszoltak, mint a férfiak. Az elemzés fő megállapítása, hogy a mintavétel során a nők jelentős mértékű aktivitása, kb. 82% figyelhető meg.

3. táblázat: A kérdőívet kitöltők életkora:

Forrás: saját forrás

Korcsoport	Gyakoriság (fő)	Gyakoriság (%)
<15	18	14,75%
15-25	16	13,11%
26-36	18	14,75%
37-47	34	27,87%
48-58	28	22,95%
59-69	8	6,56%
70<	0	0,00%
Összesen	122	100,00%

A 3. táblázatban látható, hogy a válaszadók többsége a 37-47 éves korosztályba tartozik, amely az összes válasz 27,87%-át teszi ki. Ez a kategória a legerősebb. A 48-58 évesek csoportja a második legnagyobb, 22,95%-os aránnyal. A válaszadók fele a 37-58 éves korosztályól kerül ki. Ez arra utal, hogy a minta erősen koncentrálódik a középkorú népességre. A 70 év feletti csoport egyáltalán nem képviselteti magát, és az 59-69 évesek aránya is rendkívül alacsony, 6,56%. A fiatalabb korosztályok, 36 év alattiak aránya viszonylag nagyobb, 13-15% közötti eloszlással, de együttesen sem éri el a domináns 37-47 éves csoport méretét.

Összességében a felmérésben résztvevők nagy többsége a középkorú, 37-58 év, korosztályból való, ami arra utal, hogy ez a demográfiai csoport különösen aktív volt a felmérésben.

4. táblázat: Tisztában vagyok azzal, hogy mit jelent a tájképi érték kifejezés!

Forrás: saját forrás

Válasz	Értelmezés	Gyakoriság (fő)	Gyakoriság (%)
1	Egyáltalán nem értek egyet	4	3,28%
2	Inkább nem értek egyet	0	0,00%
3	Semleges	12	9,84%
4	Inkább egyetértek	36	29,51%
5	Teljes mértékben egyetértek	70	57,38%
Összesen		122	100,00%

Az adatok alapján (4. táblázat) a válaszadók nagy része tisztában van a tájképi érték kifejezéssel, vagy legalábbis úgy ítéli meg, hogy tudja, mit jelent. A válaszadók többsége, több mint 57%-a a legmagasabb pontszámmal válaszolt. Azok aránya, akik erősen egyetértenek – 4-es és 5-ös válaszok –, meghaladja a 86%-ot.

A felmérési minta alapján biztonsággal kijelenthetem, hogy a válaszadók többsége rendkívül magasan értékeli a saját tudását a tájképi érték fogalmával kapcsolatban. Ez a magas érték azt érezteti, hogy a válaszadók alapvetően rendelkeznek az fogalom megértéséhez szükséges tudással.

Az elemzés alapján megállapítható, hogy a válaszadók nagytöbbsége 92,5% valamilyen szinten tisztában van a tájképi érték fogalmával, sőt, a többség úgy gondolja magáról, hogy nagyon jól körül tudja határolni a fogalmat.

5. táblázat: Úgy gondolom, hogy Szatymazon léteznek olyan tájképi értékek, amelyek megőrzésre érdemesek!

Forrás: saját forrás

Válasz	Értelmezés	Gyakoriság (fő)	Gyakoriság (%)
1	Egyáltalán nem értek egyet	0	0,00%
2	Inkább nem értek egyet	2	1,64%
3	Semleges	6	4,92%
4	Inkább egyetértek	16	13,11%
5	Teljes mértékben egyetértek	98	80,33%
Összesen		122	100,00%

A tájképi értékekkel kapcsolatos további válaszok (5. táblázat) a skála felső végén helyezkednek el, ami egyértelmű eredményt ad a válaszadók véleményéről. A válaszadók túlnyomó többsége, több mint 80%-a teljes mértékben egyetért a kijelentéssel, ami kivételesen magas arány. Azok aránya, akik erősen vagy teljes mértékben támogatják a megőrzést, meghaladja a 93%-ot.

Ez a kijelentés egy erős támogatási hajlandóságot mutat a szatymazi tájképi értékek védelme iránt. A kapott adatok megerősítik és alapot adnak azoknak a jövőbeli fejlesztéseknek és beruházásoknak, amelyek célja a helyi tájképi értékek megőrzése.

A közvélemény a felmérés alapján rendkívül pozitívan áll a tájvédelem kérdéséhez Szatymazon. Az átlagon felüli egyetértés biztos támogatást ad a téma bármilyen szintű kezdeményezésében.

6. táblázat: Úgy gondolom, hogy a helyi lakosoknak is felelősségük van a tájképi értékek védelmében!

Forrás: saját forrás

Válasz	Értelmezés	Gyakoriság (fő)	Gyakoriság (%)
1	Egyáltalán nem értek egyet	0	0,00%
2	Inkább nem értek egyet	0	0,00%
3	Semleges	8	6,56%
4	Inkább egyetértek	16	13,11%
5	Teljes mértékben egyetértek	98	80,33%
Összesen		122	100,00%

Az a kijelentés (6. táblázat) is, hogy a lakosoknak felelősségük van a tájképi értékek megvédésében rendkívül egységes véleményt tükröz, hasonlóan az előző, szatymazi tájképi értékek megőrzésének fontosságáról szóló kérdéshez. A válaszadók 80,33%-a teljes mértékben egyetért. A válaszadók 93,44%-a aktívan támogatja azt az álláspontot, hogy a helyi lakosoknak felelősséget kell vállalniuk a tájképi értékek védelmében. Egyetlen válaszadó sem mondta azt, hogy egyáltalán nem ért egyet a kijelentéssel. Ez azt jelenti, hogy a mintában résztvevő emberek elfogadják a helyi közösség szerepét a tájvédelemben. Mindössze 6,56% volt semleges a kérdésben.

A válaszadók erősen támogatják a helyi tájvédelmi kezdeményezéseket és a lakosság aktív bevonását. Ez a magas fokú egyetértés szervezési szempontból is fontos szerepet tölthet be. Ha a települési önkormányzat vagy a helyi civil szervezetek olyan projekteket indítanak, amelyek bevonják a lakosokat is a védelembe, akkor számíthatunk arra, hogy a közösség szívesen részt venne benne. Mivel a lakosok elismerik a saját felelősségüket, érdemes lehet olyan kampányokat, workshopokat vagy oktatási programokat indítani, amelyek a felelősségvállalásra fókuszálnak – a válaszadók nemcsak fontosnak tartják a tájképi értékek megőrzését, hanem hajlandóak is felvállalni a felelősséget a védelemben, ami ideális alap a jövőbeli közösségi programok számára.

Az elemzés alapján egyértelműen kijelenthető, hogy a válaszadók döntő többsége egyetért azzal, hogy a helyi lakosoknak aktív szerepet kell vállalniuk a tájképi értékek

védelmében, ami erős helyi identitást és a közösségi felelősségvállalás iránti elkötelezettséget jelent.

7. táblázat: Fontosnak tartom, hogy a Szatymazon található tájképi értékek megmaradjanak a jövő nemzedékei számára!

Forrás: saját forrás

Válasz	Értelmezés	Gyakoriság (fő)	Gyakoriság (%)
1	Egyáltalán nem értek egyet	0	0,00%
2	Inkább nem értek egyet	2	1,63%
3	Semleges	6	4,91%
4	Inkább egyetértek	8	6,55%
5	Teljes mértékben egyetértek	106	86,89%
Összesen		122	100,00%

Az értékek megőrzésének fontosságáról szóló kijelentés eredménye (7. táblázat) a legerősebb egyetértést mutatja eddig a kérdőívben. A válaszadók számára a tájképi értékek megőrzése nem csupán a jelenben fontos, hanem alapvető erkölcsi kötelezettségnek és generációs felelősségnek érzik. A válaszadók 93,44%-a aktívan támogatja a jövő nemzedékeinek szóló megőrzést. Az 1-es és 2-es válaszok szinte teljesen hiányoznak, 1,31%-os támogatottság, ami azt jelenti, hogy szinte senki sem kérdőjelezi meg a tájképi értékek megőrzésének lényegét.

A kutatás ezen a ponton megerősíti a korábbi következtetéseimet. A válaszadók nemcsak tisztában vannak a tájképi érték fogalmával, fontosnak tartják a helyi értékek megőrzését és felelősséget is vállalnak értük, de mindezt fontos generációs feladatnak is tekintik.

Láthatóan a közösségnek erős belső késztetése van a tájvédelem iránt. Kijelenthető, hogy a támogatottság garantált lehet minden olyan önkormányzati vagy civil kezdeményezés számára, amely a tájképi értékek fenntartható és hosszú távú védelmét célozza.

8. táblázat: Szívesen részt vennék olyan helyi kezdeményezésekben, amelyek a tájképi értékek megőrzését célozzák!

Forrás: saját forrás

Válasz	Értelmezés	Gyakoriság (fő)	Gyakoriság (%)
1	Egyáltalán nem értek egyet	0	0,00%
2	Inkább nem értek egyet	2	1,64%
3	Semleges	16	13,11%
4	Inkább egyetértek	44	36,07%
5	Teljes mértékben egyetértek	60	49,18%
Összesen		122	100,00%

Ez az állítás (8. táblázat) jelentős változást mutat a korábbi, hasonló kérdésre adott válaszokhoz képest, ahol a 5-ös válasz 98 fő volt. A válaszadók száma, akik teljes mértékben egyetértenek, 60 főre esett vissza, de a 4-es kategóriára szavazók száma látványosan, 22 főre nőtt. Ez azt jelenti, hogy a válaszadói bázis 49,18%-a nagyon szívesen részt venne, 36,07%-a szívesen részt venne, tehát már nem maximális az elkötelezettség. Feltehetően fenntartásokkal kezelnének egy ilyen programot a válaszadók az idő, az elvégzendő feladatok, vagy a szervezés miatt. Azok aránya, akik inkább egyetértenek vagy teljes mértékben egyetértenek, továbbra is meglehetősen magas. Összességében nézve a válaszokat láthatjuk, hogy a közösség többsége még mindig pozitívan áll a lehetséges tervekhez. A Semleges válaszok gyakorisága 16 fő, ami 13,11%. Ez a 13,11% a meggyőzőhető, de még bizonytalan réteget jelöli. A lehető legtöbb résztvevő begyűjtése érdekében a leendő szervezőknek a semleges réteg meggyőzésére kell koncentrálnia.

A közösség részvételi hajlandósága rendkívül erős, de a maximális elkötelezettségről eltolódott a magas szándékot mutató szint felé. Ez nem feltétlenül a támogatás hiányát jelzi, hanem sokkal inkább azt, hogy a részvétel valószínűleg függ a konkrét körülményektől, az időtől és helyszíntől, valamint az elvégzendő feladatok típusától. A kezdeményezések terveit részletesen ki kell dolgozni a bizonytalanság csökkentése érdekében.

9. táblázat: Ismerem a gémeskutak történetét!

Forrás: saját forrás

Válasz	Értelmezés	Gyakoriság (fő)	Gyakoriság (%)
1	Egyáltalán nem értek egyet	16	13,11%
2	Inkább nem értek egyet	6	4,92%
3	Semleges	34	27,87%
4	Inkább egyetértek	28	22,95%
5	Teljes mértékben egyetértek	38	31,15%
Összesen		122	100,00%

Az a kijelentés (9. táblázat), hogy ismeri a kitöltő személy a gémeskutak történetét meglehetősen eltér az előző, magas egyetértést mutató kérdésektől. A válaszok viszonylag széles tartományban oszlanak meg: 31,15% érzi magát teljesen tájékozottnak a témában, 27,87% semleges a saját tudásával kapcsolatban, 18,03% úgy ítéli meg, hogy keveset tud a gémeskutak történetéről. A válaszok megoszlása azt sugallja, hogy van egy jelentős réteg, amely valóban tájékozott a témában, de ezzel szemben áll egy másik réteg, amely nem rendelkezik megfelelő tudással. A semleges és a nem tudó kategóriák együtt a válaszadók 45,90%-át teszik ki, továbbá majdnem egyötöde a válaszadóknak bevallja, hogy egyáltalán nem ismeri a gémeskutak történetét.

Mivel a téma egy konkrét tájképi elem ismerete, érdemes lenne a témával kapcsolatos előadásokat, vagy tájékoztató táblát készíteni. A cél a semleges és a nem tudó rétegek felzárkóztatása lenne. A korábban feltárt magas részvételi hajlandóságot érdemes összekötni tudásszerzéssel. Például a közösségi munkát kiegészítheti egy rövid helytörténeti előadás a gémeskutakról. Ezzel az aktivizálás mellett a tudásszintet is szélesíteni lehet.

10. táblázat: Úgy gondolom, hogy a Szatymazon található gémeskutak fontos részét képezik a település történetének és arculatának!

Forrás: saját forrás

Válasz	Értelmezés	Gyakoriság (fő)	Gyakoriság (%)
1	Egyáltalán nem értek egyet	0	0,00%
2	Inkább nem értek egyet	6	4,92%
3	Semleges	34	27,87%
4	Inkább egyetértek	28	22,95%
5	Teljes mértékben egyetértek	54	44,26%
Összesen		122	100,00%

A táblázatból (10. táblázat) látszik, hogy a válaszadók többsége elismeri a gémeskutak jelentőségét – a válaszadók 67,21%-a aktívan egyetért az állítással. Egyetlen válaszadó sem utasította el teljes mértékben az állítást, ami azt jelzi, hogy a gémeskutak jelentőségének negatív megítélése nincsen. A legfontosabb megfigyelés a Semleges kategória nagy mérete, ami a válaszadók 27,87%-a. Ez a semleges csoport azt sugallja, hogy bár a gémeskutak jelen vannak a településen, a válaszadók több mint negyede nem tulajdonít nekik kiemelkedő történelmi vagy arculati fontosságot. Ez eltérést mutat a korábbi kérdéseknél tapasztalt, rendkívül magas morális támogatottságtól, ahol a semleges válaszadók aránya jóval alacsonyabb volt. Ezt a meglepőnek tűnő eredményt a semleges válaszok kapcsán azzal tudnám magyarázni, hogy a településről folyamatosan tűnnek el a gémeskutak. Szatymaz földrajzi neveinek listájából (1. melléklet) az összes gémeskút közül mára már 1 kútnak csak a maradványa található meg. A falu központi részén egy magánháznál a Dózsa György utcában még áll 1 és a 3. körzet egyik tanyájának udvarában található szintén 1-et. A Neszűrjhegyi úton lévő gémeskutat 2024 júniusában lebontotta a tulajdonosa.

Összevetve ezt az eredményt a gémeskutak történetének ismeretére vonatkozó kijelentéssel, azt láthatjuk, hogy a történelmi tudás hiánya egybevághat a semleges véleménnyel a jelentőségükről. Mivel az emberek alig 54% -a érezte magát tájékozottnak a történetről, érthető, hogy sokan semlegesek, vagy csak inkább egyetértenek abban, hogy a kutak a település fontos részét képezik.

A tudatosságot növelő kezdeményezéseknek nem csak a kutak fizikai megőrzésére, hanem a kulturális és történelmi ismertetésére kell fókuszálniuk, hogy a semleges réteget meggyőzzék a gémeskutaknak a tájban betöltött szerepéről. A gémeskutakat bemutató

események vagy útvonalak létrehozása segíthet abban, hogy a helyi arculat részeként kezeljék azokat.

11. táblázat: A gémeskutak megőrzése fontos a jövő nemzedékeinek számára!

Forrás: saját forrás

Válasz	Értelmezés	Gyakoriság (fő)	Gyakoriság (%)
1	Egyáltalán nem értek egyet	0	0,00%
2	Inkább nem értek egyet	2	1,64%
3	Semleges	24	19,67%
4	Inkább egyetértek	26	21,31%
5	Teljes mértékben egyetértek	70	57,38%
Összesen		122	100,00%

A válaszadók többsége, 57,38%-a teljes mértékben egyetért a megőrzéssel, ahogy ezt látjuk a 11. táblázatban. 78,69%-a aktívan támogatja az örökség fenntartását a következő generációknak. Ez a magas érték közel áll az általánosan megfogalmazott tájképi értékek megőrzésének fontosságára adott válaszokhoz, ami azt mutatja, hogy a válaszadók a gémeskutakat erős erkölcsi fontosságú, megőrzésre érdemes kulturális örökségnek tekintik.

Bár a válaszadók történelmi tudása nem kimagasló, a megőrzés fontosságát szinte mindenki támogatja. Ez azt jelenti, hogy a közösség szerint a jövő emberi számára is értékesek lehetnek a gémeskutak, még akkor is, ha a saját jelenlegi ismereteik hiányosak. Ez a hozzáállás a legstabilabb alapja lehet a jövőbeli megőrzési projekteknek.

A gémeskutak megőrzése iránti elkötelezettség rendkívül erős, annak ellenére, hogy a történelmi háttérismeretek nem mindenkinél elegendőek. Egy jövőbeli projektnek, ami lehet felújítással, vagy oktatással kapcsolatos, erős lakossági támogatása van, ami kulcsfontosságú abban, hogy elérje a projekttervező a kitűzött célját.

A jövőbeli kezdeményezéseknek úgy gondolom továbbra is a megőrzés fontosságát kell hangsúlyozniuk, miközben az elméleti tudást folyamatosan növelik a semleges réteget képezők körében például rövid, izgalmas, történelmi tényekkel teli tájékoztató táblák kihelyezése révén.

12. táblázat: Ismerek a Szatymazon található gémeskutak közül legalább egyet!

Forrás: saját forrás

Válasz	Értelmezés	Gyakoriság (fő)	Gyakoriság (%)
1	Egyáltalán nem értek egyet	26	21,31%
2	Inkább nem értek egyet	8	6,56%
3	Semleges	32	26,23%
4	Inkább egyetértek	12	9,84%
5	Teljes mértékben egyetértek	44	36,07%
Összesen		122	100,00%

Azok aránya, akik biztosan ismernek legalább egy gémeskutát mindössze 45,91%, ez látszik a táblázatból (12. táblázat). Ugyanakkor a válaszadók jelentős része, 27,87%-a, nyíltan bevallja, hogy nem ismer Szatymazon gémeskutát. A semleges választ adók aránya is kiemelkedően magas, 26,23%.

Ez az eredmény azt jelzi, hogy a lakosság elfogadja a tájképi érték fontosságát, de nincs feltétlenül személyes kapcsolata a településen lévő gémeskutakkal. Sokan tudják, hogy ezek fontosak, de nem feltétlenül tudják, hogy hol vannak, esetleg nem is jártak a közelükben. Akik nem tudják, hogy jelenleg hol találhatóak a településen belül gémeskutak, ebbe beleszámítva még a semleges választ adókat is, összesen 54,1%-ot tesznek ki. Ez jelenti a legnagyobb kihívást a helyi aktivitás szempontjából.

A legfontosabb cél a gémeskutak fizikai láthatóságának növelése. Ez jelenthet felújítást, vagy akár egy térkép létrehozását a még látható kutak feltüntetésével.

13. táblázat: Tudom mi az a dülőút, miért alakultak ki és mire használják!

Forrás: saját forrás

Válasz	Értelmezés	Gyakoriság (fő)	Gyakoriság (%)
1	Egyáltalán nem értek egyet	2	1,64%
2	Inkább nem értek egyet	4	3,28%
3	Semleges	8	6,56%
4	Inkább egyetértek	16	13,11%
5	Teljes mértékben egyetértek	92	75,41%
Összesen		122	100,00%

A válaszadók többsége 75,41%-a teljes mértékben egyetért a 13. táblázat kijelentésével. Azok aránya, akik erősen, vagy teljesen tisztában vannak a dűlőutakkal, 88,52%-ot tesz ki. Ez a magas érték az eddig vizsgált, tudásra vonatkozó kérdések közül kiemelkedően magas tudásszintet mutat. Valószínű, hogy Szatymaz térségében a dűlőutak olyan alapvető és mindennapi részei a tájhasználatnak és a közlekedésnek, hogy azok ismerete szinte alapvetőnek mondható. A semleges és a nem tudó válaszok aránya elenyésző, 11,48%. Mindössze 8 fő volt semleges és csak 6 fő mondta azt, hogy nem ismeri a dűlőutakat. A közösség alapvetően jól tájékozott a dűlőutak szerepével és használatával kapcsolatban.

14. táblázat: Fontosnak tartom, hogy a dűlőutakat elsősorban a természetvédelmi szempontok figyelembevételével fejlesszék!

Forrás: saját forrás

Válasz	Értelmezés	Gyakoriság (fő)	Gyakoriság (%)
1	Egyáltalán nem értek egyet	0	0,00%
2	Inkább nem értek egyet	2	1,64%
3	Semleges	20	16,39%
4	Inkább egyetértek	22	18,03%
5	Teljes mértékben egyetértek	78	63,93%
Összesen		122	100,00%

A válaszadók többsége 63,93%-a teljes mértékben egyetért azzal, hogy a természetvédelmi szempontoknak elsődlegesnek kell lenniük, ez látszik a 14. táblázat adataiból. Azok aránya, akik erősen vagy teljesen támogatják a természetvédelmi szempontokat, 81,96%-ot tesz ki. Ez azt mutatja, hogy bár a dűlőutak funkcionális ismerete magas, a közösség nem csak a kényelmes közlekedést akarja fenntartani, hanem támogatja a fenntartható és természetközeli megoldásokat is a fejlesztés során. A semleges kategória aránya magas, 16,39%. Ez a csoport valószínűleg azokból áll, akiknek elsősorban a kényelmes, balesetmentes közlekedés vagy a mezőgazdasági szállítás a fontos és bizonytalanok abban, hogy a természetvédelem nem gátolná-e ezt. Feltételezik, hogy a természetvédelmi szempontok jelentősen növelhetik a fejlesztések költségét és bonyolultságát.

A közösség elvi támogatása megvan ahhoz, hogy a dűlőutak fejlesztésekor a természeti értékeket elsődleges szempontként kezeljék. A fejlesztési tervek elkészítésénél természetvédelmi szakemberek javaslatait lehetne kikérni és alapvető irányként kellene kezelni, mivel a lakosság támogatja ezt a megközelítést. A 3-as és még a 4-es kategóriába

tartozó válaszadókat is célzó kommunikációnak hangsúlyoznia kell, hogy a természetvédelmi megoldások, mint például a megfelelő anyaghasználat, hosszú távon is fenntarthatóbbak és gazdaságosabbak lehetnek, és nem válik a funkcionalitás kárára. Ez enyhítheti a semleges válaszadók fenntartásait.

15. táblázat: A dűlőutak megőrzése fontos a jövő nemzedékeinek számára!

Forrás: saját forrás

Válasz	Értelmezés	Gyakoriság (fő)	Gyakoriság (%)
1	Egyáltalán nem értek egyet	0	0,00%
2	Inkább nem értek egyet	0	0,00%
3	Semleges	28	22,95%
4	Inkább egyetértek	20	16,39%
5	Teljes mértékben egyetértek	74	60,66%
Összesen		122	100,00%

A 15. táblázat eredményei alapján megállapítható, hogy a válaszadók nagy többsége, 75%-a egyetért azzal, hogy a dűlőutakat érdemes megőrizni a jövő nemzedékeinek számára, bár jelentős a bizonytalanok aránya is: 22,5%. Ez az érték megerősíti azt a korábban tapasztalt mintázatot, hogy a válaszadók számára a tájképi elemek megőrzése alapvető erkölcsi fontosságú és generációs kötelezettség. A válaszadók több mint 60%-a teljes mértékben egyetért. A 4-es és 5-ös válaszok együtt 77,05%-ot tesznek ki. Egyetlen válaszadó sem utasította el az állítást, amit teljes elvi elfogadásnak tekinthetünk a hosszú távú megőrzés terén. A semleges kategória 22,95% is jelentős méretű, ami valamivel magasabb, mint a hasonló kérdéseknél, mint például a gémeskutak megőrzésénél, ahol csak 19,67%. Ez a nagy semleges csoport valószínűleg azokból áll, akik elismerik a morális célt, de a dűlőutak esetében bizonytalanok abban, hogy a megőrzésük hogyan valósítható meg anélkül, hogy a funkcionalitásuk kárba vessze, vagy mennyire tekinthetők valóban megőrzésre érdemesnek a folyamatos használat mellett.

A közösség maximálisan támogatja azt az gondolatot, hogy a dűlőutakat meg kell őrizni a jövő számára. A magas semleges arány azonban arra figyelmeztet, hogy a megőrzési terveknek reálisnak és fenntarthatónak kell lenniük. A tervezésnél a fókuszban a fenntartható karbantartásnak kell lennie. Az emberek nem akarják, hogy a dűlőutak eltűnjenek, de a jelentős semleges csoport miatt a megőrzést célzó projekteket a funkcionális szempontokkal is össze kell hangolni.

16. táblázat: A dűlőutak hozzájárulnak a szatymazi táj egyedi jellegéhez!

Forrás: saját forrás

Válasz	Értelmezés	Gyakoriság (fő)	Gyakoriság (%)
1	Egyáltalán nem értek egyet	2	1,64%
2	Inkább nem értek egyet	2	1,64%
3	Semleges	14	11,48%
4	Inkább egyetértek	24	19,67%
5	Teljes mértékben egyetértek	80	65,57%
Összesen		122	100,000%

„A dűlőutak hozzájárulnak a szatymazi táj egyedi jellegéhez!”-ra válaszolók 65,57%-a teljes mértékben egyetért a táblázat kijelentésével (16. táblázat). Azok aránya, akik erősen, vagy teljesen egyetértnek azzal, hogy a dűlőutak a tájkép részét képezik 85,24%. Az elemzés alapján kimondható, hogy a dűlőutak megítélése rendkívül pozitív, mind funkcionális, mind esztétikai szempontból. A kérdőív kitöltésében résztvevő közösség elismeri a dűlőutakat, mint tájképi elem, amely egyszerre használható, természetvédelmi szempontból fontos és esztétikailag értékes.

A közösség számára a dűlőutak nem pusztán földutak, hanem a szatymazi tájidentitás alapvető elemei. Ez az erős egyetértés hatalmas támogatást jelenthet minden olyan kezdeményezés számára, amely a dűlőutak hagyományos, tájba illő formáját kívánja megőrizni a fejlesztések során.

Bármilyen fejlesztési vagy karbantartási terv esetén fontos lehet hangsúlyozni, hogy a cél a dűlőutak egyedi jellegének megőrzése, nem pusztán a javítása. Mivel az esztétikai értékét ennyire fontosnak tekintik, érdemes lehet közösségi tervezést végezni annak érdekében, hogy a fejlesztések a természetes jelleget a lehető legjobban megőrizzék, például fásítás, vízelvezetés kialakítása – a helyi jellegzetesség figyelembevételével.

17. táblázat: A dűlőutak fontos részét képezik a helyi kultúrának és hagyományoknak!

Forrás: saját forrás

Válasz	Értelmezés	Gyakoriság (fő)	Gyakoriság (%)
1	Egyáltalán nem értek egyet	4	3,28%
2	Inkább nem értek egyet	6	4,92%
3	Semleges	24	19,67%
4	Inkább egyetértek	24	19,67%
5	Teljes mértékben egyetértek	64	52,46%
Összesen		122	100,00%

A 17. táblázatról leolvasható, hogy azok aránya, akik erősen vagy teljesen egyetértene az azzal, hogy a dűlőutak fontos részét képezik a helyi kultúrának 72,13%-ot ér el. Ez azt mutatja, hogy a dűlőutakat nem csak funkcionális szempontból értékesek, hanem örökségi szempontból is megbecsülik, ami elengedhetetlen a hosszú távú megőrzéshez. A semleges válaszok aránya magas, 19,67%. Ez a 24 fő valószínűleg nem vitatja a dűlőutak hasznosságát, de bizonytalan abban, hogy azok a helyi kultúra és a hagyományok alapvető elemei lennének. Jelen van egy kis csoport, 8,20%, amely úgy ítéli meg, hogy a dűlőutak nem fontosak a kultúra szempontjából, ami azt jelentheti, hogy néhányan csak közlekedési „eszköznek” tekintik azokat.

A dűlőutakat a lakosság széles körben kultúrához és hagyományokhoz kapcsolódó értéknek mondható, bár a megítélésük nem olyan egységes, mint a környezetvédelmi vagy az esztétikai szempontok esetében. A jövőbeli tervek tekintetében a dűlőutakat aktívan kell összekötni a helyi történetekkel és mezőgazdasági hagyományokkal, hogy a 19,67% semleges csoportot meggyőzzék a kulturális értékükről.

18. táblázat: Nagy szerepet játszanak az életemben a dűlőutak! Tájékozódásra, közlekedésre, akár mezőgazdasági géppel való közlekedésre használom ezeket!

Forrás: saját forrás

Válasz	Értelmezés	Gyakoriság (fő)	Gyakoriság (%)
1	Egyáltalán nem értek egyet	20	16,39%
2	Inkább nem értek egyet	14	11,48%
3	Semleges	24	19,67%
4	Inkább egyetértek	20	16,39%
5	Teljes mértékben egyetértek	44	36,07%
Összesen		122	100,00%

Azok aránya, akik erősen vagy teljesen egyetértenek a kijelentéssel, 52,46% (18. táblázat). Ez a megkérdezett lakosság több mint fele, ami jelentős felhasználói csoportot képez. Azok aránya, akik nem értenek egyet, 27,87%. Ezek a válaszadók valószínűleg a település központjában élnek, vagy olyan életvitelt folytatnak, amely nem igényli a külterületi utak használatát. A semleges válaszadók aránya 19,67%, akik feltehetően szintén a község belterületén élhetnek, mivel nincsen kifejezett véleményük az állítással kapcsolatban.

Erre a kijelentésre adott válaszok jól mutatják az elvi támogatás és a valós használat közötti különbséget – a közösség tehát elismeri a dűlőutak értékét és fontosságát a településre nézve és a jövő számára is, de nem mindegyik válaszadónak játszanak jelentős szerepet a személyes életében. A minta két jól elkülönülő csoportra osztható, az aktív felhasználók, akiknek a dűlőutak állapota mindennapi életükben fontos, és az elvi támogatók, akik nem használják ezeket az utakat, de elismerik az értékét.

A mezőgazdasági gépekkel való közlekedésre és tájékozódásra használó 36%-os csoportot kell bevonni a karbantartási és fejlesztési tervekbe, mivel ők a leginkább motiváltak és érintettek. A fejlesztési tervek kommunikációjában hangsúlyozni kell, hogy az intézkedések a dűlőutak közösségi értékét és a tájképi jellegét – amelyet a 85% támogat – szolgálják, nem csupán egy kisebb gazdálkodói csoport kényelmét. Ezzel elérhető a széleskörű elvi támogatás.

19. táblázat: Vallásos embernek tartom magam!

Forrás: saját forrás

Válasz	Értelmezés	Gyakoriság (fő)	Gyakoriság (%)
1	Egyáltalán nem értek egyet	16	13,11%
2	Inkább nem értek egyet	12	9,84%
3	Semleges	32	26,23%
4	Inkább egyetértek	26	21,31%
5	Teljes mértékben egyetértek	36	29,51%
Összesen		122	100,00%

Látható a 19. táblázat adataiból, hogy azok, akik inkább vagy teljesen vallásosnak tartják magukat, a válaszadók 50,82%-át teszik ki. Azok, akik egyáltalán nem vagy inkább nem vallásosak, 22,95%-ot tesznek ki, ez egy számottevő kisebbség. Különösen nagynak mondható a semleges kategória is 32 fővel, ami a válaszadók 26,23%-a. Ez a negyednyi csoport jelzi, hogy sokan bizonytalanok a vallásukat tekintve, vagy nem tartják magukat hívőnek, de nem is tagadják meg a vallásosságot.

A vallásosság befolyásolhatja a természethez és az örökséghez való viszonyt. A magas semleges csoport azt sugallja, hogy a tájképi értékek megőrzése iránti korábbi erős egyetértés nem kizárólag vallásosságból fakad, hanem szélesebb körű környezeti és közösségi elkötelezettségből.

A jövőbeli kezdeményezések kommunikációjában érdemes lehet két narratívát használni. Az aktívan vallásos többség számára a megőrzést a teremtett világ védelmével és a felelős gazdálkodással lehet összekötni. A nem vallásos és a semleges csoport számára pedig a hangsúlyt a közösségi felelősségvállalásra, az esztétikára és az egyedi helyi örökségre kell helyezni.

A válaszok a vallásosság szempontjából kiegyensúlyozottan oszlik meg a támogatók, a semlegesek és a nem vallásosak között, bár a kicsivel vallásos réteg van többségben. Ezt a megosztottságot figyelembe kell venni a közösséget bevonó tervek kidolgozásakor.

20. táblázat: Tudom milyen okból szoktak az emberek kereszteteket állítani!

Forrás: saját forrás

Válasz	Értelmezés	Gyakoriság (fő)	Gyakoriság (%)
1	Egyáltalán nem értek egyet	2	1,64%
2	Inkább nem értek egyet	2	1,64%
3	Semleges	12	9,84%
4	Inkább egyetértek	40	32,79%
5	Teljes mértékben egyetértek	66	54,10%
Összesen		122	100,00%

A válaszadók több mint fele, 54,10%-a teljes mértékben tisztában van a keresztállítás okaival (20. táblázat). Azok aránya, akik jól vagy teljesen ismerik az okokat, meghaladja a 86%-ot. Ez azt mutatja, hogy a keresztet állításának okai legyenek azok vallási szempontok, hála kifejezése, emlék, vagy közösségi határjelzések a helyi kultúra és tudás alapvető részét képezik.

Ebből az eredményből azt lehet leszűrni, hogy a kulturális ismeret sokkal erősebb a közösségben, mint a személyes, vallási elköteleződés. Az emberek tehát értik a keresztet állításának kulturális, történelmi hátterét, még akkor is, ha magukat nem tartják mélyen vallásosnak. A keresztet a kutatás alapján a tájképi örökség és a helyi hagyományok egyik elemeként szerepel, nem csak vallási szimbólumként.

A közösség jól informált a keresztet állításának okairól. Ez a magas fokú tudatosság fontos alapja a jövőbeli megőrzési és felújítási programoknak. Mivel a keresztállítás okai jól ismertek, a kommunikációban arra kell koncentrálni, hogy hogyan lehet megőrizni ezeket a tájképi értékeket. A keresztet kapcsolatos kezdeményezéseket kulturális és helytörténeti projektekként lenne érdemes kommunikálni, amelyek minden lakos számára fontosak, függetlenül a vallási meggyőződéstől.

21. táblázat: Úgy gondolom, hogy a Szatymazon található keresztek fontos részét képezik a település történetének és arculatának!

Forrás: saját forrás

Válasz	Értelmezés	Gyakoriság (fő)	Gyakoriság (%)
1	Egyáltalán nem értek egyet	4	3,28%
2	Inkább nem értek egyet	0	0,00%
3	Semleges	10	8,20%
4	Inkább egyetértek	20	16,39%
5	Teljes mértékben egyetértek	88	72,13%
Összesen		122	100,00%

A válaszadók 72,13%-a teljes mértékben egyetért a keresztek fontosságát vizsgáló állítással (21. táblázat). Azok aránya, akik a keresztek fontosnak tartják, meghaladja a 88,52%-ot. Ez az állítás mutatja a legalacsonyabb semleges arányt a korábban elemzett hasonló kérdések közül – mindössze 8,20%. Összehasonlításképp, a gémeskutak jelentőségét illetően 27,87% volt a semleges válasz. Ez azt jelenti, hogy a keresztek szerepe sokkal egyértelműbb a lakosság szemében, mint a gémeskutaké. A kereszt, mint szimbólum, sokkal mélyebben jelen van a közösségi tudatban és a táj arculatában.

A keresztek a válaszadók számára a település történelmi és arculati jellegének annyira alapvető elemei, hogy fontosságuk megítélése túlszárnyalja a vallásosság szintjét is. Még a nem vallásos válaszadók is fontos örökségként és arculatformáló tényezőként gondolnak a keresztekre.

A keresztekkel kapcsolatos megőrzési és felújítási projekteknek maximális elsőbbséget kell élvezniük, mivel a lakossági támogatás kiemelkedően magas arányú. A kommunikációban a keresztek, mint helyi identitást formáló tényezőt kell bemutatni, elérve ezzel a 8,20% semleges és a 3,28% elutasító csoport támogatását is.

22. táblázat: Ismerek a Szatymazon található keresztek közül legalább egyet!

Forrás: saját forrás

Válasz	Értelmezés	Gyakoriság (fő)	Gyakoriság (%)
1	Egyáltalán nem értek egyet	10	8,20%
2	Inkább nem értek egyet	4	3,28%
3	Semleges	8	6,56%
4	Inkább egyetértek	10	8,20%
5	Teljes mértékben egyetértek	90	73,77%
Összesen		122	100,00%

A válaszadók többsége, 73,77%-a teljes mértékben egyetért, vagyis jól ismer legalább egy keresztet a településen (22. táblázat). Azok aránya, akik biztosan vagy teljesen biztosan ismernek egy keresztet, meghaladja a 81.97%-ot. Ez azt mutatja, hogy a keresztek nagyon láthatóak a településen belül, és a lakosság számára fizikailag is beazonosítható tájképi elemek. A magas ismertség alapvető fontosságú a megőrzési projektek számára, mivel az emberek nem egy ismeretlen fogalomról beszélnek. Ezt azzal tudom magyarázni, hogy több kereszt is a falu belterületén helyezkedik el, ezáltal könnyen a mindennapok részévé tudnak válni a lakosok számára. Szatymaz helytörténeti íásaiból című könyvben több keresztnak a története is megtalálható és az interneten fellelhető egy videó Szatymazi keresztek címmel, amiben majdnem az összes helyi keresztet meg tudjuk csodálni a videóban bemutatott képeken.

A keresztek jóval ismertebbek és láthatóbbak a szatymazi lakosok számára, mint a gémeskutak. Ez valószínűleg a keresztek vallási és kulturális jelentőségének is köszönhető, ami fokozza azok megfigyelését. A keresztek nemcsak elvi alapon fontosak a közösségnek, de fizikailag is be vannak épülve a lakosok memóriájába és mindennapi környezetébe.

A válaszok alapján a keresztekre célzó projektnak nem azzal kell időt töltenie, hogy beazonosíthatóvá tegye a keresztek, hanem a megőrzésük módszerére kell fókuszálni. A magas ismertség biztosítja azt, hogy a keresztek felújítását célzó kezdeményezések azonnali figyelmet és aktív lakossági támogatást fognak kapni. Mivel már tudják, hol van legalább egy kereszt, könnyebb az embereket bevonni a helyszíni munkálatokba.

23. táblázat: Fontosnak tartom a Szatymazon található keresztek megőrzését a jövő nemzedékei számára!

Forrás: saját forrás

Válasz	Értelmezés	Gyakoriság (fő)	Gyakoriság (%)
1	Egyáltalán nem értek egyet	4	3,28%
2	Inkább nem értek egyet	2	1,64%
3	Semleges	4	3,28%
4	Inkább egyetértek	24	19,67%
5	Teljes mértékben egyetértek	88	72,13%
Összesen		6122	100,00%

A válaszadók több mint 72,13%-a teljes mértékben egyetért a keresztek megőrzésével kapcsolatban (23. táblázat). Ez a magas arány alapot ad a megőrzési munkálatok kidolgozására. Azok aránya, akik támogatják vagy teljesen támogatják a megőrzést 91,8%-ot tesznek ki a válaszadói közösségből. A legfontosabb megfigyelés, hogy a semleges válaszok aránya mindössze 3,28%. Ez a nagyon alacsony bizonytalansági szint azt jelenti, hogy a keresztek értéke annyira mélyen beivódott a közösségi tudatba, hogy a megőrzésük kérdésében szinte senki sem semleges. A morális elfogadottság rendkívül erős, lekörözve a dülőutak és a gémeskutak megőrzésének generációs fontosságát is.

A keresztek a szatymazi közösség alapvető értéknek tekintik. A megőrzésük melletti elvi és morális támogatás szinte teljesen egyértelmű, függetlenül a válaszadók valláshoz való hozzáállásától. A keresztekkel kapcsolatos projektek kivételesen nagy lakossági támogatásra számíthatnak. A megőrzéssel kapcsolatos terveket úgy kell kommunikálni, mint egy generációkon átívelő kötelességet a település öröksége iránt.

24. táblázat: Szoktam tájékozódás céljából használni a keresztekkel!

Forrás: saját forrás

Válasz	Értelmezés	Gyakoriság (fő)	Gyakoriság (%)
1	Egyáltalán nem értek egyet	30	24,59%
2	Inkább nem értek egyet	10	8,20%
3	Semleges	28	22,95%
4	Inkább egyetértek	16	13,11%
5	Teljes mértékben egyetértek	38	31,15%
Összesen		122	100,00%

Azok aránya, akik használják vagy teljes mértékben használják a kereszteket tájékozódásra 44,26%-ot tesz ki (24. táblázat). Ez a megkérdezett lakosság jelentős része, amely a keresztek tájékozódásra alkalmas tereppontként ismeri el. Azok aránya, akik nem használják tájékozódásra, 32,79%. Ez egy komoly hányad, akik valószínűleg GPS-t, vagy más modern módszereket használnak. A semleges válaszadók aránya is magas, 22,95%, valószínűleg ők sem használják tájékozódásra a keresztek, vagy csak tudat alatt megszokásból használják ilyen célra.

Ez a különbség azt mutatja, hogy bár az emberek tudják, hol vannak a keresztek és fontosnak tartják őket, nem mindegyikük használja őket aktívan tájékozódásra. Az elismerés oka inkább a kulturális és esztétikai értékükben rejlik, mintsem navigációs eszköz tekintetében. Tehát a közösség számára a keresztek elsősorban kulturális értéket képviselnek, és csak másodsorban tájékozási pontot.

Bár a funkció nem domináns, a keresztek megőrzési projektjeinek keretében érdemes lehet térképeken megjelölni őket, esetleg keresztutat szervezni. Ezzel a funkció ismét erősödhet, bevonva a 44% aktív használót és a 22% semleges válaszadót. A keresztekkel kapcsolatos kezdeményezések kommunikációjában a morális és esztétikai érveket kell figyelembe venni, nem pedig a tájékozási funkciót hangsúlyozni, amely kevésbé szólítja meg a lakosságot.

25. táblázat: Van a családban olyan, aki állított már keresztet!

Forrás: saját forrás

Válasz	Értelmezés	Gyakoriság (fő)	Gyakoriság (%)
1	Egyáltalán nem értek egyet	71	58,19%
2	Inkább nem értek egyet	18	14,75%
3	Semleges	22	18,03%
4	Inkább egyetértek	5	4,09%
5	Teljes mértékben egyetértek	6	4,91%
Összesen		122	100,00%

Az 25. táblázat alapján a válaszadók 58,20%-a egyáltalán nem ért egyet az állítással, ami azt jelenti, hogy a közvetlen családjukban senki nem vett részt keresztállításban. Az 1-es és 2-es válaszok együttesen a válaszadók 72,95%-át teszik ki. Mindössze 9,02%, 11 fő jelölt 4-es vagy 5-ös választ. Ez a csoport képviseli azokat a családokat, ahol még aktív vagy friss ez

a hagyomány. Ez az eredmény adja a legélesebb kontrasztot az egész felmérésben, szembeállítva a rendkívül erős elvi támogatást a gyakorlat teljes hiányával. A közösség maximálisan támogatja a keresztek, mint kulturális értéket, de az egyéni, családi tradíció szempontjából már nem érzik magukat felelősnek a szokás fenntartásáért. A keresztek iránti tisztelet megosztottá vált, a kereszteket tisztelik, de a keresztállítást már nem folytatják.

Ez alapján a megőrzési projekteknek a meglévő keresztek felújítására kell koncentrálniuk, mivel az új keresztek felállítására kicsi a valószínűség. Mivel a keresztállításhoz a motiváció hiányzik, a keresztállítás szokását közösségi cselekvéssé kell alakítani, ha szeretnénk még újabbakat látni. A jövőben állított kereszteknek lakossági összefogásból kell megépülniük, például közösségi projektek emlékeztetőjeként.

26. táblázat: Legalább egy kereszthez szoktam én, vagy egy családtagom virágot, koszorút vagy mécsest vinni!

Forrás: saját forrás

Válasz	Értelmezés	Gyakoriság (fő)	Gyakoriság (%)
1	Egyáltalán nem értek egyet	60	49,18%
2	Inkább nem értek egyet	8	6,56%
3	Semleges	20	16,39%
4	Inkább egyetértek	4	3,28%
5	Teljes mértékben egyetértek	30	24,59%
Összesen		122	100,00%

A válaszadók majdnem fele 49,18%-a egyáltalán nem visz virágot vagy mécsest a felmérés szerint (26. táblázat). A passzív vagy elutasító csoport együttesen 55,74%-ot tesz ki. Azok aránya, akik inkább vagy teljesen részt vesznek ebben a gyakorlatban, 27,87%-ot. Bár ez egy kisebbség, az 5-ös választ adó 24,59% alkotja a hagyomány éltetőinek bázisát. Ez az eredmény szembeálló ellentét a felmérésben, a keresztek fontosságának elismerik a lakosok, de a hagyományok életben tartása elhalványult. A lakosság nagyon fontosnak tartja a keresztek, és nagyon jól tudja, hol vannak, de többségük nem vesz részt az ilyesfajta tiszteletadásban. Ez már nem élő hagyomány a legtöbb ember számára, de az elfogadása és támogatása továbbra is kiemelkedő.

A keresztek esetében az érték elfogadása és a hagyomány őrzése között nagy a szakadék. A megőrzési projekteknek ezt a szakadékot kell áthidalniuk. Az élénk hagyományt képviselő 27,87%-nyi aktív gyakorlót kell bevonni a szervezésbe. Közösségi rendezvényeket

lehetne szervezni, hogy az egyéni gyakorlatot közösségi szintre emeljék, csökkentve ezzel az 55,74% passzív csoportot. A felújítási, megőrzési projekteket úgy lenne érdemes kommunikálni, mint a tiszteletadás egy formáját. Mivel az elvi támogatás erős, a jövőbeni projektekből a kulturális és a helytörténeti értékeket kell hangsúlyozni, nem pedig a vallási elkötelezettséget, amely a minta többségénél hiányzik.

27. táblázat: A jövőben tartani fogom azt a szokást, hogy a szeretteim számára keresztet állítsak!

Forrás: saját forrás

Válasz	Értelmezés	Gyakoriság (fő)	Gyakoriság (%)
1	Egyáltalán nem értek egyet	44	36,07%
2	Inkább nem értek egyet	10	8,20%
3	Semleges	30	24,59%
4	Inkább egyetértek	12	9,84%
5	Teljes mértékben egyetértek	26	21,31%
Összesen		122	100,00%

A felmérés utolsó állítása (27. táblázat) szerint a válaszadók 44,27%-a elutasítja azt a szándékot, hogy a jövőben keresztet állítson. Egyesével nézve a válaszokat legnagyobb kategória az, amelyik egyáltalán nem ért egyet ezzel az állítással (36,07%). Mindössze 31,15% képvisel valamilyen szintű szándékot a szokás életben tartására. A 24,59% semleges válaszadó a hagyomány jövőbeni sorsának lehet a kulcsa, ők azok, akik talán megfelelő érvek vagy közösségi bevonás hatására még részt vennének ebben a hagyományban.

Ezek a válaszok éles képet adnak a tájképi értékek megőrzése terén fennálló legnagyobb ellentéttről, a keresztet iránti tisztelet és a hagyomány fenntartása közötti szakadékról. A közösség maximálisan támogatja a keresztet, mint kulturális örökség megőrzését, de többsége nem hajlandó a szokás továbbvitelére. Ez azt jelenti, hogy a jövőben felállított keresztet, ha lesznek, valószínűleg már nem családi emlékek lesznek, hanem közösségi, intézményi vagy egyesületi projektek eredményei.

Mivel az egyéni szándék alacsony, a megőrzési munkálatoknak a meglévő keresztet felújítására kell koncentrálniuk, nem az új keresztet állítására.

4.6. Szatymaz kiemelkedő jelentőségű egyedi tájértékei

4.6.1. Keresztek

A Válogatás Szatymaz helytörténeti írásaiból című könyv átfogó képet ad a szatymazi tanyavilágban felállított keresztekéről, kiemelve azok vallási, emlékállítási és közösségi szerepét. A keresztek – hasonlóan a hajdani harangokhoz – a vallásos élet, a hit és az összetartozás látható jelképei voltak a tanyai lakosság számára. Az olvasottak alapján a keresztek állításának számos oka volt. Magányos hívek emlékállítási céljából utak mentén, vagy birtokaik végében keresztek állítottak. Minden tanyai iskola mellé is állítottak egyet, mivel vasárnaponként istentiszteletet tartottak ott. Megállapítható, hogy a keresztek állítása a vallásgyakorlás jelzésére is szolgált. Hősök, elhunyt családtagok vagy jeles évfordulók megörökítésére is hivatottak voltak. Az írások hangsúlyozzák, hogy a keresztállítás és felszentelés nagy ünnepe volt a községben, társasági események kísérték a folyamatot (Pálmai, 2018).

5. ábra: A vizsgált keresztek elhelyezkedése
Forrás: Google Térkép alapján saját szerkesztés

A keresztek elhelyezkedését Google Térképen rögzítettem (5. ábra). Segítségemre volt ebben a Szatymaz földrajzi neveinek gyűjteménye (1. melléklet), a saját helyismeretem és a Dankó Pista Művelődési Ház és Könyvtár egyik munkatársa, aki a helyi kultéri keresztek összegyűjtését 2017-ben elkezdte, de rövidesen megszakadt a gyűjtési folyamata.

28. táblázat: Petőfi Sándor utcai kereszt
 Forrás: saját forrás

	Szatymaz	Petőfi Sándor utcai kereszt
	Típus, kategória	tájhoz kötődő szakrális tájérték, épített emlék, kereszt
	Helységnév, pontos helyszín	Szatymaz, Petőfi Sándor utca 16.
	Koordináták	46°20'35.4"N 20°02'28.4"E
	Keletkezés, kor	1993
	Védettség	nem védett
	Tulajdonos, kezelő	Kondász Endre
	Aktuális állapot, veszélyeztetettség	jó állapotú, karbantartott, nem veszélyeztetett
	Veszélyeztető tényezők	nem veszélyeztetett
	Adatforrás, adatfelvételezés ideje	2024. 06. 18.

A szatymazi általános iskola közelében található a Petőfi Sándor utcában egy kereszt (28. táblázat). A telek tulajdonosa, akinek a háza előtt áll ez a kereszt, mesélte, hogy ez a kereszt 1993 előtt még nem ezen a helyen állt. A kereszt eredeti helye a szomszéd telkén van, de mikor még ott állt ez a kereszt, akkor nem így álltak a telkek és az utak. Elmesélés alapján a kereszt megépülésekor még nem így voltak elkerítve az ingatlanok, helyette egy homokos út volt, ami a mai gyógyszerházig vezetett el. Miután elkezdett jobban kiépülni a község szépen eltűnt ez a homokos út és helyére lakóházak épültek. Az évek során nem foglalkoztak a kereszttel, ezért leromlott az állapota és 1993-ban kidőlt. Ebben az évben pedig a felújítással új helyet kerestek a keresztnek, hogy ne egy zárt kerítés mögött legyen és mindenki meg tudja csodálni. A telek tulajdonosát, akinek a háza előtt áll ez a kereszt, a plébános megkérdezte, hogy felajánlaná az udvarának egy részét arra, hogy lerakják oda a keresztet. Az úr nagylelkűen fel is ajánlotta és a kerítését kibontotta és hátrébb vitte, hogy teret adjon a keresztnek (28. táblázat).

Az 1949-es földosztást követően az állam a tanyasi lakosságot a termelőszövetkezetek szervezése érdekében a községek belterületére költöztette. Ennek a törekvésnek a

következményeként a beáramló népesség miatt jelentősen megnövekedett a belterületi ingatlanépítés, ami alapvetően átformálta az alföldi községek egykori utcaképét (Duró et al., 2005). Ez a folyamat megmagyarázza, hogy az egykoron eredetileg az út szélén álló keresztek ma már az ingatlanok udvarán belül találhatóak.

29. táblázat: Simsai iskola keresztje

Forrás: saját forrás

	Szatymaz	Simsai iskola keresztje
	Típus, kategória	tájhoz kötődő szakrális tájérték, épített emlék, kereszt
	Helységnév, pontos helyszín	Szatymaz, Kossuth Lajos utca 1.
	Koordináták	46°20'39.7"N 20°02'54.1"E
	Keletkezés, kor	ismeretlen
	Védettség	nem védett
	Tulajdonos, kezelő	Szatymazi önkormányzat
	Aktuális állapot, veszélyeztetettség	jó állapotú, karbantartott, nem veszélyeztetett
	Veszélyeztető tényezők	nem veszélyeztetett
	Adatforrás, adatfelvételezés ideje	2024. 06. 18.

A simsai kereszt (29. táblázat) a templommal szembeni egykori Simsay Iskola udvarában áll. A tábláján már nem olvasható, de egykoron az volt olvasható rajta, hogy „Zsótér Dezső ajándéka”. Véleményem szerint, aki velem egy időben vagy még az előtt járt még ebbe az iskolába az tudja jól, hogy mi állt a keresztnek a tábláján, mivel egyszer biztosan mindenki megkérdezte a tanító nénijétől, hogy mi volt arra a táblára írva. Akik viszont nem tudnák, hogy mi volt a táblára írva, azok a mai napig utána tudnak járni Pálmai László (2018) helytörténeti írásainak köszönhetően.

30. táblázat: Szegedi utcai kereszt

Forrás: saját forrás

	Szatymaz	Szegedi utcai kereszt
	Típus, kategória	tájhoz kötődő szakrális tájérték, épített emlék, kereszt
	Helységnevé, pontos helyszín	Szatymaz, Jánosszállási kertsor 169.
	Koordináták	46°20'09.5"N 20°03'09.9"E
	Keletkezés, kor	ismeretlen
	Védettség	nem védett
	Tulajdonos, kezelő	Pakatyilla Zoltán
	Aktuális állapot, veszélyeztetettség	jó állapotú, karbantartott, nem veszélyeztetett
	Veszélyeztető tényezők	nem veszélyeztetett
	Adatforrás, adatfelvételezés ideje	2024. 06. 18.

A szegedi utcai keresztről (30. táblázat) is hasonló történetre emlékezett vissza a telek tulajdonosa, akinek az udvarában megtalálható, mint amit a legelőször bemutatott keresztről mondtak. A kereszt keletkezése ismeretlen, de a telek tulajdonosa azt mondta, hogy ez a telek mindig is a családja tulajdonában állt. Még mielőtt megépült volna a házuk itt ugyan úgy egy homokos út húzódott, ami mellett állt ez a kereszt (30. táblázat). Az idők folyamán azonban a homokos út eltűnt és házakat építettek a területre. Így került ebbe az udvarba ez a kereszt. A tulajdonos tervezi a felújítását, mivel egy része le van törve. Velem egyeztetett, hogy ha sikerül régi képet találnom a keresztről, amin még nincsen megrongálódva, akkor azt adjam oda neki, és az alapján felújítja a keresztet.

31. táblázat: Szent István Katolikus Általános Iskola keresztje

Forrás: saját forrás

	Szatymaz	Szent István Katolikus Általános Iskola keresztje
	Típus, kategória	tájhoz kötődő szakrális tájérték, épített emlék, kereszt
	Helységnév, pontos helyszín	Szatymaz, Petőfi Sándor utca 6.
	Koordináták	46°20'40.4"N 20°02'31.6"E
	Keletkezés, kor	2019
	Védettség	nem védett
	Tulajdonos, kezelő	Szent István Katolikus Általános Iskola
	Aktuális állapot, veszélyeztetettség	kiváló állapotú, karbantartott, nem veszélyeztetett
	Veszélyeztető tényezők	nem veszélyeztetett
	Adatforrás, adatfelvételezés ideje	2024. 06. 18.

A szatymazi általános iskola udvarában áll egy kereszt (31. táblázat) a bejárati kapu mellett. Mikor katolikus iskola lett a szatymazi iskolából Veres Tibor egy keresztet adományozott az intézménynek. Ez azóta jelentős szerepet tölt be az iskolások életében, mivel az iskola már második éve szervez keresztutat a másodikos diákoknak, aminek keretében belül 14 állomást úgy járnak végig, hogy a közelben lévő kültéri keresztelnél, a templomunknál, a Mária szobornál, Szent II. János Pál pápa szobránál megállva magukba tekinthessenek. Útközben imádsággal, keresztúti énekekkel haladnak tovább az állomások között.

A falu legújabb keresztjét Szász Mária építész-mérnök állította 2023. január 8-án az öccse és édesanyja emlékére (32. táblázat). Azóta is mindig friss virágokkal lehet ezt a keresztet látni.

32. táblázat: Szász Mária keresztje

Forrás: saját forrás

	Szatymaz	Szász Mária keresztje
	Típus, kategória	tájhoz kötődő szakrális tájérték, épített emlék, kereszt
	Helységnév, pontos helyszín	MOHU Hulladék Udvar mellett
	Koordináták	46°18'57.8"N 20°03'05.0"E
	Keletkezés, kor	2023
	Védettség	nem védett
	Tulajdonos, kezelő	Szász Mária
	Aktuális állapot, veszélyeztetettség	Kiváló állapotú, karbantartott, nem veszélyeztetett
	Veszélyeztető tényezők	nem veszélyeztetett
	Adatforrás, adatfelvételezés ideje	2024. 06. 18.

33. táblázat: Szatymazi sportegyesület keresztje

Forrás: saját forrás

	Szatymaz	Szatymazi sportegyesület keresztje
	Típus, kategória	tájhoz kötődő szakrális tájérték, épített emlék, kereszt
	Helységnév, pontos helyszín	focipálya
	Koordináták	46°20'44.8"N 20°02'53.3"E
	Keletkezés, kor	2015
	Védettség	nem védett
	Tulajdonos, kezelő	Szatymazi sportegyesület
	Aktuális állapot, veszélyeztetettség	jó állapotú, karbantartott, nem veszélyeztetett
	Veszélyeztető tényezők	nem veszélyeztetett
	Adatforrás, adatfelvételezés ideje	2024. 06. 18.

A szatymazi sportegyesület állított egy keresztet (33. táblázat) a sportpálya mellé, a templom háta mögött 2015-ben.

6. ábra: Győriszéki kereszt
Forrás: saját felvétel

A Győriszéki kereszt (6. ábra) a szatymazi közösségi életének egyik emléke. Ez a feszület volt a legkeletibb a szatymazi kereszttek sorában, a győri széki iskola mellé állítva. A felszentelése 1890. június 17.-én történt meg. A kereszt felállítását Tóth Antal, nővére, özvegy Vetró Mártonné, és sógora, Vetró Pál adakozásai tették lehetővé. A felszentelés Pálmai József írása alapján nagy ünnep volt, amelyre sokan összegyűltek. A kereszt ma is látható, de Pálmai József írásából megtudjuk, hogy elvárult és hiányzik mellőle a harang. (Pálmai, 2018).

7. ábra: Török László emlék keresztje
Forrás: saját felvétel

A Török László emlékezetére állított kereszt (7. ábra) Szatymaz azon fészületei közé tartozik, amelyek személyes emléket őriznek. A kereszt az első világháborúban hősi halált halt pilótának, Török Lászlónak állít emléket, aki a máramarosi felderítő repülésből nem tért haza. A felszentelésre 1931. augusztus 10-én került sor. Szatymaz nyugati szélén, a zombói határút szatymazi oldalán található. A földet, ahová a kereszt került, az egyházra kellett íratni. Török László nővére, Falcione Kálmánné kezdeményezte és állíttatta. A fészületet Virág Vince szatymazi plébános szentelte fel. A szertartás után Falcione Kálmán tanyájának udvarán megvendégelte a megjelenteket. Ezt követően a helytörténeti írások szerint 15 éven át, minden év augusztus 10-én megismételték a keresztmisét. (Pálmai, 2018).

8. ábra: Korda-kereszt
Forrás: saját felvétel

A Korda-kereszt (8. ábra) a szatymazi vallásos élet egyik szép emléke, melynek felújítása a közösségi összefogás példája. 1912. november 20.-án lett felállítva. A Neszürjhegyi iskola felől vezető földúton haladva, egy baloldali sarkon áll. Isten dicsőségére emelte Keth Károly és neje házasságuk 30. évfordulójának emlékére. A felújított keresztet Sutka István plébános szentelte fel 2016. október 9.-én. Az elmúlt 100 év alatt az idő kárt tett benne, de mesterek, művészek, támogatók és a közelben lakók összefogása megmentette. Eredeti formájában felújítva áll az utókor számára (Pálmai, 2018).

9. ábra: Jánosszállási kereszt
Forrás: saját felvétel

A Jánosszállási kereszt (9. ábra) a szatymazi tanyai iskolák mellett felállított feszületek egyike. 1910-ben állították a keresztet az út sarkán, a Jánosszállási iskola előtt. A keresztet 100 év után, 2010 októberében felújították. A felújítást Jurik Ferenc végezte el. A felújítás után Dr. Kisházi-Kovács László akkori plébános szentelte fel. (Pálmai, 2018).

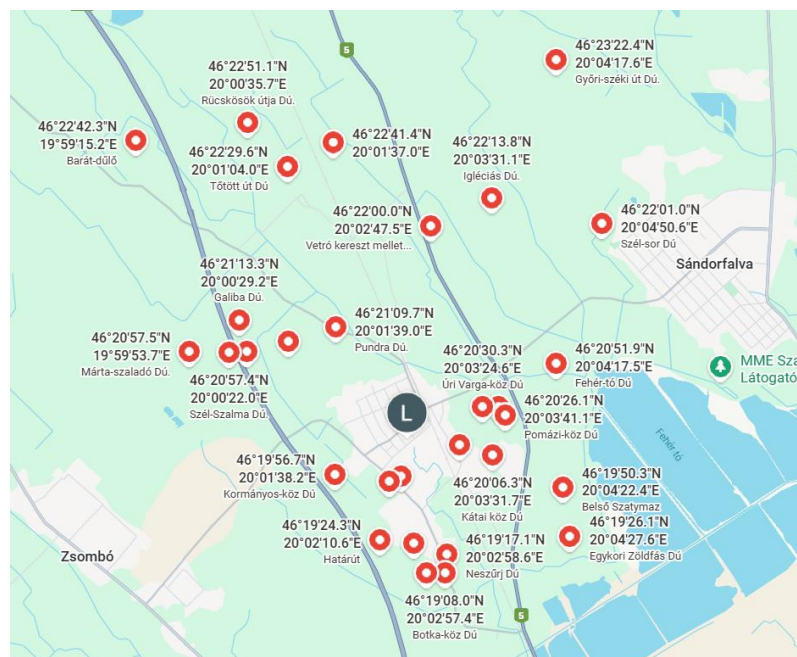

10. ábra: Neszűrjhegyi iskola keresztje
Forrás: saját felvétel

A Neszűrjhegyi iskola keresztje (10. ábra) a tanyasi vallásos élet egyik fontos helyszíne volt még a kápolna megépítése előtt. Az eredeti keresztet 1872-ben szentelték fel, ez egykori Neszűrjhegyi iskola sarkánál állt. A kápolna felszentelése előtt a kereszt közelében, az iskola előtti térben tartották a vasárnapi keresztmiséket. A kereszt mellett korábban harang is volt, de később az Ópusztaszeri Emlékparkba került. 1993-ban Deli András szatymazi plébános állíttatott és szentelt fel egy új keresztet a réginek a helyére (Pálmai, 2018).

4.6.2. Dűlőutak

A Magyar Néprajzi Lexikon szerint a dűlőút egy olyan, helyi jelentőségű szekérút, amely a település határában található szántóföldek megközelítését szolgálja. A tanyák elérhetősége szempontjából jelentős. Ezek az utak általában a szántóföldek tábláit, vagy egyéb határrészeket választják el egymástól. Legtöbbször egy főútból vagy két települést összekötő forgalmasabb útból indulnak ki. A lexikonból megtudhatjuk, hogy vannak olyan dűlőutak, amik a kanyargósabbak, követik a domborzatot, és vannak olyanok, amik szabályos elrendezésűek (Ortutay, 1977). Szatymaz dűlőutaira a szabályos elrendezés a jellemző.

11. ábra: A vizsgált dűlőutak elhelyezkedése
Forrás: Google Térkép alapján saját szerkesztés

A kérdőívek kiosztásakor beszélgettem több lakossal arról, hogy mely dűlőutaknak a neveit tudják és azt tapasztaltam, hogy a legtöbben nem ismerik név szerint a dűlőutakat. Nem is csodálom, hiszen szinte sehhol sincsen táblán feltüntetve a nevük. A térképeket nézve sem

tudunk rájönni, hogy a dűlőutakat hogy is hívják. Minden ilyen útnak egységesítve lett a neve, így már csak I-, II-, III-, IV körzet tanya néven szerepelnek a térképeken. Akadt azonban pár ember, aki tudta némelyiknek a nevét. Legtöbben a Fehér-tó-, a Neszűrj-, a Galiba- és a Tankos-dűlőutakat mondták név szerint és hogy tudják is hol vannak.

A Szatymaz földrajzi neveinek gyűjteménye (1. melléklet) segítségével Google Térképen be tudtam jelölni az összes dűlőutat (11. ábra). Megszemléltem mindegyik dűlőutat, hogy fel tudjam mérni milyen állapotban vannak, hogyan néznek ki és ez alapján következtetni arról, hogy vajon mennyire vannak használatban.

12. ábra: Fehér-tó dűlő
Forrás: saját felvétel

A Fehér-tó-dűlő (12. ábra) a Szegedi Fehér-tó közvetlen környezetében található, amiről elnevezték.

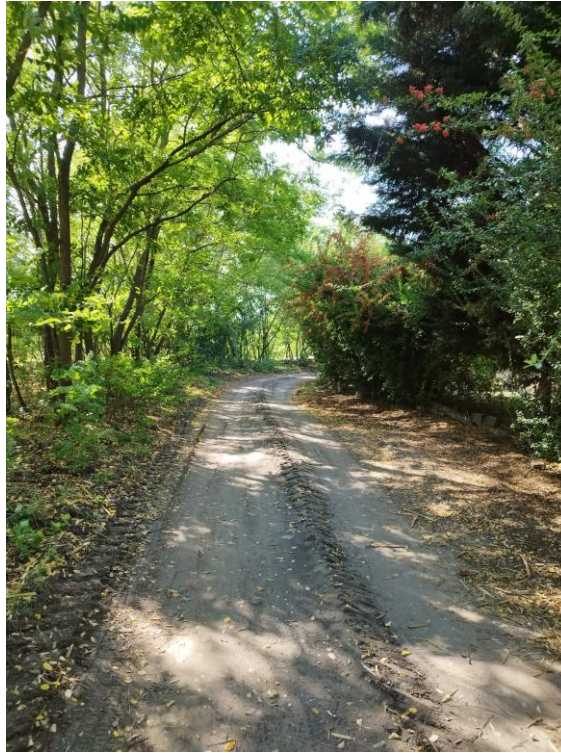
A Fehér-tó-dűlő állapota és használata szorosan kapcsolódik a szomszédos Szegedi Fehér-tóhoz.

A terület nagyrésze mezőgazdasági jellegű.

A dűlő a külterület része, ahol emberek laknak és gazdálkodnak. A dűlő neve a Szegedi Fehér-tó turisztikai vonzerejéhez kapcsolódik. Ebből kiindulva a tó és környéke, így a dűlő is a természetjárók és madarászok kedvelt célpontja.

A közelben található az 5-ös számú főút (E75), amely Szatymaszt Szegeddel és más településekkel köti össze. A dűlő területét tanyák és a Fehér-tó halastórendszerét kialakító

csatornák (pl. Algyői főcsatorna, Fehértó-Majsai főcsatorna) hálózják be. Az 5-ös út mellett található a szatymazi temetődomb, amely szintén a környék jellegzetes eleme.

13. ábra: Neszűrj-dűlő
Forrás: saját felvétel

A Neszűrj-dűlő (13. ábra) Szatymaz egyik külterületi, tanyás, és egykor kiterjedt szőlő- és gyümölcsstermesztő rész.

A homokhátsági tanyák társadalma és szociális problémái című tanulmányban olvasható, hogy a homok kedvezőbb megtelepedési körülményeket kínál a megtelepedéshez, azonban a széllel és a vízzel meggyűlt a bajuk a homoki embereknek (Dúró et al., 2005).

A Neszűrj-dűlő (13. ábra), vagy Neszűrjhegyi kertsor jellemzően a kertes mezőgazdasági övezet részét képezi, amit a tanyás területek és a helyi gazdálkodás határoz meg. A területen ma is jellemző a mezőgazdasági művelés. A lakosok számára fontos ez az út, mivel ez az út köti össze Szatymaszt Szegeddel.

14. ábra: Galiba-dűlő
Forrás: saját felvétel

A Galiba-dűlő (14. ábra) Szatymaz szintén külterületi része. Az utak nevei gyakran utalnak a terület egykori tulajdonosaira, ebben az esetben is ez figyelhető meg. A területen feltehetőleg több Galiba nevű család is lakott.

A területet a tanyák, szőlők, gyümölcsösök és szántóföldek határozzák meg. A tanyavilágban a dűlőutak minősége gyakran kritikus pont, különösen esős időszakban, amikor a felázott, sáros utak járhatatlanná válhatnak. A képen nagyon jól látszik a traktor nyomából, hogy mennyire mély itt a homok, mennyire el lehet benne süllyedni. Az itt élők számára a dűlőutak jelentik az összeköttetést Szatymaz belterületével és a környező településekkel.

15. ábra: Tankos-dűlő
Forrás: saját felvétel

A Tankos- dűlő (15. ábra) neve arra utal, hogy az öthalmi laktanyából gyakorlatra vonuló orosz tankok útja volt, ahogy azt olvashatjuk is az 1. mellékletben.

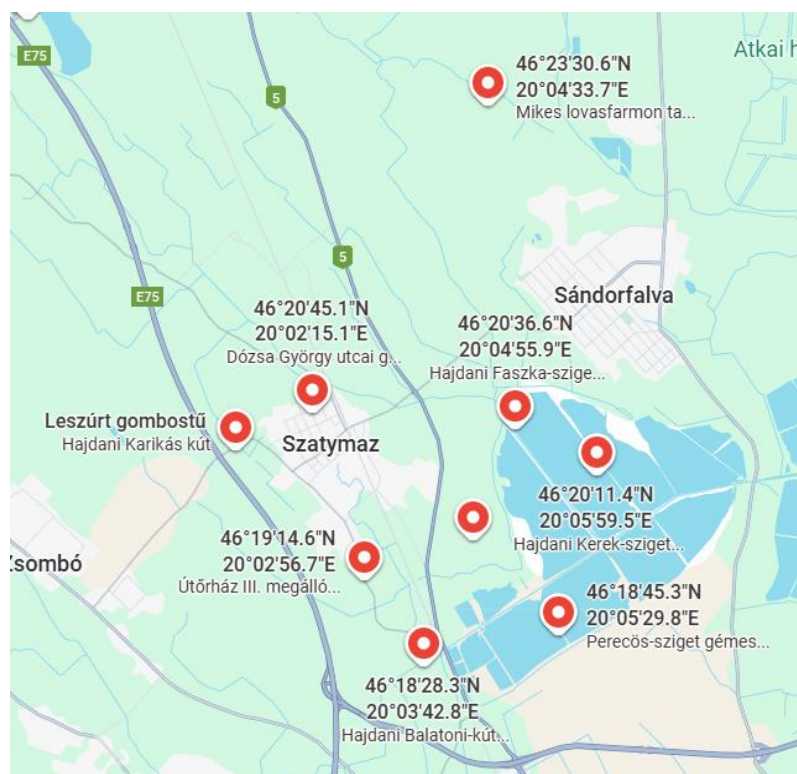

16. ábra: Pintér-köz dűlő
Forrás: saját felvétel

A Pintér-köz dűlő (16. ábra) Szatymaz azon külterületi részét jelöli, amely a nevét egy helyi családnévről, a Pintér családról kapta. Ez a dűlő is a település mezőgazdasági művelés alatt álló, tanyás övezetéhez tartozik és itt található a Korda kereszt (8. ábra) is.

4.6.3. Gémeskutak

A gémeskút a legelterjedtebb kútszerkezet Magyarországon, mint ahogy azt olvashatjuk is a Magyar Néprajzi Lexikonban. A kétkarú emelő elvén működik a szerkezet, ami a földbe ásott kútgödörből emeli ki a vizet. A leírás alapján megtudhatjuk, hogy általában a gémeskutat az udvarban készítették, de léteznek a falvakban és annak határaiban közös használatú gémeskutak is (Ortutay, 1977).

17. ábra: A vizsgált kereszt elhelyezkedése
Forrás: Google Térkép alapján saját szerkesztés

A gémeskutakat elhelyezkedését (17. ábra) a Szatymaz földrajzi neveinek gyűjteményének (1. melléklet) segítségével és a saját helyismereteimre támaszkodva jelöltem a Google Térképen. A 9 megjelölt kút közül már csak 3 található meg, ebből egy nem teljes formájában – csak a kútgyűrű látható. A Dózsa György utcában lévő (35. táblázat) és a III. körzetben a Mikes Lovasfarmon található kút (36. táblázat) azok, amik teljes formájukban fennmaradtak a mai napig. A Neszürjhegyi út folytatásában az Útörház III. megálló után lévő egyik tanya udvarában volt látható 2024 júniusáig még egy gémeskút (34. táblázat), de azt már lebontotta a tulajdonosa, mivel nem használta és már teljesen benőtte a borostyán. A hajdani Karikás kút kútgyűrűje (37. táblázat) még megtalálható a II. körzetben, a 75-ös út közelében.

34. táblázat: Neszűrjhegyi úton hajdani gémeskút

Forrás: saját forrás

	Szatymaz	Neszűrjhegyi úton volt látható gémeskút
	Típus, kategória	tájhoz kötődő tájérték, épített emlék, gémeskút
	Helységnév, pontos helyszín	Neszűrjhegyi út, II. körzet tanya
	Koordináták	46°19'14.6"N 20°02'56.7"E
	Keletkezés, kor	ismeretlen és már le is bontotta a tulajdonos
	Védettség	nem védett
	Tulajdonos, kezelő	a tanya tulajaja
	Aktuális állapot, veszélyeztetettség	megfelelő állapotú, kevésbé karbantartott, nem veszélyeztetett
	Veszélyeztető tényezők	nem veszélyeztetett
	Adatforrás, adatfelvételezés ideje	2024. 06. 29.

35. táblázat: Dózsa György utcai gémeskút

Forrás: saját forrás

	Szatymaz	Dózsa György utcai gémeskút
	Típus, kategória	tájhoz kötődő tájérték, épített emlék, gémeskút
	Helységnév, pontos helyszín	Dózsa György utca 64
	Koordináták	46°20'45.1"N 20°02'15.1"E
	Keletkezés, kor	ismeretlen
	Védettség	nem védett
	Tulajdonos, kezelő	a telek tulajaja
	Aktuális állapot, veszélyeztetettség	megfelelő állapotú, kevésbé karbantartott, nem veszélyeztetett
	Veszélyeztető tényezők	nem veszélyeztetett
	Adatforrás, adatfelvételezés ideje	2024. 06. 29.

36. táblázat: III. körzeti gémeskút

Forrás: saját forrás

	Szatymaz	III. körzetben lévő gémeskút
	Típus, kategória	tájhoz kötődő tájérték, épített emlék, gémeskút
	Helységnevé, pontos helyszín	Mikes Lovas Farm, III. körzet 333.
	Koordináták	46°23'30.6"N 20°04'33.7"E
	Keletkezés, kor	ismeretlen
	Védettség	nem védett
	Tulajdonos, kezelő	tanya tulajaja
	Aktuális állapot, veszélyeztetettség	megfelelő állapotú, kevésbé karbantartott, nem veszélyeztetett
	Veszélyeztető tényezők	nem veszélyeztetett
	Adatforrás, adatfelvételezés ideje	2024. 06. 29.

37. táblázat: E75-ös út mentén lévő Karikás kút kútgyűrűje

Forrás: saját forrás

	Szatymaz	Karikás kút
	Típus, kategória	tájhoz kötődő tájérték, épített emlék, gémeskút, kútgyűrű
	Helységnevé, pontos helyszín	E75-ös út mentén
	Koordináták	46°20'24.6"N 20°01'14.7"E
	Keletkezés, kor	ismeretlen
	Védettség	nem védett
	Tulajdonos, kezelő	ismeretlen
	Aktuális állapot, veszélyeztetettség	csak a kútgyűrű látható, a kút be van temetve, a kútgyűrűben szemét található
	Veszélyeztető tényezők	elhagyatott, fákkal benőtt területen van, nehezen észrevehető
	Adatforrás, adatfelvételezés ideje	2024. 06. 29.

5. Következtetések és javaslatok

A kérdőívem eredményei és a tereptapasztalataim pontos válaszokat adtak a kutatásom előtt magamnak feltett kérdéseimre.

Az, hogy mennyire vannak jelen a köztudatban a keresztek, a dűlőutak és a gémeskutak az eredményeim alapján az látható, hogy ezek az elemek ismertsége jelentős eltérést mutat, nem azonos mértékben részei a köztudatnak. A keresztek vannak a legerősebben jelen – a lakosság nem csak a keresztek állításának okait ismerik, hanem tájképi elemként tartják számon őket. A dűlőutak szintén kiemelkedően vannak jelen. A tapasztalataim alapján a dűlőutak alapvető részei a helyi létnek. A gémeskutak viszont már gyengébben vannak jelen a köztudatban. A gémeskutakkal kapcsolatos tudás és az ismertségük alacsonyabb, ami összhangban van a tereptapasztalattal is, hiszen már csak kevés maradt belőlük, a többség feledésbe merült, elpusztult.

Ezekhez a tájképi elemekhez való kötődés szintje a morális és az elvi támogatásban rendkívül magas, bár a gyakorlatban alacsonyabb. A lakosság maximális felelősséget érez a megőrzésük iránt. Ez a kötődés a tájképi érték iránti tiszteletből fakad és nem függ a vallási hovatartozástól, vagy a mindennapi használatától. A gyakorlati kötődés már kevésbé van jelen – bár a dűlőutak esetében számottevő a használat mértéke a tanyavilágban élő lakosság körében –, a keresztállítás régi családi hagyománya megszűnt, és a keresztek iránti tiszteletadás is csak egy kisebbség gyakorolja.

A kutatásom alapján megállapíthatom, hogy a legnagyobb kihívás a morális támogatás és a cselekvés közötti szakadék áthidalása. Mivel a GPS koordináták feljegyzése, mint tervezett célt, sikerült, így a feledésbe merülés veszélye a helyszínek szempontjából elhárult, most már a közösségi tudatban való elhalványulás megelőzése a legfőbb feladat.

A keresztek iránti tisztelet és megőrzési szándék maximalizálható, de a keresztállítás hagyománya kihaltnak tekinthető. A jól látható belterületi keresztek megerősítik az elvi támogatást. A jövőbeli kezdeményezések a közösségi felelősségre kell, hogy épüljenek. Az aktív tiszteletadást közösségi eseményként lenne érdemes végrehajtani. A felújítási projektekbe be kell vonni a lakosságot, ezzel biztosítva, hogy a keresztek megmaradjanak a közösség identitásának részeként.

A gémeskutaknál a legnagyobb veszélyt a helyük és történetük nem ismerete okozza. Mivel a terepbejárás igazolta, hogy mára alig maradt szemmel látható bizonyítéka a gémeskutak létezésének, indokolt a jövőben egy olyan kezdeményezés, amivel meg lehet örökíteni a fennmaradt gémeskutakat. Olyan intézkedések szükségesek, amik a fennmaradt

gémeskutak ismertető táblán való bemutatását biztosítják, amin fel vannak tüntetve a jelenleg látható és már nem látható gémeskutak. Ezen a táblán ismeretterjesztő szöveget is el lehetne helyezni, hogy minél többet tudjanak meg az emberek ezekről a tájképi elemekről.

A dűlőutak esetében a kihívás a használat és a természetvédelem összehangolása. A lakosság támogatja a környezetbarát fejlesztést, de a funkcionális igények igen jelentősek. A fejlesztési terveknek olyan megoldásokat kell keresniük, amelyek a természetvédelmi szempontokat helyezik előtérbe, de figyelembe veszik az aktív használók tapasztalatait is. A dűlőutak tájképi jellegét és esztétikai értékét meg kell őrizni a felújítások során, elkerülve a túlzott, tájképbe nem illő beavatkozásokat.

A kutatásom során sikeresen azonosítottam a tájképi örökség iránti mély elkötelezettséget Szatymazon. Az adataim és a terepbejárással szerzett tapasztalataim a helyi identitás megmentését célzó program kidolgozásához nyújtanak alapot.

A kutatásom másik kérdésére, miszerint milyen változásokon ment át a község természeti környezete az évszázadok során, a katonai felmérések térképeinek és a tudományos írásoknak segítségével sikeresen be tudtam mutatni.

A négy katonai felmérés térképeinek kronologikus vizsgálata megmutatta, ahogy a Fehér-tó a hatalmas, természetes szikes tóból fokozatosan, a vízügyi szabályozások hatására gáttakkal tagolt halastórendszerre alakult át, emellett feltártam Szatymaz település és környékének fejlődését, szemléltetve az infrastruktúra megjelenésének tájformáló hatását a 18. század végétől a 20. század közepéig.

Szatymaz természeti környezete a 18. századtól a 20. század közepéig egy kétpólusú, terjeszkedő tájból intenzíven hasznosított, tagolt kultúrtájja alakult át, amit az emberi beavatkozás és mezőgazdasági kultúrák jellemeznek. A legfőbb változásokat Szegeddel való gazdasági és infrastrukturális kapcsolódás fejlődése okozta.

A község homoki növénytermesztésre specializálódott, ami a tájképet mozaikossá tette. A homokos pusztán megjelentek a szőlőhegyek, ezzel a mezőgazdaság intenzívebbé vált.

A szétszórt tanyavilág egy centralizált településmag képét kezdte felvenni, ami szintén a természeti táj rovására ment. A kezdeti szórványosan elhelyezkedő szállások a 19. században sűrű tanyavilággá fejlődtek. A döntő változást a Budapest-Szeged vasútvonal hozta el, amely mentén a falu magja kialakult.

6. Összefoglalás

Szakedolgozatom célja, hogy felmérjem Szatymaz lakosságának tudását és véleményét a tájképi értékekkel kapcsolatban. Érdekelt, hogy elismerik-e a tájban betöltött szerepüket és hajlandóak lennének-e megvédeni ezeket az értékeket. A számomra fontos tájképi értékek, mint a gémeskutak, a keresztek és a dűlőutak feltérképezését és bemutatását másik fő feladatommak tűztem ki. Célom volt a dolgozatom elkészítésével továbbá, hogy a Szatymaz természeti környezetében végbement változásokat elemezzem a katonai felmérések segítségével.

Dolgozatomban ismertetem a község természetföldrajzi adottságait és történelmi múltját. Történelmi és irodalmi források alapján bemutatom a község kialakulásának főbb mérföldköveit. A katonai felmérések térképrészleteinek segítségével személtettem a tájhasználatban bekövetkezett változásokat. A lakosság tudásának, véleményének és cselekvésre való hajlandóságának megismerésére kérdőívet készítettem. A kérdőívben a Likert-skála módszerét alkalmaztam az eredmények egyszerűbb kiértékelése érdekében. Fotódokumentációk készítésével és terepi munka során szerzett tapasztalatokkal bemutatom a szatymazi kereszteket, dűlőutakat és gémeskutakat.

Az eredményeim alapján elmondhatom, hogy a kutatásom tárgyát képező elemek meglehetősen nagy támogatottsággal rendelkeznek még akkor is, ha azok nem feltétlenül elméleti tudásra, vagy vallási meggyőződésre épülnek. A tájképi elemek fenntartását célul kitűző fejlesztési programokat nagy mértékben támogatják a válaszadók.

Javaslataim a közösségi megvalósításon alapulnak annak érdekében, hogy a lakosok tudása elmélyüljön és szorosabb kötődés alakuljon ki bennük a tájképi értékek iránt, ezzel a helyi identitásuk is erősíthető.

7. Köszönetnyilvánítás

Szeretnék köszönetet mondani elsősorban a konzulensemnek Dr. Saláta Dénesnek és különösképpen külső konzulensemnek Dr. Lanszki-Széles Gabriella Editnek, akinek a számomra rendkívül izgalmas órái nélkül lehet, hogy nem is ezt a témát választottam volna. Köszönöm mindkettőjüknek a rengeteg segítséget. Továbbá szeretném megköszönni a családomnak, akik segítettek a fotók elkészítésében és a szakirodalmak lefordításában. Szeretném még megköszönni Bakos Brigittának a Dankó Pista Művelődési Ház és Könyvtár munkatársának, aki rendelkezésemre bocsátotta az eddigi fotóit. Legvégül még szeretnék köszönetet mondani mindazoknak, akik kitöltötték a kérdőívet ezzel is segítve a dolgozatom elkészültét.

8. Forrásjegyzék

- Antrop M. (2005) Why landscapes of the past are important for the future. *Landscape and Urban Planning* 70(1–2): 21–34.
- Arcanum (2004): Első Katonai Felmérés: Magyar Királyság – Georeferált változat. DVD-ROM, HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum, Arcanum Adatbázis Kft., Budapest.
- Bálint A. (1960) Árpád-kori temető Szatymazon. A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve, 1958–1959, Móra Ferenc Múzeum, Szeged, 101. p.
- Bálint S. (1976) A szögedi nemzet. A szegedi nagytáj népelete. Első rész. A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve, Móra Ferenc Múzeum, Szeged, 32 p.
- Biszak S., Tímár G., Molnár G., Jankó A. (2007): Harmadik Katonai Felmérés, a Magyar Szent Korona Országai, 1:25.000. DVD-ROM, HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum, Arcanum Adatbázis Kft., Budapest.
- Blazovich L. (1985): A Körös–Tisza–Maros köz középkori településrendje. Dél-alföldi Századok. Békés- és Csongrád Megye Tanácsa VB Művelődési Osztálya, Békéscsaba–Szeged, pp. 45–49.
- Borsy Z. (1977): A Duna–Tisza közti hátság homokformái és a homokmozgás szakaszai. *Alföldi tanulmányok* 1: 43–58.
- Borsy Z. (1989): Az Alföld hordalékkúpjainak negyedidőszaki fejlődéstörténete, *Földrajzi Értesítő* 38(3–4): 211–224.
- Böloni J., Molnár Zs., Kun A. (szerk.) (2011): Magyarország élőhelyei, Vegetációtípusok leírása és határozója, *ÁNÉR 2011*. MTA Ökológiai és Botanikai Kutatóintézete, Vácrátót, 442 p.
- Cronin, J.J. (2024): The Holy Well and the Cross: sacred objects in the sacred space of Drumline Churchyard. *The Other Clare* 48: 79–86.
- Csorba P. (2021): Magyarország kistájai. Meridián Táj- és Környezetföldrajzi Alapítvány, Debrecen, 412 p.
- Deák J. (2008): Csongrád megye kistájainak élőhelymintázata és lehatárolása. In: Csorba P., Fazekas I. (szerk.): *Tájkutatás – Tájökológia*. Meridián Alapítvány, Debrecen, pp. 331–335.
- Deák j., Keveiné Bárány I., (2006): A talaj és a növényzet kapcsolata, tájváltozás, antropogén veszélyeztetettség a Dorozsma–Majsai Homokhát keleti részén. *Tájökológiai Lapok* 4(1): 196–204.

- Dövényi Z. (2010), Magyarország kistájainak katasztere. MTA Földrajztudományi Kutatóintézet, Budapest, pp. 74–194.
- Duró A., Csörszné Zelenák K., Matula A., Nagy T., Takács A. (2005): A Homokhátsági Tanyák Társadalma És Szociális Problémái (tanulmányok), Kutatási jelentések 3. füzet, pp. 12–18.
- Ferencz-Havel A., Saláta D., Orosz Gy., Halász G, Tormáné Kovács E., (2024): Comparison of Nature Tourism in Two Hungarian Forest-Dominated Areas—Results of Visitor Surveys. *Forests* 15(11): 1856.
- Geiger B., Saláta D., Malatinszky Á. (2011): Tájérténeti vizsgálatok a Kisgombosi Fás Legelőn. *Tájökológiai Lapok* 9(2): 222–227.
- Hoyk E. (2008): A Duna–Tisza-közi homokhátság szikes tavainak vegetációváltozása a szárazodás tükrében. In: Csorba P., Fazekas I. (szerk.): *Tájkutatás – Tájökológia. Meridián Alapítvány, Debrecen*, pp. 359–366.
- Huszka L. (1975): A Szeged–Szatymazi Gazdakör I. A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve, 1984/85-1., Móra Ferenc Múzeum, Szeged, pp. 235–252.
- Inczef G. (1960): Csongrád Megye Nyugati Részének Régi Földrajzi Nevei. A Szegedi Pedagógiai Főiskola évkönyve 1., Szeged, pp. 51–73.
- Iványosi Szabó A. (1999): Természeti értékek az Alsó-Tiszavidéken. Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatósága, Kecskemét, pp. 1–24.
- Juhász A. (1974): Telekrendezés a szegedi tanyákon. *Ethnographia* 85: 276–314.
- Juhász A. (1975): Adatok a szegedi tanyák kialakulásához. *Ethnographia* 86: 276–312.
- Juhász A. (1989): A szegedi táj tanyái. Móra Ferenc Múzeum Évkönyve, Szeged, pp. 47–55.
- Keveiné Bárány I., Mucsi L., Tímár B. (2000): A Szegedi Fehér-Tó Állapotváltozásai. Az Alföld történeti földrajza. MTA Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Tudományos Testület, Nyíregyházi Főiskola Földrajz Tanszéke, Nyíregyháza, pp. 53–67.
- Kisfaludi J. (2003): Régészeti kutatások Magyarországon. Kulturális Örökségvédelmi Hivatal és a Magyar Nemzeti Múzeum, Budapest, 289 p.
- Kocsis K. (2024): Magyarország Nemzeti Atlasza 2. kötet – Természeti környezet. HUN-REN CSFK Földrajztudományi Intézet, pp. 49–61.
- Kókai S., Frisnyák S., Bányászné Kristóf A., Vass R. (2024): A tájhasználat és tájgazdálkodás változása a Marosszögben (18–19. század). *Földrajzi közlemények* 148(2): 131–143.
- Krausz E., Saláta D., Bidló A., Pető Á. (2014): Perkáta–Forrás-dűlő bronzkori földvár és környezetének tájhasználatintenzitás-vizsgálata. *Tájökológiai Lapok* 12(1): 140–144.
- Láng S. (1960): A Délkelet-Alföld felszíne. *Földrajzi Közlemények*: 31–44.

- Marcucci D. (2000): Landscape history as a planning tool. *Landscape and Urban Planning* 49: 67–70.
- Marton E., Kisfaludi J. (1999): Régészeti kutatások Magyarországon. Kulturális Örökségvédelmi Hivatal és a Magyar Nemzeti Múzeum, Budapest, pp. 170–246.
- Mezősi G. (2011): Magyarország Természetföldrajza. Akadémiai Kiadó, Budapest, pp. 219–238.
- Molnár B. (1990): Hiperszalin tavi dolomitképződés a Duna–Tisza közén. *Földtani Közlöny*: 45–64.
- Ortutay Gy. (főszerk.): Magyar Néprajzi Lexikon I–V. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Pálmai J. (2018): Válogatás Szatymaz helytörténeti írásaiból, Szatymaz Község Önkormányzata, Szatymaz, pp. 226–227., 269., 375–376., 410–415.
- Pécsi M. (1989): Magyarország Nemzeti Atlasza. Kartográfiai Vállalat, Budapest, pp. 53–61.
- Péter L. (2002): Szatymaz földje és népe. Szatymaz Község Önkormányzata, Szatymaz.
- Rákóczi A. (2013): Kurgans as landscape elements protected by the European Community. *ECOTERRA Journal of Environmental Research and Protection*: 7–9.
- Rakonczay Z. (1987) Kiskunságtól a Sárrétig – a Dél-Alföld természeti értékei. Országos Környezet- és Természetvédelmi Hivatal és a Mezőgazdasági Kiadó, Budapest, pp. 27–45., 178.
- Reizner J. (1899–1900): Szeged Története, Szeged Szab. Kir. Város Közönsége, pp. 4–387.
- Szalontai Cs. (2014): A Maty-ér és a kapcsolódó vízrendszer szerepe és jelentősége Szeged környékének településtörténetében. Doktori értekezés, Szegedi Tudományegyetem, Szeged, pp. 14–23.
- Szenti T. (1979): A vásárhelyi tanyák adatai az 1744–1848-ból megőrzött becsüjegyzőkönyvekből I. rész. Hódmezővásárhely, pp. 69–99.
- Tímár G., Molnár G., Székely B., Biszak S., Jankó A. (2008): Magyarország topográfiai térképei a második világháború időszakából. DVD-ROM, HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum, Arcanum Adatbázis Kft., Budapest.
- Tímár G., Molnár G., Székely B., Biszak S., Varga J., Jankó A. (2006): Második Katonai Felmérés: Magyar Királyság és a Temesi Bánság - Georeferált változat. DVD-ROM, HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum, Arcanum Adatbázis Kft., Budapest.
- Tóth Sz., Endrődi J., Horváth G. (2014): Cadastral survey of unique landscape features via the example of Vászoly, Hungary. *Landscape & Environment* 8(1): 20–35.
- Ujvári Z. (2004): Néprajz Móra Ferenc műveiben. Kiskun Múzeum Baráti Köre, pp. 167–169.

- http1: https://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/telepulesek_ertekei/Szatymaz/pages/002_a_termeszeti_kornyezet.htm
- http2: https://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/telepulesek_ertekei/Szatymaz/pages/007_telepulestortenet_a_kozsegge_alakulasig.htm
- http3: <https://csamborgo.hu/2020/09/01/a-szegedi-feher-to/>
- http4: <http://www.fotrining.hu/feherto.aspx>
- http5: <https://site.szatymaz.hu/a-telepules/telepulestortenet/>
- http6: <http://www.feher-to.hu/index.php>
- http7: <https://www.knp.hu/hu/hirek/130-eve-szuletett-beretzk-peter-a-szegedi-feher-to-atyja-650>
- http8: https://www.ksh.hu/nepszamlalas/tablak_teruleti_06
- http9: <https://nepszamlalas2022.ksh.hu/>
- http10: https://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/telepulesek_ertekei/Szatymaz/pages/018_szatymaz_foldrajzi_nevei.htm

9. Mellékletek

1. melléklet

- „1. Szatymaz kettő iskola [~] É. Régebben iskola volt, jelenleg tanári (szolgálá-ti) lakás.
2. Szécsényi útca [~] U
3. Rákóci útca [~] U
4. Zsótér-ház. Ma is meglevő lakóház, amely egykor Zsótér Andoré volt. A hagyomány szerint Móra Ferenc többször is járt itt.
5. Május éggý útca [Május 1 útca] U
6. Vasút útca [~] U. A község legrégebbi utcája. A rendszerváltozás után a nép ajkán keletkezett elnevezése vált hivatalossá, addig Felszabadulás útca volt a neve.
7. Mezőker [A Zöldért Vállalat telepe]. Az 1960-as években épült itt gyümölcs-átvevő telep, ahol főképpen a község híres őszibaracktermését vették át a termelőktől. A rendszerváltozás után azonban megszűnt.
8. Óvoda. Az 1979-től működik itt óvoda, 1928-ban gazdasági iskolának épült.
9. Tüzép utcája [József Attila útca] U. Ebben az utcában van a Tüzelő- és Épi-tőanyag-kereskedelmi Vállalat helyi telepe.
10. Sportpája: Fodbalpája. A község sportpályája.
11. Új orvosi rőndölő [Egészségház] É. Az 1970-es évek elejétől működik.
12. Patika: Gyógyszertár Az Egészségházban működik.
13. Báló-kocsma. Tulajdonosáról, Báló Istvánról kapta a nevét. Vasárnap reggelenként a gazdagabb szőlőtulajdonosok az itteni kocsma előtt szokták a napszámosokat fölfogadni munkára a következő hétre. Még Sándorfalváról is jöttek ide szegény parasztok, hogy alkalmi munkát vállaljanak.
14. Szűcs-kocsma. Kb. 1945-ig volt itt a Szűts M. Lajos vendéglője.
15. Álomás: Vasútálmomás [MAV-pályaudvar; J. Szatymaz állomás]
16. Kis bót: Kopasz-bót. Egykor vegyeskereskedés volt. 1938-ban Kopasz Mihály építtette.
17. Új iskola. A község legújabb iskolája, amely 1979-ben épült.
18. Tejcsarnok. Néhány éve szűnt meg, régebben tejgyűjtő hely volt.
19. Templom [Római katolikus templom] 1902-ben épült, majd 1938-ban bővítették.
20. Adi útca [Ady Endre útca] U
21. Gulivër [Gulliver étterem] Az 1990-es évek elején épült.
22. Kultúrház [Művelődési Ház és Községi Könyvtár] 1963-ban avatták.
23. Új köröszt: Ábrahám-köröszt Ke. Állította az Ábrahám család. Az 1980-as évek elején az elkorhadt fakeresztet kőkeresztre cserélték. Azóta nevezik Új köröszt-nek.
24. Petőfi útca: Pék utcája [Petőfi Sándor útca] U. A község egyik legrégebbi utcája. Rziha Jánosnak volt itt péksége az 1940-es évektől.
25. Frányó-ház. Frányó Jánosnak volt egykor itt hentesüzlete, most pedig élelmiszerbolt.
26. Gyógyszertári iskola. Korábban itt volt a gyógyszertár, utána alsó tagozatos osztályok működtek itt. Jelenleg üresen áll.
27. Régi orvosi rőndölő. Ma is orvosi rendelő van itt.
28. Régi pósta. Egykor posta volt itt, napjainkban pedig bolt van a helyén.
29. Simsai-iskola. [J. Szatymazi iskola] Régebben Szatymaz I. iskola volt a hivatalos neve. Simsay István és felesége tanított benne. Jelenleg alsó tagozatos ta-nulók járnak ide.
30. Simsai-köröszt Ke. A Simsai-iskola előtt áll. „Zsótér Dezső ajándéka” felirat volt olvasható rajta.
31. Tüzép [Tüzéptelep]
32. Takaréék [Szatymaz és Vidéke Takarékszövetkezet]
33. Kula-vendéglő [Fatányéros vendéglő]. A vendéglő tulajdonosának, Tóth Mol-nár Józsefnek Kula ragadványnevééről nevezték el.

34. Öregök otthona: Kup-villa [Idősek klubja] É. Régebben Kup László szegedi ügyvéd volt a tulajdonosa. Az 1980-as évek elejétől működik szociális ott-honként.
35. Kukovéc útca [Kukovecz Nana utca] U
36. Állatorvosi röndölő. Az 1950-es évek végétől működik.
37. Víztorony. Az 1980-as évek közepén épült.
38. Dózsa útca [Dózsa György utca]. U
39. Törpe vízmű [Vízmű]
40. Pósta: Új pósta
41. Községház [Polgármesteri Hivatal]
42. Kosút útca [Kossuth Lajos utca] U
43. Móra útca [Móra Ferenc utca] U
44. Szögedi útca [Szegedi utca] U. A rendszerváltozás előtt Lenin utca volt a hivatalos neve.
45. [Orgona utca] U
46. Árpád útca [~] U
47. Hámán Kató útca [~] U
48. Nagy bót. A község legnagyobb kereskedelmi egysége.
49. Fráter ügyvéd háza. Fráter Gyula háza helyére építtette fia, Fráter Zoltán ügyvéd 1926-ban. Akkoriban szőlőskertek voltak a környéken.
50. Jókai útca [~] U
51. Hunyadi útca [Hunyadi János utca] U
52. Rózsa útca [~] U
53. Kis útca [~] U
54. Nészürjhögyi útca [Neszürjhegyi utca] U. A belterület határán húzódó utca, ez volt a régi Balástyai út. Korábban csak néhány ház volt itt, egy-két évtized óta fokozatosan beépült.
55. Rózsa cukrászda: Vindékkér-cukrászda. A Rózsa utcában van, tulajdonosa Windecker Lajos.
56. Bokor útca [~] U
57. Arany János útca [~] U
58. Béke útca [~] U
59. Dankó Pista útca [~] U
60. Juhász Gyula útca [~] U **Külterület**
61. Bárkányi-högy: Bárkányi-szöllőhögy [J. Bárkányi hegy] S, sz, szó. A múlt század közepétől a Bárkányi családnak volt itt szőlőskertje. – I.: „1840 k.: Bárkányi Hegy ... < Bárkányi csn. + hegy 'szőlő'. A XVIII. sz.-ban szőlő-telepítésre kiosztott föld első telepítőjének nevét őrzi. A Bárkányi csn. gyakori a területen.” (13)
62. Kónyák hídja Betonhíd. Arról nevezték el, hogy több Kónya család lakik a közelében.
63. Rücskös-tanya Ta. Rücskös ragadványnevű tulajdonosáról.
64. Rücskösök útja Dú. Több Bárkányi család lakott a közelben, s mindegyiküknek Rücskös volt a ragadványneve.
65. Őszeszéki iskola [J. Őszeszéki iskola] Egykor iskola volt. – H.: „...1853-ban épült fel az 1274 négyszögöl telken. 1 tornác, 1 tanterem, 2 szoba, 1 konyha, 1 éléskamra van az épületben, az udvaron szín. Előtte kereszt és harang.”
66. Pesti vasút A Budapest–Szeged közötti vasútvonal.
67. Ötös út: Pesti út: Pesti postaút U. Szegedről Budapestre vezető nemzetközi autót. A Pesti postaút névváltozatot főképpen az idősebbek ismerik és használják. – I.: Nagypostaút ~ Natypostaút; „Pesti vagy Nagy Posta út” „A mai Szatymazi utca folytatása, amelyet a később épített rókusi vasútállomás meg a körtöltés megszakított, majd az állomástól ÉNy-i irányban haladt a mai vásártér mögött. ... Öthalomtól É-ra vezetett tovább, és Kettőshatár táján torkollott nagyjából a mai műútba. Ez volt a Pesti út vagy Nagypostaút. Más neve Budai postaút volt. Ennek egyik ága volt a Kispostaút” (64–5).

68. Győri-szék [J.~] T. H.: „Kisebb szikes tó, vadvizek gyűjtőhelye. Vizük a Fehér-tóba folyt a mély ereken keresztül.” – I.: „1840 k.: Győri Szék ...< Győri csn. + szék 'szikes terület'.” (35)
69. Győri-széki iskola [J.~] Régebben iskola volt, jelenleg magántulajdonban van. A régi iskola helyén Klebelsberg Kunó minisztersége idején épült a mai. H.: „...1854-ben nyitották meg. Ajándéktelken épült fel. 1200 négyszögöl terület tartozik hozzá. 1 tornác, 1 tanterem, 2 szoba, konyha és éléskamra van az épületben. Előtte álló kereszt és harang.”
70. Géra Örzse körösztje Ke. A közelben lakó híres siratóasszony, Gera Örzse ál-líttatta.
71. Nádas-tói-csatorna Cs
72. Tót Antal iskolája. Egykor iskola volt, ma már az épület sincs meg. – H.: „Tóth Antal gazda adott ingyen ... 1200-1400 négyszögölnyi területet iskola céljára. 1854. október elsején nyitották meg.”
73. Tót Antal malma. Az egykori szélmalom ma már nincs meg. – H.: „1920-ig működött a szélmalom. Tulajdonosáról kapta nevét.”
74. Győri-széki út Dú. – H.: „Győriszéki szikes út Sándorfalvát Balástyával összekötő nyárfasoros út.”
75. Négyes-határ S, sz. Szatymaz, Balástya, Forráskút és Zsombó határának ta-lálkozása.
76. Péták-erdő S, e, l. Egykori tulajdonosáról.
77. Péták-csatorna Cs. Egykor a Peták családnak volt a közelben birtoka. Alig is-mert elnevezés.
78. Sövény-suba Mf, vá, r. Kevesen ismerik. – H.: „Kb. 5 holdnyi terméketlen, szikes, vizes terület neve.”
79. Zákány-szék Mf, vá, ka, l. Napjainkban az alig ismert elnevezések közé tartozik. – H.: „Széll Pál és Gombos Ferenc tanyáját régen Zákány nevű gaz-dálkodók lakták. Kb. 6 hold vízállásos területük is volt. Nyáron kaszálták, le-geltették.”
80. Förgeteg-erdő S, akácos. – H.: „... Förgeteg nevű gazda szikes legelője és szántóföldje közötti területen 40-50 akácfa.”
81. Tötött út Dú. Vilmaszállásról Őszeszéken át Balástyára vezető út, melyet egy-kor szikes földdel töltöttek föl, hogy szilárdabb, keményebb legyen, s esőben is lehessen rajta közlekedni.
82. Kondász-sor Tcs. Kondász nevű családok laktak itt egykor.
83. Szirtosi iskola [J. ~] Régebben iskola volt, jelenleg pedig vadászház van. – H.: „...1906-ban épült. Nem felszentelt iskola, misét itt sose tartottak. 1945 előtt 1–6-ig összevont tanítás, később 1–4-ig, 5–8-ig. Jelenleg a vadásztársaság raktára, összejövete-li helyisége.”
84. Busa-gödör S, sz. Busa nevű család lakott egykor a környékén. – H.: „A nagy tavaszi áradásokkor lefolyó vizek sodorták ki. Később egy részét a szél homokkal behordta. Építettek is onnan több házat. Lovakat úsztattak benne. Az oldalában fűzfák voltak. A tsz földgyalukkal elegyengette.”
85. Péták-tanya. A Peták család egykori tanyája.
86. Rúzsza-zsombék Mf, l. Rózsa családé volt. Alig ismert elnevezés.
87. Kuksós-erdő S, e. Két sor akácfából álló kis erdő. Kevesen ismerik. Nagyon valószínűnek látszik, hogy az előtagban olyan ragadványnév vagy családnév rejlik, amely a kuksós foglalkozásnévre vezethető vissza. Inczeffi Géza anya-gában ugyanis a következő adatokat találjuk róla: I.: „Az Alföldön sziksóval kereskedők neve kuksós volt (Lehr: MNy. I, 384). Ez frn.-ként megvan a vidéken. Ennek előtagja van meg a névben, és bizonyára a német Koch (salz)-ból származik, a házaló sóárusok nyelvéből terjedt el” (53). Ezt a magyarázatot megerősíti az a tény, hogy a Kuksós-erdő környékén több olyan helynév található, amelynek utótagja a szék földrajzi köznév. Ez pedig közvetve a sziksó előfordulására és a kuksós foglalkozásnévre utalhat. A tanyai lakosság ugyanis

- összegyűjtötte (összesöpörte) a sziksót, s ebből főzték a mosósódát, melyet – mint Bálint Sándor a Szegedi szótár 1. kötetének 847. lapján említi – pl. Tápén kuksónak neveztek. Juhász Antal szíves szóbeli közléséből tudom, hogy ő Sándorfalva határában ismert Kuksós nevű családot.
88. Makra-szék-tó Mf, vá. – H.: „... A csapadékvíz a mélyedésben összegyűlt, onnan vad ágakon folyt a Fehér-tóba a csatornázás előtt.” – I.: „1887: Makra-széktó ... < Makra csn. + szék 'szikes terület' + tó” (59).
  89. Kotró-birtok S, l. – H.: „Egy szegedi kéményseprő [...] birtoka volt. A bekerített tanyához szántóföld, gyümölcsös, rét és legelő is tartozott.”
  90. Kotró-tanya: Balázs-tanya Ta. Régebbi és jelenlegi tulajdonosáról kapta a nevét (vö. 89).
  91. Vilmaszállási út Ú
  92. Pujka-tanya Ta. A Pulyka ragadványnevé Tóth család tanyája.
  93. Volkovics-part: Bugyi-part Mt, sz, gy. Volkovics nevű hajdani tulajdonosáról. Az egykor a közelben lakó Bugyi ragadványnevé családról ritkábban Bugyi-part-nak is nevezik.
  94. Jópál-högy [J. Jópál hegy] S, sz, sző. – H.: „A Frank-hegytől K-re a sövényházi útig terjedt. 1900 körül telepítettek itt sok szőlőt.” – I.: „... < Jópál csn. + hegy 'szőlő'. A Jópál gyakori csn.” (41). – Juhász Antal szíves közlése szerint ez a név Szeged 1887. évi kataszteri térképén is szerepel, ezért bizonyosnak látszik, hogy már az 1880-as években telepítettek ide szőlőt.
  95. Benke-föd S, sz, sző. Benke nevű egykori tulajdonosáról.
  96. Benke-sömjék S, sz, ka, l. Az itteni 'vízállásos terület' jelentésű sömlyék a Ben-ke családé volt egykor (vö. 95).
  97. Gádzsér-szék Mf, l, p. – H.: „A makraszéki iskolától Ny-ra, 2 km-re kb. 10 hold-nyi gyöpes, szikes terület. Szélénél a mélyedésben nyáron is volt víz, lóúsztatásra is használták. A terület tulajdonosának neve Gádzser.”
  98. Makra-széki iskola: Papok iskolája [J. Makraszéki iskola]. Szeged városa – a töb-bi tanyai iskolához hasonlóan – elemi népiskolának építtette, ahol az 1940-es évekig hatosztályos oktatás folyt. Az 1960-as években alsótagozatos iskola működött itt. Most magánház. – H.: „...1897-ben építették. Tornác, tanterem, 2 szoba, konyha, éléskamra van az épületben. Előtte kereszt és harang.”
  99. Gombos-szék: Tosa-szék Mf, ka. Gombos nevű egykori tulajdonosának Tosa volt a ragadványneve. – I.: „... < Gombos csn. + szék 'szikes terület'.” (33)
  100. Széksós-tó T. – H.: „Vilmaszállástól É-ra Kertészék réjtjének partján nyáron söpörték a széksót. Víz mindig maradt ott.”
  101. Kertészék réjtje Mf, r. Kertész nevű egykori tulajdonosáról.
  102. Kivető, -hön S, sz. – H.: „A vasúti megállók és órházak közötti feleúton a pályamunkások kocsiját ott emelték le a sínról, és tették félre a vasúti forgalom elől.”
  103. Jójárt-högy: Jójárt-szöllőhőgy S, sz, sző. Napjainkban már kevesen ismerik. – I.: „1840 k.: Jójárt Hegy ... < Jójárt csn. + hegy 'szőlő'. A Jójárt gyakori csn.” (41)
  104. Gëra-kocsma. Gera nevű hajdani tulajdonosáról.
  105. Gëra-falu Tcs. Egymáshoz közel fekvő öt-hat tanya, melyeknek tulajdonosai a Gera családok voltak.
  106. Bagoj-högy [J. Bagoly hegy] S, sz, sző. – I.: „1840 k.: Bagoly Hegy ... sző, sz. < Bagoly, a Hika-család ragadványneve (Bálint Sándor szíves közlése) + hegy 'szőlő' ” (10).
  107. Vilmaszállási-csatorna Cs. Vilmaszállás belvizeit vezeti le, a Fehér-tó északi felénél torkollik a Kisteleki-csatornába.
  108. Kotac, -ba: Kutac, -ba Mf, vá, nádas, zsombékos terület. Csapadékos időjárás esetén tóvá vált. A hagyomány szerint századunk első felében még tapogatóhálóval szoktak itt halászni. Napjainkban kevesen ismerik ezt a nevet.

109. Frank-högy [J. Frankhegy] S, sz, sző. H.: „A Bagoly hegytől keletre, a szirtosi iskolától délkeletre. 1840 körül 80-90 szőlő-parcella. Csőszház, kereszt, harang. Szikes legelők ékelődtek a szőlőszakaszok közé.” – I.: „1840 k.: Frank Hegy ... < Frank csn. + hegy 'szőlő'. A Frank csn. ma is ismert, régebbi adatunk is van róla.” (32)
110. Picula-főd S, sz. Egykori tulajdonosának, Szuha Györgynek Picula ragadványnevééről. Alig ismert elnevezés.
111. Galiba-dűlő Dú. Több Galiba nevű család is lehetett a közelében.
112. Makra-széki-csatorna Cs
113. Papok kanyarja. Kevesen ismerik (vö.124). – H.: „A minoriták birtokához közeli csatorna egy részének a neve. ...A csatorna nagy kanyart ír le a »Tatárhalom« miatt.”
114. Vágóhíd. Az ÁFÉSZ építtette, jelenleg nem működik.
115. Messzelátó [J.~] Ha, sz, l. H.: „Az Enyingi szélmalmon túl van egy magas, partos terület. 1 kis ház volt rajta, onnan messze el lehetett látni. A katonaság megfigyelőállomásnak használta.” – I.: „1887: Meszszelátó ... Az állattartás körébe tartozó elnevezés. A messzelátó a pásztor magas póznája, messzelátó helye, amelyről állatait kémleli, egyben fogas meg dörgölődő fa szerepét is betöltheti a cserény előtt. Újabban Messzelátóhögy nevét is halljuk” (61-2).
116. Vilmaszállás [J. Vilmaszállás mh.] Mh, Hr, S, sz, gy, sző. – H.: „Vasúti megállóhely. ... Jelentésátvitellel egy területrésze neve is.” – I.: Vilmaszállás ... < Vilma keresztnév + szállás 'tanya és a hozzá tartozó föld'. A határrészt Babarczy József szőlőtulajdonos feleségéről, Bérczi Vilmáról nevezték el.” (97)
117. Puskás-bót. A Puskás családnak volt itt boltja az 1920-as és 30-as években.
118. Vétró Sándor köröszkje Ke. Vétró Sándor tanyájába vezető dűlőút melletti kő-kereszt.
119. Külső-Szatymaz-dűlő [J. Külső Szatymaz] Hr, S, sz. – H.: „A pesti út, Szirtos, Fehértó dűlők és a sándorfalvi út által határolt terület útjainak, tanyáinak, földterületének közigazgatási megnevezése. Telekkönyvi név.” – I.: „Kül-sőszatymaz ~ D... 1855. Külső Szatymaz” (55)
120. Igléciás Dú. Kevesen ismerik. – H.: „Vilmaszállás irányából Sándorfalvára vezető gyalogút királydinnyés, sivár homokos területen vezet keresztül. Egy 150 méteres szakaszán árnyékot adó bokor és fasor pihenőhelyül szolgált a gyalogosoknak.”
121. Téesz-küvesút Ú. A Finn–Magyar Barátság Tsz tehenészetébe vezető út.
122. Tombác-högy S, sz, sző. Tombác Jánosnak volt régebben itt szőlőskertje. Alig ismert elnevezés.
123. Szücsök högye: Szücsök szöllőhögye S, sz, sző. Kevesen ismerik. – I.: „Szücs-hegy : Szücshögy ... 1840 k.: Szütsök Hegye ... < Szücs csn. + hegy 'szőlő'.” (89)
124. Papi-birtok S, sz, sző, r, e. A Szeged-főlsővárosi minorita rendház birtoka volt.
125. Méj-akácos Mf, e. Kevesen ismerik ezt a nevet.
126. Nyájsarnyú-dűlő Dú. Olyan dűlőút, amely nem vezet tovább. Alig ismert el-nevezés. – H.: „A Pundra dűlőtől Ny-ra, a régi nádtetettű juhaklokhoz vezető vak dűlő neve.”
127. Pundra-dűlő Dú. Pundra ragadványnevű család lakott régebben a közelében.
128. Sávai hídja. A Majsai-csatornán levő betonhíd, amelyet a közelben lakó Sávai családról neveztek el.
129. Makra-széki-högy: Makra-széki-szöllőhögy [J. Makra hegy]. S, sz, sző. Kevesen ismerik. – I.: „Makrahegy ~ Makrahögy ... < Makra csn. + hegy 'szőlő'. A Makra csn. ma gyakori, régen is ismert volt. ... 1723: Makra István. A névadó családnak egy XVIII. századi tagja volt” (58).
130. Ocskai-högy: Ocskai-szöllőhögy S, sz, sző. Kevesen ismerik ezt a nevet. I.: „... Ocskaihögy v. Ocskóhögy; 1840 k.: Ócskai Hegy ... < Ocskai csn. + hegy 'szőlő' ” (67).
131. Retökfalú [J. Retekfalú] Tcs, S, sz, sző. – H.: „... Sűrű tanyás település. ... A tanyák körüli birtokokon a szőlő- és gyümölcs-termesztésen kívül a dohány, káposzta, paprika és

- zöldségfélék is hasznot hoztak.” – I.: „Retekfalú ~ Retőkfalú ... A kertészkedés tréfás neve, mint Erdélyben a Nyárádméntét tréfásan Murokország néven is nevezik” (74).
132. Mónus Ilka kocsmája. Az egykori kocsmahelyén ma autószerelő műhely van.
133. Szél-sor Dú. – H.: „A Fehértói kapitányság egyik dűlőútjának népi neve. Csupa Szél nevű gazda lakott egymáshoz közel.”
134. Orom út Gyú. Ma már nincs meg, a termelőszövetkezeti gazdálkodás idején fölszántották. – H.: „... Sándorfalváról Balástyára vezető gyalogút.”
135. Márta-szaladó dűlő Dú. Kevesen ismerik. – H.: „Sok Márta nevű földműves lakott az út mindkét oldala mentén szétszórt tanyákban. Nagy része futóhomokos.”
136. Szél-szalma dűlő Dú. Olyan dűlőút, amely nem vezet tovább. Alig ismert elnevezés. – H.: „A Márta-szaladó dűlő melletti vak dűlő. A keskeny út mindkét oldalán levő futóhomokos földparcellák termőföldjét szalmával igyekeztek megkötni.”
137. Makra-széki-dűlő [J. Makraszék]. Hr, S, sz. – H.: „Őszeszéke, Barát, Neszúrj dűlők és a pesti út által bezárt terület útjainak, tanyáinak közös, elkülönítő, közigazgatási megnevezése. Telekkönyvi név.” – I.: „Makraszék ; 1760 k.: „ Sós Pál halmán belül Makra Széke környéke ”, ... < Makra csn. + szék ’szikes terület’. A régebbi adatok utótagján birtokos személyrag van” (58-9).
138. Kormányos-högy: Kormányos-szöllőhogy Mt, sz, sző. Nem tartozik a közismert elnevezések közé. – I.: „ ... 1840 k.: Kormányos Hegy ... < Kormányos csn. + hegy ’szőlő’. A csn. ma is ismert, régebbiről is van adatunk” (51).
139. Enyingi-szélmalom. Egykor az Enyingi családé volt, jelenleg pedig műemlék jellegű épület. – H.: „Eredetileg szárazmalomként működött. Magasították, 6 vitorlával vagy 4 vitorlával üzemelt. 1848-ban már öröltek ott gabonát. A környéken a legutolsó működő szélmalom.” – Juhász Antal szíves szóbeli közléséből úgy tudom, hogy a visszaemlékezések szerint már a 19. század közepén egy lójárgányos szárazmalom és egy szélmalom állott e helyen. Az 1887. évi szegedi kataszteri térkép mind a két malmot föltünteteti, s a tulajdonosuk Kormányos Mihály volt. Az eredetileg alulhajtós, hatvitorlás szélmalmot a későbbiekben átépítették felülhajtós, négyvitorlás típusúra, amely 1911-ben került az Enyingi család tulajdonába. Enyingi Antal 1951-ig örölt, illetőleg darált a malomban, amely a szegedi határ utolsó működő szélmalma volt.
140. Csala-zubogó. A Majsai-csatorna lejtős szakasza, amelynek közelében a Csala ragadványnevű családnak volt tanyája.
141. Kis-erdő G, e. Alig ismert név. – H.: „Kubikgödör, 1870 előtt ebből töltötték fel a vasúti töltést. 1940-ben erdősítették.”
142. Fórászkúti út: Balástyai út Ú. Forrászkút és Balástya felé vezető kövesút.
143. Sós-tó T. – H.: „Retőkfaluban egy dűlőút visz ki a pesti útra. Mindkét oldalánál nagy tó van, melynek legnagyobb része nádas. A nádtermése jelentős.”
144. Retőkfalusi iskola: Báló-iskola [Vilmaszállási iskola]. Jelenleg magánlakás. A Báló-iskola elnevezést kevesen ismerik. – H.: „... 1906-ban épült. ... Báló Antal földbirtokos felajánlotta ingyen az iskola földterületét az új iskola megépítésére, ha a fia odakerül. A fia volt az első tanító. Bizonyos időszakokban 1–8-ig összevont, máskor külön alsó és felső tagozat.”
145. Róvó-högy [J. Róvó hegy] S, sz, sző. – I.: „ ... 1848: „a Róvó hegyében...”, 1887: Róvóhegy ... < Róvó csn. + hegy ’szőlő’. ... A Róvó csn. ma is ismert, régebbiről is van rá adatunk.” (75).
146. Csányi-högy: Csányi-szöllőhogy S, sz, sző. Csányi nevű hajdani tulajdonosáról kapta a nevét.
147. Kis-fekete S, sz. – I.: „Kisfeketék ... A Szatymaz körüli nem homokos, fekete földek neve” (48).
148. Cérna-tanya: Vétró-tanya Ta. Tulajdonosairól nevezték el.

149. Budai-högy S, sz, sző. Budai nevű tulajdonosáról. – I.: „1840 k.: Budai
150. Ördög-gyöp S, l. Régebben Ördög nevű család lakott a közelben.
151. Ördög-tanya: Katona-tanya Ta. Régebben az Ördög család lakta, jelenleg pedig Katona Sándor a tulajdonosa.
152. Kis-székalj S, sz. A hajdan volt út menti területnek a neve. – H.: „Hajtóút Sándorfalváról Győriszéknek, onnan Balástyára vitt, 12 méter széles. Ezen hajtották a szabados jószágot a vásárokbá. A többi úton csak vezetni volt szabad a jószágot.”
153. Harangos-högy: Rúzsa-högy S, sz, sző. Alig ismert nevek közé tartozik. – I.: „1840 k.: Harangos Hegy, Harangos vagy Rózsa Hegy ... < Harangos csn. + hegy ’szőlő’.” (36)
154. Mária-föld S, sz, l, sző, gy. Kevesen ismerik. – H.: „Egy gazdag aszony birtokának népi neve. ... A legelőn, kaszálón kívül szántójának egy részét szőlő, gyümölcsös gazdagította.”
155. Söpkő-högy S, sz, sző. A környéken több Kopasz család lakott régebben. Egyiküknek Söpkő volt a ragadványneve. Az alig ismert nevek közé sorolható.
156. Póstkocsi csárda: Polgár-tanya [J. Postakocsi csárda] É. Egykor Polgár László földbirtokosé, a Szatymazi Gazdakör elnökéé volt. A Polgár-tanya névváltozatot csak néhány idős ember ismeri. – H.: „A pesti postaúton szolgálatot teljesítő lovas posta lovait váltották ott. Szegedtől Pest felé Szatymaz volt az első pihentető, váltóállomás.” – H.: „Polgár tanya. A mai postakocsi csárda volt az öreg tanya. Polgár László, igen módos gazda birtoka.”
157. Gölc-tanya Ta. Egykori tulajdonosáról, Gelcz Sándor szegedi kereskedőről kapta a nevét.
158. Székalji iskola: Fehér-tói iskola [J. Székalji iskola] Régebben alsó tagozatos iskola működött itt. Az épülete ma is megvan, a rendszerváltozás előtt a Finn–Magyar Barátság Termelő-szövetkezet központja volt. A téesz átépítette. – H.: „1854-ben épült. Távolága Szegedtől 12,3 km. 1 tornác, 1 tanterem, 2 szoba, 1 konyha, 1 éléskamra van az épületben. Az udvaron gazdasági szín. Előtte kereszt és harang.”
159. Ördög-csatorna Cs. Régebben Ördög nevű család lakott a közelében.
160. Londonos kocsmá. A hajdani kocsmá a Csányi családé volt. Közel volt Sándorfalva legszélső házsorához, az ott lakók is látogatták.
161. Tápai-kanyar Úsz. A Zsombói út nagy kanyarja, amelynek közelében Tápai Jánosnak van tanyája.
162. Tápai-tanya Ta. Tápai nevű tulajdonosáról.
163. Zsótér-birtok S, sz, r, sző, gy. – H.: „Zsótér Andor dúsgazdag hajósgazda és családjának birtoka, földje. Mikszáth Kálmán és Dankó Pista is sokat vendégeskedett ott a szegedi tisztviselőkkel együtt. A templomhoz, az iskolához (Simsay) is e család adta ingyen a telket.”
164. Sándorfalvi út: Sándorfalvi bekötőút Ú. Az E75 jelű nemzetközi útról el-ágazó, Sándorfalvára vezető műút.
165. Székalj Mf, l, p. – I.: „Székalj ... < szék ’szikes terület’ + alj ’ima pars, der Unterteil’. A Fehér-tó, Szatymaz és Sándorfalva között elterülő székes terület alja.” (85)
166. Tót-högy S, sz, sző. – H.: „...a századfordulótól telepített szőlők. Harang és kereszt is volt a högyben. Tóth Imre szőlőtepítő gazda a névadó.”
167. Karikás kút Kú. Hajdani gémeskút. A kevésbé ismert elnevezések közé tartozik. – H.: „A dorozsmai határút mellett, Neszürjhegy és Makraszék határánál a valamikori csordajárás útja melletti pásztorkút. ... Vas karikákat akasztottak koloncnak a kútágas végére, így könnyítették meg a vízzel teli vödör fölhúzását. Főleg jószágításra használták. 1940 körül beomlott. Fontos tájékozási pontként szerepelt a népi kifejezésekben.”
168. Öreg Paragi-nádas Mf, vá, l. Kevesen ismerik.
169. Balog-sor Tcs. – H.: „...Sok Balog nevű földműves tanyája és birtoka van az út mindkét oldala mentén.”

170. Zsombói út Ú. Zsombóra vezető kövesút.
171. Szatymazi út [J. ~] Ú. A községből az E 75 jelű nemzetközi útra vezető műút. – H.: „A pesti postautat a szatymazi vasúttal összekötő út neve.”
172. Csányi-híd Betonhíd. Régebben Csányi Sándornak volt a közelben tanyája (vö. 173).
173. Csányi-tanya Ta. Egykori tulajdonosáról.
174. Szatymaz-erdő S, e
175. Majsai-csatorna [Fehér-tó-Majsai-főcsatorna] Cs. H.: „Épült 1940–42-ig. Folytatólag Szatymaz területére érve főleg Őszeszék, Makraszék, Szatymaz belvizeinek összegyűjtője, levezetője a Fehér-tóba.”
176. Fehér-tó-dűlő Hr, sz. – H.: „A pesti út, az Alpári dűlő, Fehér-tó és a sándorfalvi út által bezárt terület útjainak, tanyáinak, földjének elkülönítő, közigazgatási megnevezése. Telekkönyvi név.”
177. Kisteleki-csatorna [Kisteleki-főcsatorna] Cs
178. Kis-sziget: Kis-Csíkos-sziget S, sz. Kevesen ismerik. – H.: „A régi Fehér-tó É-i sarkánál kb. 4 holdnyi terület. Kunyhója volt, kútja nem. A juhász a névadó. ... Valamikor jó birkalegeltető terület. – I.: „Kissziget ~ Kisszüget ... A Fehér-tó egykori szigete, birkalegeltetője” (49).
179. Csézi-falu Tcs. Több Csézi nevű családnak volt a közelben tanyája.
180. Bíbic-szoros Gyú. Az alig ismert nevek közé tartozik. – H.: „A kövesútról Gajdocsiékhoz vezető gyalogút, két oldalán nádas. Olyan keskeny út volt, hogy csak gyalogosan közlekedhettek rajta. Egész nyáron a nádasban költöztek a bíbicek, és nevelték fiókáikat.”
181. Bíbic-hát Mt, p. Alig ismert elnevezés. – H.: „Gajdocsiék körüli szikes, partos rész. Forgalomtól távoli terület. Senki sem háborgatta a bíbiceket.”
182. Bíbic-kocogó Mf, p. Kevesen ismerik. – H.: „A Bíbic-hátat és a Bíbic-szorosot összekötő lapos, szikes, fűvet is alig termő terület. Kb. 300 négyszögöl. Megfigyelték, estefelé a bíbicek mindig erre kocogtak fészkeik felé a Bíbic-szorosba.”
183. Nészürjhögyi körösz Ke. Régebben fából volt, a rendszerváltozás után cserélték ki kőkeresztre.
184. Nészürjhögyi iskola [J. Nészürjhegyi iskola] Korábban iskola működött itt. – H.: „1854-ben építették, majd átépítették. ... Előszoba, tanterem, 1 szoba, konyha, éléskamra, szín található az épületben. Előtte álló kereszt és harang.”
185. Meszes-högy: Meszes-szöllőhögy [J. Meszes hegy] S, sz, szó – I.: „1840 k.: Meszes Hegy...< Meszes csn. + hegy 'szőlő'. A csn. ma is ismert Balástyán, régebbi adatunk is van róla, 1750 k.: Meszes János. A terület a család egyik tagjáról, szőlőtelepítőjéről kapta a nevét a XVIII. században” (61).
186. Bandi-falu Tcs. A Bandi ragadványnevű, népes Tápai családnak voltak itt tanyái.
187. Nészürjhögyi út Ú. A községtől déli irányban az E75 jelű nemzetközi útra vezető kövesút.
188. Úri Varga-köz Dú. Egykor a Varga család lakott a közelében.
189. Száki-köz Dú. Alig ismert név. – H.: „...A régi szőlőhegy közlekedési útja, kis köze. Az út mindkét oldala mentén házak épültek.”
190. Nagy bunkéros S, sz. A hidegháborús 1950-es évek elején több bunkert építettek ezen a területen.
191. Kalapács-sziget S, sz. – H.: „Kalapács Istváné volt. (A Kalapács család ősi juhászfamília a Fehér-tón.) ... A nyári apadásig, párolgásig nőtt a sziget. A juhok tavasztól aratásig kibőjtöltek a szigeteken, aztán mentek a tarlókra. A nádtetős kunyhóban volt a tejkonyha, a mélyebb, pincszerű helyiségben a tejhasznot (túró, sajt) tartották.”
192. Kormányos-köz Dú. Az itteni dűlőút mentén több Kormányos nevű családnak volt birtoka.
193. Nészürjhögyi-csatorna Cs. – H.: „Kb. 4200 méter hosszú. Készült 1934–38-ig”

194. Tandari-högy [J. Tandari hegy] S, sz, sző. – I.: „...1887: Tandari hegy ... < Tandari csn. + hegy 'szőlő'. A csn. ma is ismert Nagyszéksóson meg másfelé, régebbi adatunk is van róla.” (89)
195. Szúnyog-gunyhó Alig ismert elnevezés. – H.: „Egy magas fa áll Neszúrjhögy-ben Frank József tanyája melletti útkereszteződésben. Ennek helyén állott egy juhászgunyhó. Ma útbaigazító, tájékoztató szerepe van, pl. ott térjen az utas jobbra vagy balra.”
196. Kopaszok sömjékje Mf, l, r. Kopasz nevű családok birtoka volt hajdan. Kevesen ismerik.
197. Tápai-högy: Vészélka-högy S, sz, sző. Tápai és Veszélka nevű egykori tulaj-donosairól kapta a nevét. – I.: „Tápaihegy ~ Tápaihögy; 1840 k.: Tápai Hegy ... < Tápai csn. + hegy 'szőlő'.” (90)
198. Pomázi-köz Dú. Pomázi nevű birtokosnak volt a közelben nyaralója, szőlője és gyümölcsöse.
199. Útásház: Útkaparóház [J. Útkaparó ház] Ma már nincs meg. – H.: „A pesti postaút mellett Szatymazhalom közelében szolgálati lakás.”
200. Faszka-sziget: Faszka-telek S, l. Az alig ismert nevek közé sorolható. – H.: „Gazdája Kalapács Imre. É-D-i irányú, hosszú vékony sziget. Egy öböl választotta el a Kalapács-szigettől. Kunyhója, gémeskútja volt. A juhász egy-két disz-nót, kevés baromfit, több libát, kacsát tartott. A szigeten történt a kisbárányok elválasztása. A régi Fehér-tó egyik szigete. Másik neve: Faszka-telek.” – I.: „Faszkatelék ... < Faszka gúnynév + telek ...” (29).
201. Kis-szék Mf, L. Kevesen ismerik. – H.: „A régi Fehér-tó északkeleti partrészének a neve. Szikes legelő, más része ingoványos, mocsaras.” – I.: „...A Fehértó nagy szikese melletti terület” (49).
202. Siha Jóska köröszte Ke. Siha József állította.
203. Siha-tó Mf, sz. Kevesen ismerik. – H.: „Az 1850 előtti forrásokban előforduló szó. ...A dorozsmai föld és Szatymaz határán a Siha Jóska körösztejtől nem messze levő, mély fekvésű, szikes terület. A lápostói csatorna megépítése óta művelt föld. (1875: Josephinische Aufnahme: Siha To. Szegedi Egyetem Földrajzi Intézet.) Bálint Sándor: Szegedi szótár 2: 403.”
204. Nagy köz Dú. – H.: „Neszúrjhegyen keresztül vezető, széles, homokos út. Az Üve-ges-közben, Üveges István háza a régi időkben a vásárookra induló mészárosok és hajtók pihenőhelye volt a monda szerint a török hódoltság alatt is.”
205. Bodó-köz: Tankos út Dú. A Bodó család lakik a közelben. Az öthalmi laktanyából gyakorlatra vonuló orosz tankok útja volt.
206. Barcsai-sarok S, sz. Barcsay Károly szegedi gyógyszerésznek volt itt szőleje, nyaralója.
207. Üvegös-högy S, sz, sző. Az Üveges családnak volt egykor itt birtoka.
208. Lovászi-högy: Lovászi-szöllőhögy S, sz, sző. Egykori tulajdonosáról. Alig ismert elnevezés.
209. Zombori-högy S, sz, sző. Kevesen ismerik. – I.: „...1840 k.: Zombori Hegy ...< Zombori csn. + hegy 'szőlő' „ (99).
210. Alpári-högy: Alpári-szöllőhögy S, sz, sző. – H.: „Szőlőbirtokukat a gazdák árokkal vették körül. Városi és tanyai gazdáknak volt szőlőjük e „hegyben”. 1890 körül 3400 út [-'sor'] szőlőt műveltek. Csőszházuk volt.” – I.: „1840 k.: Alpári Hegy ...< Alpári csn. + hegy 'szőlő'” (7).
211. Alpári-dűlő [J. Alpári] S, sz. Alig ismert elnevezés.
212. Temető: Szatymaz-halom: Halom [J. Temető] A Halom megnevezést csak az idősebbek használják. – H.: „Nem bizonyított, hogy természetes vagy mesterséges halom. A török időkben megfigyelő és hírközlő helynek használták, mivel jól kiemelkedik környezetéből. Az 1848–49-es szabadságharc előtt is temettek oda meghalt tanyai lakosokat. ... Móra Ferenc végzett a halmon ásatásokat.” – I.: „ ...1753: „Szatymaz

- halmánál levő Telkemen” , ...< török (kun) er. csn. (l. Szatymaz) + halom 'kisebb, kerek domborulat.' ” (83).
213. Korom-sziget: Korom-telek S, T, l. – H.: „Egy része védett terület, más része halastó. Kb. 7 holdnyi területen Korom nevű juhász lakott, uralkodott. Sirályok fő tartózkodási helye (3000 pár is). 4-5 pár, egészen a nyakáig fekete szarcsensirály is fészkel ott rendszeresen. Nyáron hamar kiszáradt. Más évszakokban nagy része ingoványos, mocsaras, nádas. A legpartosabb sziget a régi Fehér-tóban. Egy része juhlegeltető hely.” – I.: „Koromtelek... < Korom csn. + telek. A Fehér-tó egykori szigete, ahol kaszálás, legeltetés folyt. A Korom csn. ma ismert a vidéken.” (51).
214. Kerek-sziget Mt, sz. – H.: „Alakjáról kapta a nevét. ...Kicsi, de magas fekvésű. Ladikkal vitték oda a bárányokat, ott választották el őket. Juhászkunyhó és gémeskút volt a szigeten. A régi Fehértó közepén levő szigeten. A madarak szerettek ott költeni.” – I.: „Kereksziget ~ Kerekszüget... < kerek 'rotundus' + sziget. A Fehér-tó egykori szigete volt” (45).
215. Határút Ú. Kiskundorozsma, Zombó és Szatymaz határán húzódó földút.
216. Kecskés, -be S, sz. Egykori tulajdonosáról.
217. Pintér-köz Dú. Pintér nevű lakott a közelben.
218. Litasi-högy S, sz, sző. Kevesen ismerik. – H.: „...1870 körül Litasi nevű öreggazda a névadó. Most is nagyobb része szőlő, kevés gyümölcsös. Harangja, csőszháza volt.” Inczefi Géza kihalt névnek vette, s a következőket fűzte hozzá: „Littasi hegye... Fekvése ismeretlen. < Littasi csn. + hegy 'szőlő' + -e birtokos személyrag” (57).
219. Zsidó-árok Á. – H.: „...Az 1940-es nagy vízesség után a neszűrjhegyi gazdák kérték Szeged város hatóságától a víz lecsapolását. 1942-ben 30-40 [munka-szolgálatos] zsidóval ásatta ezt a csatornát Szeged város vezetősége.”
220. Jánosszállási-csatorna Cs. – H.: „A vasútvonaltól nyugatra eső Szatymaz és Jánosszállás közötti területen kezdődik. Kanyargós útján főleg Jánosszállás vizeit gyűjti egybe, majd a vasút nyugati oldalához közel haladva az algyői főcsatornánál hagyja el Szatymaz határát.”
221. Tari-falu Tcs. Több Tari nevű család lakik itt.
222. Homokkerülő kút Kú. – H.: „A gazdák közös kútja a Kisfekete közepén, a partos részen levő dűlőutak kereszteződésénél. Közeliében homokos, szikes terület fekszik. Az egyik út ezt kerüli meg, és ezen értek a Kisfeketére. A Dékány-tanya körül levő homokos területet is kikerülték a kúthoz igyekvők.”
223. Temető út Ú. A temető felé vezető út.
224. Fehér-tói vadászház É. Fél-szigeten épült.
225. Vak-szék T. Alig ismert név. – H.: „Erősen vad, szikes rész neve. ... Nagy területen körülötte nem termett semmi, csak balla ['bokorszerű, piros szárú, sziken élő szúrós gyomnövény'] ... Ma parcellázott halastó.”
226. Halasi-köz Dú
227. Vēca-sarok S, sz. – H.: „A Gulyás-sarokhoz közel, két jánosszállási széles köz kereszteződésében lakott Veronika nevű idős asszony kis tanyájában. Ő a névadó. Bodóék laknak ma a házban.”
228. Gujás-sarok S, ke. – H.: „A jánosszállási vasúti megálló és a jánosszállási iskola közti út felénél levő útkereszteződés. Gulyás János tanyatulajdonosról kapta a nevét.”
229. Zombori-tó: Somogyi-tó Mf, nádas. Régen a Zombory család birtoka volt. 1926-ban ásták fürdő céljára. Néhány évtizede a Somogyi család lakik a közelben. Nevét azonban nem róluk, hanem a közeli nyaraló tulajdonosáról, Somogyi Szilveszter szegedi polgármesterről kapta. – H.: „Jánosszállás vasúti megállótól nyugatra eső szikes, homokos részen a szatymazi úri birtokosok fürdőhelyet alakítottak ki. Kabinokkal,

- vízipólokapukkal ellátott fürdőhely. Artézi víz táplálta. Elhanyagolták, eliszaposodott nádas lett.”
230. Jánosszállás [J. Jánosszállás v. m. h.] Mh, Hr, sz, sző. – H.: „1886-tól vasúti megálló, a MÁV menetrendkönyvében 1884-ben még Neszürj-Alpári feltételes megállóhelyként szerepel. Sok híres János lakott a környékén: Dr. Nyári János, Felmayer János, Sávai János, Kertész János. A Szeged–Szatymazi Gazdakör díszközgyűléseinek jegyzőkönyvében e mondat olvasható: «1890-ben halt meg Nyári János ügyvéd, ki a jánosszállási megállóhelyet kezdeményezte.» – I.: „Nevét a század elején Felmayer János tímármesterről kapta, aki jeles szőlőtelepítő volt. ...A szállás utótag mutatja, hogy a régi nevek mintájára alkotott újabb név.” (40)
231. Sávai-tanya: Gróf-tanya M, S, sz. Első birtokosa Sávai János volt, később pedig dr. Gróf Árpád ügyvéd tulajdonába került. – H.: „...hatalmas major a hozzá tartozó 105 hold birtokkal. 1945 után először gépállomás volt ott, majd termelőszövetkezeti tulajdon lett.”
232. Kátai-köz Dú. A Kátai családnak volt a közelben birtoka.
233. Belsőszatymaz-dűlő [J. Belső Szatymaz] Hr, sz. – H.: „A vasútvonal, az Alpári-dűlő, Fehértó és a Fehértói-dűlő által bezárt földrész útjainak, tanyáinak közös közigazgatási neve.” – I.: „ Belsőszatymaz; 1885: Belső Szatymaz ... A név arra utal, hogy Szatymaznak a városhoz közelebb fekvő része.” (14)
234. Csukás-éri-sziget Mf, l – H.: „...Birkalegeltetésre kiválóan alkalmas. Csukásérnél magasabb fekvésű. Kunyhó, kút sose volt benne.” – I.: „ ...< csuka + s képző + ér 'keskeny vizesárok' + i képző + sziget. A Fehér-tó egykori szigete volt, ahol birkalegeltetés folyt” (23).
235. Csukás-ér: Pogány-ér Mf, p. Vizes, ingoványos terület. – H.: „100-200 méter hosszú, széles ingovány a székföldön. ...Ha ló, tehén beletévedt, csak deszkán lehetett ökrökkel kihúzatni. Másik neve Pogányér. A monda szerint a török időben sok ló és lovas elmerült benne. A régi Fehér-tó középső része, melynek vize sosem szokott kiszáradni.”
236. Szöri-sziget S, l. – H.: „ ... a Fehér-tó egyik északnyugati szigete. ... Kunyhó, pajta volt rajta. Főleg halászok lakták.”
237. Szöri-határ S, sz. – H.: „A régi Fehér-tó északkeleti részénél egy dűlő népi neve a régi macskási töltés mellett.” – I.: „ ...< Szer (Pusztaszer neve) + i képző + határ. A szegedi és az algyő-mindszenti birtok határán feküdt.” (29)
238. Neszürj-dűlő [J. Neszürj] Hr, S, sz, sző. Kevesen ismerik. – H.: „Neszürjhegy, Meszes-hegy, Tandari-hegy és a vasútvonal, valamint a dorozsmai út által határolt terület összes útjainak közös neve. ... Telekkönyvi név.”
239. Neszürjhögy [J. Neszürj hegy] S, iv, sz, sző. – H.: „Szeged Felsőtanya legnépesebb, legnagyobb kiterjedésű hegygazdasága. ...Tréfás név. Természeti viszontagságok idején kevés szőlőt termelt. Máskor is azt hangoztatták a gazdák: nem szűrünk innen.” – I.: „ ...1782–85: Neszöri hegy ...1840 k.: Ne szür Hegy ...< ne tiltószó + szür 'szüretel' + -j felszólító módjel + hegy 'szőlő'. Tréfás név, amely-lyel a kevés termést adó szőlőt illették. ... A névvel először bizonyára a Szatymaz környéki terület vízállásos részét jelölték, majd jelöléstágulással az egy tulajdonos birtokában levő, de jó termést adó környéket is.” (66)
240. Pupi-sarok S, sz, gy. A Pupi család lakott a közelben.
241. Jánosszállási iskola. Jelenleg magántulajdonban levő lakóház.
242. Ádók-körösz Ke. Az Ádók család állíttatta.
243. Ádók-högy: Ádók-szöllőhögy [J. Ádók hegy] S, sz, sző. – H.: „A pesti postaút választja el a Kisfeketétől. A szőlőhegytől keletre és délre már kötött és szikes talaj található. Szegedről ez a leghamarabb megközelíthető hegygazdaság. 1879 előtt több mint 4 ezer út [út 'sor'] szőlőt művelt a 24 birtokos. 1844-ből már van írásos bizonyíték a

- működésükről.” – I.: „1840 k.: Ádok, Ádok Hegy ...sző, sz. < Ádok csn. + hegy ’szőlő’.
Az Ádok csn. ma is ismert, róla régebbi adatunk is van.” (6).
244. Dékány-erdő S, sz. Régebben a Dékány családnak volt itt szántóterülete és erdeje. Napjainkra már csak néhány fa maradt meg.
245. Madárkilátó [Madárles] É. Fából készített építmény, amelyről a madarakat lehet megfigyelni.
246. Csízik-falu Tcs. Egymáshoz közel eső tanyák csoportja. A tanyatulajdonosok között több Csízik nevű család volt.
247. Botka-köz Dú. A jánosszállási iskolától vezet a szegedi kövesútra.
248. Nagy-szék Mf, I, p. Csapadékös esztendőkből késő tavaszig víz borítja.
249. Dékányok körösztje Ke. A Dékány család állította.
250. Dékány-szék Mf, I. Egykori tulajdonosáról.
251. Zöldfás dűlő Dú. Egykori dűlőút, amelynek egyik szakaszát fák szegélyezték.
252. Fehér-tó [J.~] T. – H.: „Nagy, összefüggő szikes tó. Vízmennyisége az évszakoktól függően változott. Kb. 2400 hold. Mélysége 0–0,8 m. Vastag, iszapos részek is voltak benne. Csatakos, szikes, füves terület. Legnagyobb része birkajárás volt. Nyáron sose száradt ki. A pesti postaút és több parasztút is vitt rajta keresztül. Amióta halastónak használják, változott a területe, növény- és állatvilága. A szik a partos részeken kivirágzik (fehér színű) nyáron, ha a víz apad.” – I.: „Fehértó ...1473: Fe`ertho ... 1676: Fejértó, 1747: Fehér tó ...Neve szikes talajától származik. Környéke a szegedi táj legnagyobb szikes területe. Ha száraz időben a víz a széleken apad, akkor a szik a parton fehéren kivirágzik, és ez erősen elüt környezetétől. Ma egy része haltenyészet, ennek újabb neve Halastó. Az északi része rezervátum (I. Vadfehértó). A Fehértó gyakori név az Alföldön, több közeli tónak is a neve.” (29)
253. Borpince. Egykor borpince, melyet Aigner Károly főispán építtetett. Ere-detileg az ő nyaralójának hatalmas, téglaboltozatos pincéje volt. Később pedig a Bor-forgalmi Vállalaté lett, s akkoriban itt szőlőt és mustot vásároltak föl.
254. Magas baktérház [307. számú őrház]. Ma már nincs meg. – H.: „Valamikor a vonat is megállt ott. Emeletesre építették. ...Kimagasló a környék lapos fekvésű részeiből, de még a vasúti töltés szintjétől is. ...A jánosszállási megállóhely felépítésével a 307. számú őrház feltételes megállóhely jellege 1919-től megszűnt. Szatymaz a Tanácsköztársaság területének határállomása volt. Kettőshatár a franciáké. A 307. számú őrház a senki földjén volt.”
255. Tankcsapda G, bo. A Jugoszlávia elleni politika idején alakították ki. A védelmi vonal részét képezte.
256. Ágnér-körút: Károly-körút Ú. A Széki baktérháztól (vö. 257) Neszúrj-högyön át (vö. 187) Szatymaz belterületére vezető kövesút, amely Szeged felé vissza-kanyarodva Jánosszálláson át tér vissza a Pesti útra (vö. 66). Aigner Károly főispán építtette az 1920-as években. A kevésbé ismert nevek közé tartozik.
257. Széki baktérház [308. sz. őrház] – H.: „...1919-ben a francia csapatok a Kettőshatárt (309. sz. őrház) elhagyva a 308. sz. őrház irányában állapotok meg, ott ásták be magukat lövészárkokba... a pesti postaútról a vasútvonalon áthaladó kövesút forgalmát biztosította a 308. sz. őrház.”
258. Szatymaz-szék Mf, I, p. – H.: „Szatymaz ...legnagyobb kiterjedésű szikes területe.”
259. Kovács-sziget: Kovács-telek S, T, I. – H.: „Székhalom iránt, a tó K-i sarkában kb. 7 hold. ...Gyakran víz járta. Nyáron lehetett megközelíteni. A juhász a Nagyfeketétől járt be, de nem lakott a szigeten, csupán nádszárnyéket csinált magának és a juhoknak.” – I.: „Kovácssziget ~ Kovácsszüget ... < Kovács csn. + sziget. A Fehér-tó régi szigete, birkalegelője volt. A helynek Kovácstelek neve is ismert” (51).

260. Buktató, -hon – H.: „Az algyői főcsatorna fölött áthalad a pesti országút. A vasút alatt a csatornán van egy felépítmény, egy elzáró zsilip. Szóbeszéd: elme-gyünk a buktatóhoz fürdeni, horgászni.”
261. Algyői-csatorna [Algyői-főcsatorna] Cs. Az 1930-as évek közepén építették.
262. Balatoni-kút Egykori gémeskút. – H.: „Nagyobb volt az átlagos kutaknál és mélyebb. ...Még a dorozsmai határból is oda jártak ivóvízért. ...Azt mondták az emberek: megyünk a Balatonra kapálni meg jó vizet inni. Jóságításra is használták. A város nem gondozta, elpusztult a rovása, veszélyes volt, megszüntették 1950 körül.” – I.: „Régi lezárt mezei kút” (11).
263. Kis-Balaton Mf, sz. Kevesen ismerik. – I.: „1887: Kis-Balaton” (47).
264. Balaton-part: Balaton-halom Ha, sz. – H.: „Kb. 150-200 hold fekete föld, tulajdonképpen a Kisfekete része, mely átnyúlik a vasút délnyugati oldalára. Zömmel 1-3 holdas magántulajdonú parcellákból állt.” – I.: „1747: Balaton halom ... < szláv er. Balaton + i képző + halom 'kisebb, kerek domborulat’” (11). Megj. Inczefi Géza kihalt névként tüntette föl.
265. Pálfi-szék Mf, ka, l. – H.: „Pálfi Ferenc birtokának része, a Majortól Éra 10 holdnyi terület.” (vö. 266)
266. Major: Pálfi-major S, sz, l, r. Hajdani major. Pálfi Ferencnek volt itt birtoka. A gazdasági épületek a második világháborúban elpusztultak.
267. Balaton-szék Mf, ka, l. – H.: „20 holdnyi szikes, gyöpes terület. Kaszálónak használták. Partos része legelő. Széle a dorozsmai határútnál van.”
268. Fehér-tói csárda É. – H.: „A mai iroda helyén állt egy nádfedelű, sátortetős csárda, tetején toronyszerű építmény. Az épület fa oszlopokhoz csapolt gerendákból készült. Belül deszkával bélelve. Kilátóját a második világháborúban katonai figyelőnek használták.”
269. Percös-sziget Mt, l. – H.: „Juhásztanya, kunyhó volt rajta. ...Török Ferenc őseinek (juhászok ragadványneve) juhlegeltető területe. Csupán a székháti tanyák felől egy benyúló földnyelven volt száraz bejáratú. Kútja is volt, igen jó vízzel, oda jártak inni a juhászok.” (Forrás: http10) (Péter, 2002.)

10. Nyilatkozatok

NYILATKOZAT a szakdolgozatnyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: Kiss Dorina
A Hallgató Neptun kódja: EGGGPH
A dolgozat címe: Szatymaz és környéke tájképi értékei
A megjelenés éve: 2025
A konzulens intézetének neve: Vadgazdálkodási és Természetvédelmi Intézet
A konzulens tanszékének a neve: Természetvédelmi és Tájgazdálkodási Tanszék

Kijelentem, hogy az általam benyújtott szakdolgozat egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem. Továbbá kijelentem, hogy a dolgozat elkészítése során alkalmazott mesterséges intelligencia-eszközök (pl. szöveggenerálás, nyelvi javítás, fordítás, adatelemzés) használata nem helyettesítette a saját kutatási és alkotói munkámat, azok alkalmazását a források között vagy a módszertani részben feltüntettem, és a szakmai-etikai elvárásoknak megfelelően jártam el.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkori szellemi tulajdonkezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelte után nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem könyvtári repozitori rendszerében.

Kelt: Kaposvár, 2025. év november hó 4. nap

Hallgató aláírása

NYILATKOZAT

Kiss Dorina (EGGGPH) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a szakdolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A szakdolgozatot a záróvizsgán történő védelemre **javaslom**.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: nem

Kelt: Gödöllő, 2025. év november hó 4. nap

---

belső konzulens

NYILATKOZAT

Hallgatók, doktoranduszok nyilatkozata mesterséges intelligencia (MI) alkalmazásáról

1. Általános adatok

Hallgató neve:	Kiss Dorina
Neptun-kódja:	EGGGPH
Képzési szint (a megfelelőt jelölje X-szel):	☒ BSc/BA ☐ MSc/MA ☐ Doktori (PhD) ☐ Egyéb: .....
Tantárgy neve/kódja*:	Szakdolgozat készítés
A munka címe:	Szatymaz és környéke tájképi értékei

* doktori értekezés esetén nem kitöltendő

2. Nyilatkozat az MI használatáról

Alulírott, etikai felelősségem teljes tudatában az alábbi nyilatkozatot teszem:

(Kérjük, válasszon egyet az alábbi lehetőségek közül!)

A) Nem alkalmaztam mesterséges intelligencia rendszert vagy szolgáltatást.

(Amennyiben ezt jelölte, a további táblázatok kitöltése nem szükséges.)

B) Alkalmaztam mesterséges intelligencia rendszert vagy szolgáltatást.

(Kérjük, töltsse ki a vonatkozó táblázatokat!)

3. A mesterséges intelligencia használatának részletezése

I. TÁBLÁZAT: Asszisztensi vagy kisebb mértékű felhasználás (pl. fordítás, nyelvi korrektúra, ötletelés stb.)

(Ezen felhasználások esetében a konkrét promptok és válaszok csatolása nem szükséges.)

A felhasználás célja	Alkalmazott MI-eszköz neve és verziója	Érintett rész (ha nem a szöveg egészére vonatkozik)
–	–	–

II. TÁBLÁZAT: Jelentős tartalmi hozzájárulás (pl. egy teljes ábra vagy egy hosszabb szövegrész generálása)

(Ezekben az esetekben a felhasznált kulcsfontosságú promptok és az MI által adott nyers válaszok dokumentálása és a munka mellékletében való csatolása szükséges.)

A felhasználás célja	Alkalmazott MI-eszköz neve, verziója, elérhetősége	Az érintett fejezet / ábra / táblázat pontos sorszáma	A prompt-naplót tartalmazó melléklet bejegyzésének sorszáma
–	–	–	–

3/A. Oktató által előírt kiegészítő szabályok (ha vannak)

Amennyiben az adott tantárgy oktatója vagy témavezetője az MI-eszközök használatára vonatkozóan külön szabályokat vagy elvárásokat határozott meg, kérjük, az alábbi mezőben foglalja össze ezeket:

Pl. az MI használatának tilalma bizonyos feladattípusokra; csak konkrét eszköz használata engedélyezett; eltérő hivatkozási elvárások; dokumentációs forma stb.

Oktató vagy témavezető által előírt szabályok:

.....
.....
.....
.....

4. Minden hallgatóra vonatkozó nyilatkozat:

Kijelentem, hogy az MI által esetlegesen generált tartalmakat minden esetben kritikailag felülvizsgáltam, szerkesztettem és a munkába illesztettem. A leadott munka minden eleméért, annak eredetiségéért és tudományos helytállóságáért teljes körű felelősséget vállalok. Tudomásul veszem, hogy a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem a benyújtott munkát mesterséges intelligencia detektorral ellenőrizheti, és eljárást kezdeményezhet, amennyiben a nyilatkozatom valótlan vagy hiányos.

Kelt: Gödöllő, 2025. év november hó 4. nap

.....
Hallgató aláírása

.....
Konzulens aláírása

MATE Szervezeti és Működési Szabályzat
III. Hallgatói Követelményrendszer

111.1. Tanulmányi és Vizsgaszabályzat

6.13. sz. függelék: A MATE egységes szakdolgozat /
diplomadolgozat / záródolgozat / portfólió készítési útmutatója

7. sz. melléklete: Műszaki Intézet külső konzulensi nyilatkozat

KÜLSŐ KONZULENSI NYILATKOZAT

KISS DORINA (név) (hallgató Neptun azonosítója: EGGGPH)

külső konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a hallgató az előre egyeztetett konzultációkon rendszeresen megjelent.

Kelt: 2025. év, 10. hó, 24. nap

László-Szék Gabriella

külső konzulens